



ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Αρχαιοκαπηλία και Δημοπρασίες: Το εμπόριο
αρχαιοτήτων και το νομικό πλαίσιο
(διεθνές και εθνικό)».**



Πτυχιακή Εργασία των Σπουδαστριών

Κακαφώνη Μαρία

Χαρμαντά Ελένη

Εποπτεύουσα Καθηγήτρια: Αργυροπούλου Μαρία

ΠΥΡΓΟΣ – 2018



TECHNOLOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTE OF WESTERN GREECE

FACULTY OF MANAGEMENT AND ECONOMY

**DEPARTMENT OF MANAGEMENT, ECONOMICS AND COMMUNICATION IN CULTURAL AND
HOSPITALITY UNITS**

BACHELOR'S THESIS

**« Illicit trade in antiquities and Auctions:
Antiquities trade and the legal framework
(international and national) ».**



STUDENT NAMES

Kakafoni Maria

Xarmanta Eleni

SUPERVISING PROFESSOR: ARGYROPOULOU MARIA

PYRGOS - 2018

ΠρολοχΗ!! Το έκτο από το
2^ο χεριο 5-
ΒΙΒΛΙΟΛΕΪΤΕ ΥΠΟΓΡΑΦΕΤΕ
ΣΤΟ ΔΙΩΛΙΟ ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Βεβαιώνω/ουμε ότι είμαι/είμαστε ο/οι συγγραφές/εις αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα/είχαμε για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία.

Επίσης, έχω/έχουμε αναφέρει τις οποίες πηγές από τις οποίες έκανα /κάναμε χρήση δεδομένων, ιδεών η λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες.

Ακόμη δηλώνω/ουμε ότι αυτή η γραπτή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα/εμάς προσωπικά και αποκλειστικά και ειδικά για την συγκεκριμένη πτυχιική εργασία ότι θα αναλάβω/ουμε πλήρως τις συνέπειες εάν η εργασία αυτή αποδειχτεί ότι δεν μου/μας ανήκει.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 1

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Καρασίχνη Μαρία

734



ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 2

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Καρασίχνη Ερίων

796



ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 3

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας συνιστά τη μάστιγα της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Ελλάδα είναι μια χώρα πλούσια από τεκμήρια της ανθρώπινης δραστηριότητας αρκετών αιώνων πριν, καθώς συγκεντρώνει αμέτρητους αρχαιολογικούς θησαυρούς που αποτυπώνουν ένα μεγάλο μέρος της πορείας της ανθρωπότητας. Το καταστρεπτικό φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας έχει παγιωμένες ρίζες στη χώρα μας που χάνονται στο βάθος των αιώνων.

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας αποτελεί η διερεύνηση και η ανάδειξη των βασικών διαστάσεων της αρχαιοκαπηλίας στην Ελλάδα, η οποία συνιστά τη σοβαρότερη πτυχή του αρχαιολογικού εγκλήματος, ενός ιδιαίτερα παθογενούς φαινομένου που αντιπροσωπεύει την τρίτη κερδοφόρα μορφή παράνομης δραστηριότητας σε παγκόσμιο επίπεδο, μετά το εμπόριο όπλων και τη διακίνηση ναρκωτικών. Μάλιστα, τις τελευταίες δεκαετίες είναι σύνηθες το φαινόμενο τα πολιτιστικά αγαθά να βγαίνουν σε δημοπρασίες και να «παζαρεύονται» με σκοπό το κέρδος ιδιωτών. Ιδιωτικές συλλογές, ποικίλα αντικείμενα και έργα τέχνης διακινούνται παράνομα με απώτερο στόχο το μέγιστο δυνατό κέρδος. Με δεδομένο, λοιπόν, τα παραπάνω γεγονότα, η κιβδηλεία των μνημείων και η κλοπή των μουσείων παίρνουν τεράστιες διαστάσεις και βρίσκονται στην επικαιρότητα, ενώ ταυτόχρονα καθίσταται επιτακτική η ανάγκη για διατήρηση και διασφάλιση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να εκφράσουμε τις θερμότερες ευχαριστίες μας, στην εισηγήτρια μας καθηγήτρια κ. Μαρία Αργυροπούλου που πρώτα από όλα δέχτηκε τη συνεργασία μας, καθώς και για την πολύτιμη βοήθεια της σε όλη την διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας μας. Ευχαριστούμε επίσης την Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών για την παροχή έντυπου πληροφοριακού υλικού.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η αρχαιοκαπηλία συνιστά ένα πολύπτυχο διεθνές φαινόμενο με αμέτρητες επιπτώσεις. Η παράνομη διακίνηση, η κλοπή, η οικειοποίηση και η πώληση πολιτιστικών αγαθών συγκαταλέγονται στις βασικές μορφές του αρχαιολογικού εγκλήματος που συμβάλλουν στην πολιτιστική απογύμνωση και την καταστροφή της εθνικής ταυτότητας κάθε λαού, ως μια αέναη συνέχεια του παρελθόντος. Η παρούσα εργασία εστιάζει στη διερεύνηση, την καταγραφή και την ανάδειξη των βασικών διαστάσεων της αρχαιοκαπηλίας στην Ελλάδα, η οποία έχει λάβει πρωτόγνωρες διαστάσεις τις τελευταίες δεκαετίες και σημειώνει ραγδαία αμείωτη αύξηση.

Μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφική επισκόπηση και τη μελέτη θεσμικών νομικών κειμένων καταγράφονται τα μέτρα προστασίας κατά της αρχαιοκαπηλίας. Οι νόμοι 3658/2008 και 3028/2002 της ελληνικής νομοθεσίας ορίζουν και προστατεύουν τα πολιτιστικά αγαθά. Εν συνεχεία, γίνεται εκτενής αναφορά στην παράνομη διακίνηση αρχαιοτήτων που έχουν καταγραφεί στη χώρα μας καθώς και την παράνομη μεταφορά τους σε μεγάλα μουσεία του εξωτερικού, με χαρακτηριστικές περιπτώσεις την κλοπή των μαρμάρων του Παρθενώνα, της Αφροδίτης της Μήλου, τη Νίκη της Σαμοθράκης, τη μεγάλη κλοπή που δέχτηκε το μουσείο της Κορίνθου, η σύλληψη των τάφων της Νεμέας καθώς και περιπέτειες που υπέστησαν και άλλα αρχαιολογικά έργα. Οι προαναφερόμενες περιπτώσεις αποτελούν ακόμα και σήμερα μορφές αντιπαράθεσης μεταξύ κρατών, που παρόλη την εμπλοκή διεθνών οργανώσεων όπως η UNESCO δεν έχει δοθεί οριστική λύση σύμφωνα με τις διεθνείς πρακτικές και συμφωνημένα μέτρα προστασίας των πολιτιστικών αγαθών.

Σε άλλο μέρος της εργασίας, καταγράφονται οι καταστροφές και οι λεηλασίες που έχουν δεχτεί οι αρχαιότητες σε περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων, όπως στην Κύπρο από τους Τούρκους, ο πόλεμος στο Ιράκ και τη Συρία. Στην πραγματικότητα, λοιπόν, η ενασχόληση με την εξεταζόμενη προβληματική αντανάκλα την επιτακτική ανάγκη οχύρωσης όλων των κρατών παγκοσμίως, με τη λήψη μέτρων ανακοπής του φαινομένου, ώστε η επιχειρούμενη πολιτιστική καταστροφή και η αλλοίωση της ιστορίας κάθε λαού να μην είναι μη αναστρέψιμη. Εν κατακλείδι, αξίζει να σημειωθεί, ότι το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας στην Ελλάδα δεν υπολείπεται σε νομοθετικό επίπεδο, αλλά σε πολιτιστικό, καθώς είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την εθνική κουλτούρα και την παιδεία.

Λέξεις Κλειδιά: Αρχαιοκαπηλία, Μνημεία, Μουσείο, Πολιτισμός, Εθνικός Θησαυρός, Πολιτιστική Κληρονομιά, Δημοπρασίες, Εμπόριο Αρχαιοτήτων.

Abstract

The antiquity is a multifaceted international phenomenon with various implications. Illegal trafficking, theft, appropriation and sale of national cultural goods are among the basic forms of archaeological crime that contribute to the cultural deprivation and destruction of the national identity of every people as a perpetual continuation of the past. This paper focuses on exploring, recording and highlighting the basic dimensions of antiquity in Greece, which has been unprecedented in recent decades and continues to grow at unimaginable rates. Additionally, through the international bibliographic review and the study of institutional legal documents, the protection measures against the antiquities according to Law 3658/2008 and Law 3028/2002 are recorded. Subsequently, there is an extensive reference to the illegal trafficking of antiquities recorded in our country as well as their illegal transport to major foreign museums, such as the theft of the Parthenon marbles, Aphrodite of Milos, the Victory of Samothrace, the great theft accepted the Corinth Museum, the burial of the tombs of Nemea as well as the adventures that suffered other archaeological works. Consequently, the disasters that antiquities have taken in cases of armed conflict, such as the looting of Cyprus by the Turks, the war in Iraq and Syria, are recorded. In fact, dealing with the problem in question reflects the imperative need to fortify all states around the world by taking measures to reverse the phenomenon so that the attempted cultural catastrophe and the alteration of the history of every people is not irreversible. In conclusion, it is worth noting that the phenomenon of antiquity in Greece is not inferior to the legislative level, but to cultural, as it is inextricably linked with the national culture and education.

Keywords: Antiquities, Monuments, Museum, Civilization, National Treasure, Cultural Heritage, Auctions, Antiquities Commerce.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	4
Περίληψη	5
Abstract	6
Περιεχόμενα.....	7
Συντομογραφίες	10
Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο Πρώτο: Ζητήματα ορισμού: Αρχαιοκαπηλία και Εμπόριο αρχαιοτήτων	
1.1 Πολιτιστική Κληρονομιά	13
1.2 Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς	14
1.3 Πολιτιστικά αγαθά	16
1.4 Εθνικός θησαυρός	17
1.5 Μουσείο	17
1.6 Μνημείο	17
1.7 Αρχαιοκαπηλία	18
1.8 Δημοπρασία	19
1.9 Δημοπρασία αρχαίων μνημείων	20
1.10 Εμπόριο αρχαιοτήτων	20
1.11 Προφίλ αρχαιοκάπηλου	20
1.12 Αρχαιολογικό έγκλημα	21
1.13 Οργανωμένο έγκλημα	21
Κεφάλαιο Δεύτερο: Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων- ICOM	
2.1 Το Ελληνικό τμήμα (ICOM)	24
2.2 «Εκατό Χαμένα Αντικείμενα» - Περιοδικό ICOM	24
Κεφάλαιο Τρίτο: Διεθνές και Εθνικό Νομικό Πλαίσιο περί Αρχαιοτήτων	
3.1 Διεθνείς Συμβάσεις για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης Πολιτιστικών Αγαθών (Σύμβαση UNESCO – Σύμβαση UNIDROIT)	26
3.2 Νόμος 3028/2002: «Για την Προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»	29
3.2.1. Ποινικές Διατάξεις κατά τον Ν. 3028/2002	30
3.3. Ν. 3658/2008: «Μέτρα για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και Άλλες Διατάξεις»	33
3.3.1 Νομολογία του Συμβουλίου της Επικράτειας (ΣτΕ)	33
3.3.2 Νομοθεσία σε Κοινοτικό επίπεδο	33
3.3.3 Νομοθεσία σε Διεθνές επίπεδο	34
3.4 Σύνδεσμος του Τμήματος «Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας» της Αστυνομίας	35
Κεφάλαιο Τέταρτο: Δημοπρασίες - Οίκοι Δημοπρασιών	
4.1. Εισαγωγή	36
4.2. Τύποι Δημοπρασιών	37
4.3 Γενικές Αρχές Διεξαγωγής Δημοπρασιών	38
4.4 Οίκοι Δημοπρασιών	39
4.4.1 CHRISTIE’S	39
4.4.2 SOTHEBY’S	39
4.4.3 ΒΕΡΓΟΣ	40
4.4.4 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	41

Κεφάλαιο Πέμπτο: Ελληνικές συλλογές λεηλατούνται από Ευρωπαίους	
5.1. Σπουδαίες ελληνικές συλλογές σε μουσεία της Ευρώπης	43
5.2. Η Ληλασία της Ακρόπολης από τον Λόρδο Έλγιν	44
5.2.1. Η βιογραφία του Τόμας Μπρους (Λόρδος Έλγιν)	46
5.3. Η Αρπαγή των Γλυπτών της Αφαιάς από την ομάδα του Κόκερελ	47
5.4 Η Αρπαγή της Καρυάτιδας της Ελευσίνας	49
5.5 Η Αρπαγή στον Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα	50
5.6 Η Αφροδίτη της Μήλου	52
5.7 Νίκη της Σαμοθράκης	53
Κεφάλαιο Έκτο: Το πλήγμα της Αρχαιοκαπηλίας στην Ελλάδα - Παραδείγματα Κλοπών και Λαθρανασκαφών που δέχτηκαν Ελληνικές Αρχαιότητες	
6.1 Κλοπή στο Μουσείο της Κορίνθου	54
6.2 Η Σύληση των τάφων της Νεμέα	56
6.2.1. «Θησαυρός των Αηδονιών»	57
6.3. Ριφιφι στην Εθνική Πινακοθήκη	58
6.4. Ένοπλη ληστεία στο Μουσείο της Αρχαίας Ολυμπίας	60
Κεφάλαιο Έβδομο: Οι αρχαιότητες στο έλεος ένοπλων συρράξεων	
7.1. Σύμβαση Χάγης: « <i>Η προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης</i> »	62
7.2. Καταστροφές που δέχτηκαν οι Ελληνικές Αρχαιότητες κατά την διάρκεια της Κατοχής και ο επαναπατρισμός της «Ηρακλειώτισσας»	64
7.2.1. Μέτρα για την προστασία των αρχαιοτήτων την περίοδο της Κατοχής – Δεκαετίες '40 - '50	65
7.3. Η κατάσταση των πολιτιστικών αγαθών σε καιρό πολέμου	67
7.4. Η «πολιτιστική γενοκτονία» από το ISIS...	68
7.4.1. Η λεηλασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μέσης Ανατολής από το Ισλαμικό Κράτος	70
7.5 Η Ληλασία της Κύπρου	71
Κεφάλαιο Όγδοο: Οι μεγαλύτερες ληστείες έργων τέχνης	
1. « <i>Η λατρεία του μυστικού αμνού</i> », του Χούμπερτ και Γιαν Βαν Άικ	74
2. « <i>Jacob de Gheyn III</i> », του Ρέμπραντ	74
3. « <i>Κραυγή</i> », του Έντβαρτ Μουνκ	75
4. « <i>Το αγόρι με το κόκκινο γιλέκο</i> », του Πολ Σεζάν	75
5. « <i>Μόνα Λίζα</i> », του Λεονάρντο ντα Βίντσι	76
Κεφάλαιο Ένατο: Δημοπρασίες σπουδαιών αντικειμένων	
9.1 Δημοπρασίες του οίκου Christie's	77
9.1.1 Αντικείμενα που βγήκαν σε Δημοπρασία από τον Christie's	
1) « <i>Ξαπλωμένο Γυμνό</i> », του Αμεντέο Μοντιλιάνι	78
2) « <i>Νοσοκόμα</i> » του Ρόι Λίχτενσταϊν	78
3) « <i>Γυναίκες από το Αλγέρι</i> », του Πικάσο.....	78
4) « <i>Ο άνδρας που δείχνει</i> », του Αλμπέρτο Τζιακομέτι	79
5) « <i>Nude, Green Leaves and Bust</i> », του Πικάσο	79
6) Το « <i>ασημένιο κύπελλο</i> » που δόθηκε στο Σπύρο Λούη	79
7) Το τρίπτυχο « <i>Three Studies of Lucian Freud</i> », του Φράνσις Μπέικον	80
8) « <i>Lot and his Daughters</i> », Ρούμπενς	80
9.1.2 Αρχαιοελληνικοί θησαυροί καταλήγουν από Γερμανούς στον οίκο Christie's.....	81
9.1.3 Το Παλίμνηστο του Αρχιμήδη	83

9.2 Οίκος Sotheby's	
1) Ντέιβιντ Χόκνεϊ, « <i>Arranged Felled Trees</i> ».....	85
2) Τζόρτζια Ο' Κήφι, « <i>White Calla Lily</i> ».....	85
3) Αντι Γουόρχολ, « <i>One Dollar Bill</i> »	85
4) Κλοντ Μονέ, « <i>Le Grand Canal</i> »	85
5) Ρόι Λίχτενσταϊν, « <i>The Ring (Engagement)</i> »	86
6) Γκέρχαρντ Ρίχτερ, « <i>Abstraktes Bild</i> »	86
7) Βίνσεντ βαν Γκογκ, « <i>Paysage sous un ciel mouvementé</i> »	86
8) Βίνσεντ βαν Γκογκ, « <i>L'Allée des Alyscamps</i> »	86
9) Πάμπλο Πικάσο, « <i>La Gommeuse</i> »	86
10) Ρόι Λίχτενσταϊν, « <i>Sleeping Girl</i> »	87
11) Σάι Τουόμπλι, « <i>Untitled</i> »	87
12) Αμεντέο Μοντιλιάνι, « <i>Ξαπλωμένο Γυμνό</i> »	87
9.2.1. Η μήνυση του Οίκου Δημοπρασιών Sotheby's προς την Ελλάδα για ένα Χάλκινο Ειδώλιο αλόγου του 8 ^{ου} αιώνα π.χ.	88
9.3. Οίκος Δημοπρασιών Βέργος.....	89
Κεφάλαιο Δέκατο: Η Αμφίπολη έρμαιο στα χέρια των Αρχαιοκάπηλων - Θησαυροί της Αμφίπολης βγαίνουν σε Δημοπρασία	
10.1.Εισαγωγή	90
10.2. Το Κύκλωμα των Αρχαιοκάπηλων: Υπόθεση Σχοινούσα.....	91
10.2.1.Το χρυσό στεφάνι του Γκετί.....	92
10.3. Σε Δημοπρασία βγαίνουν Ανεκτίμητα Νομίσματα και Σπάνιες Τερακότες.....	93
Κεφάλαιο Ενδέκατο : Η Υποθαλάσσια Πολιτιστική Κληρονομιά και το φαινόμενο της Αρχαιοκαπηλίας	
11.1. Ινστιτούτο Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών	94
11.2. Υποθαλάσσια Αρχαιοκαπηλία	95
11.3. Νομικά ζητήματα πάνω στην πολιτιστική κληρονομιά των ενάλιων θησαυρών...95	
Συμπεράσματα.....	97
Βιβλιογραφία	101

Συντομογραφίες

BBC: British Broadcasting Corporation (Βρετανική Εταιρία Μεταδόσεων)

ICCROM: International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property

ICOM: International Council of Museums

ICOMOS: International Council of Monuments and Sites

IFAR: International Foundation for Art Research

INTERPOL: International Criminal Police Commission

ISIS: Islamic State of Iraq and Syria

UNESCO: United Nations Education Scientific and Cultural Organization

UNIDROIT: UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts

ΕΛ.ΛΑΣ: Ελληνική Αστυνομία

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΗΕ: Ηνωμένων Εθνών

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

NATO: North Atlantic Treaty Organization

ΝΠΔΔ: Νομικό Πρόσωπο Δημόσιου Δικαίου

ΟΑΣΕ: Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

Π.Κ.: Ποινικός Κώδικας

ΠΔ: Προεδρικό Διάταγμα

ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικράτειας

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

Εισαγωγή

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται παγκοσμίως στις χώρες με πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Οι θησαυροί που μας κληροδοτηθεί από τους προγόνους μας αντανakλούν το μέγεθος, την αξία και την ποιότητα του ελληνικού πολιτισμού, γεγονός που οφείλει να κινητοποιήσει και να προβληματίσει όλους μας για την προστασία τους. Κάθε πολίτης οφείλει να γνωρίζει την ιστορική πορεία της χώρας ή του έθνους του καθώς και τους προγενέστερους αγώνες που έχουν διαμορφώσει την εθνική του ταυτότητα.

Το μεγαλείο του ελληνικού πολιτισμού απαρτίζεται όχι μόνο από τους αξιότιμους οικισμούς με μοναδική αρχιτεκτονική κατασκευή, άλλα και από καλλιτέχνες, φιλόσοφους και άλλους που έχουν αφήσει σπουδαία παρακαταθήκη έως τις μέρες μας. Αναπόφευκτα, λοιπόν, αυτά τα σπουδαία αρχαιολογικά, ιστορικά και πολιτιστικά ευρήματα - αγαθά είναι λυπηρό να αποτελούν αντικείμενα παράνομου εμπορίου και διακίνησης με μοναδικό όφελος το κέρδος. Άλλωστε πολλά είναι τα καταγεγραμμένα περιστατικά βανδαλισμών, κλοπών και παράνομων αγοραπωλησιών πολιτιστικών αγαθών και στη χώρα μας. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής: Ρωμαίοι και Βυζαντινοί μεταφέρουν στην Ρώμη και στην Κωνσταντινούπολη μοναδικά κομμάτια της αρχαίας ελληνικής τέχνης, στα χρόνια της Αναγέννησης οι Ιταλοί Francesco Squarcione, Roggio Bracciolini, Giovanni Grimani και Frederico Contarini άρχισαν να συλλέγουν αρχαία. Μάλιστα, περιηγητές του 14^{ου} και του 15^{ου} αιώνα αναφέρουν ότι πλούσιοι έμποροι, κυρίως στη Γένοβα, άρχισαν να διακοσμούν τα αρχοντικά τους με κολόνες και μάρμαρα που είχαν μεταφέρει από την Αθήνα. Φανατικοί συλλέκτες υπήρξαν και ευρωπαίοι περιηγητές, όπως ο Γάλλος Κόμης Choiseul Gouffier και οι Άγγλοι Λόρδοι Elgin και Aberdeen, οι οποίοι είχαν απεσταλμένους στην Ελλάδα και φρόντιζαν για τη συγκέντρωση σημαντικών αρχαιολογικών θησαυρών. *«Πάρτε ότι μπορείτε, μη χάνετε καμία ευκαιρία να αρπάζετε από την Αθήνα και την περιοχή της ότι μπορεί να παρθεί [...]Μην υπολογίζετε ούτε τους νεκρούς ούτε τους ζωντανούς»*, είχε πει χαρακτηριστικά παροτρύνοντας τους απεσταλμένους του ο Choiseul Gouffier, ο οποίος έχει γράψει ένα από τα μεγαλύτερα περιηγητικά βιβλία του 18^{ου} αιώνα. Το εμπόριο αρχαιοτήτων στις αρχές του 19^{ου} αιώνα πήρε μεγάλες διαστάσεις στην Ευρώπη. Ο Γερμανός λόγιος Karl Otfried Müller εκτιμώντας την κατάσταση έγραψε χαρακτηριστικά ότι το 1840 τα περισσότερα λείψανα της αρχαίας τέχνης που για αιώνες παρέμεναν στην Ελλάδα, πρέπει να αναζητηθούν στο εξής σε ευρωπαϊκές συλλογές. Η Αγγλία, η Ολλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Δανία και η Ιταλία υπήρξαν οι χώρες που "δέχτηκαν" το μεγαλύτερο μέρος των αρχαιολογικών αυτών ευρημάτων.

Τα πολεμικά γεγονότα είναι και αυτά άρρηκτα συνδεδεμένα με συλήσεις και αρπαγές αρχαιοτήτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ανατίναξη του Παρθενώνα από τον Morosini το 1687 στον Τουρκοβενετικό πόλεμο, όπου έγινε και η πρώτη προσπάθεια αφαίρεσης του γλυπτού διακόσμου των αρχαίων ναών. Επίσης, στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο (1770-1774), οι Ρώσοι αξιωματικοί κατηγορήθηκαν, πως αφαίρεσαν αρχαιολογικά ευρήματα, αλλά και ότι κατέστρεψαν πολλά μνημεία. Ενδεικτικά, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Κόμης H.L.Pasch Van μετέφερε τέσσερα κιβώτια με αρχαία από τα νησιά του Αιγαίου στο Λιβόρνο. Μάλιστα, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας εκμεταλλευόμενοι την αρχαιολατρία των ευρωπαίων (18^{ου} – 19^{ου} αιώνας), οι κατακτητές παραχώρησαν με ανταλλάγματα στους ξένους διπλωμάτες φερμάνια που επέτρεπαν την ανασκαφή και την συγκέντρωση αρχαιοτήτων.

Πολλοί ανώτατοι Τούρκοι διοικητές - αξιωματικοί, όπως ο Αλί Πασάς των Ιωαννίνων και ο γιος του, Βελή Πασάς της Πελοποννήσου πραγματοποίησαν ανασκαφές σε διάφορα μέρη της επικράτειας τους για να πωλούν ή να δωρίζουν ευρήματα τους σε ταξιδιώτες. Αρκετές ήταν και οι περιπτώσεις όπου τα αρχαία μνημεία κατεδαφίστηκαν από τους Τούρκους, ώστε να χρησιμοποιηθούν ως οικοδομικό υλικό (Κόκκου, 1997: 9-10). Συμπερασματικά, λοιπόν, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η αρχαιοκαπηλία στη χώρα μας αλλά και παγκοσμίως έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις τις τελευταίες δεκαετίες ως μια από τις σοβαρότερες μορφές εγκληματικής δραστηριότητας. Άλλωστε η σοβαρότητα του εν λόγω ζητήματος και η αδιαμφισβήτητη άμεση λήψη μέτρων για την καταπολέμησή επιβεβαιώνεται μέσω του παγκόσμιου ενδιαφέροντος πολλών διεθνών οργανισμών, όπως Unesco, Interpol, Συμβούλιο της Ευρώπης, Διεθνές Ινστιτούτο για την Ενοποίηση του Ιδιωτικού Δικαίου -Unidroit, καθώς και μέσω πολλών διεθνικών δράσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ζητήματα ορισμού: Αρχαιοκαπηλία και Εμπόριο Αρχαιοτήτων

1.1 Πολιτιστική Κληρονομιά

Η σημασία του όρου πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί αντικείμενο έντονου προβληματισμού παγκοσμίως. Ιστορικοί, αρχαιολόγοι, ανθρωπολόγοι κ. ά. έχουν συμβάλλει τα μέγιστα στην οριοθέτησή της. Μόλις το 1955 με τη Σύμβαση Unidroit εισάγεται ο όρος «πολιτιστικά αγαθά», σύμφωνα με την οποία χαρακτηρίζονται ως αγαθά, εκείνα που για λόγους θρησκευτικούς ή μη, έχουν σημασία για την αρχαιολογία, την προϊστορία, την ιστορία, την λογοτεχνία, την τέχνη ή την επιστήμη και συγκαταλέγονται στις κατηγορίες που προβλέπει η Σύμβαση.

Η έννοια της κληρονομιάς ορίζεται βέβαια με νομικούς όρους. Οι όροι που χρησιμοποιούνται όμως για να καθοριστεί το αντικείμενο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς από νομικής πλευράς, ποικίλει ανάλογα με το πρόσημο που επιδιώκεται κάθε φορά να αποδοθεί (Κώνστα, 2017: 22). Τα πολιτιστικά αγαθά μπορεί να είναι είτε υλικά, όπως κτίρια, μνημεία, έργα τέχνης, τεκμήρια, είτε άυλα, δηλαδή λαογραφία, παραδόσεις, ήθη, έθιμα και γλώσσα. Πρόκειται, δηλαδή, για το κληροδότημα από πολιτιστικά αγαθά που χαρακτηρίζουν μια ομάδα ή μια κοινωνία και έχουν κληροδοτηθεί από παλαιότερες γενιές, διατηρούνται στο παρόν και παραχωρούνται στο μέλλον, ώστε να επωφεληθούν και οι επόμενες γενιές. Ειδικότερα, όπως προβλέπει το άρθρο 1 του Ν. 3028/2002 *«η πολιτιστική κληρονομιά αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά τα οποία βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των υδάτων, καθώς και άλλων θαλάσσιων ζωνών στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά. Στο πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς δικαίου το Ελληνικό Κράτος μεριμνά και για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από την ελληνική επικράτεια οποτεδήποτε και αν απομακρύνθηκαν από αυτήν. Το Ελληνικό Κράτος μεριμνά επίσης στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου και για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που συνδέονται ιστορικά με την Ελλάδα οπουδήποτε και αν βρίσκονται»*.

1.2 Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν. 3028/2002 ο όρος «πολιτιστική κληρονομιά» έχει διεθνή εμβέλεια και περιλαμβάνει τις απαραίτητες ενέργειες που αναλαμβάνει ένα κράτος σε νομικό, οικονομικό, τεχνικό και εκπαιδευτικό επίπεδο. Οι ενέργειες αυτές συμπεριλαμβάνουν την προστασία τόσο από φυσικές φθορές ή απώλειες που λαμβάνουν χώρα σε ανύποπτο χρόνο σε ένα μουσείο για λόγους περιβαλλοντικής ή άλλης φροντίδας (π.χ. φωτισμός, θερμοκρασία), όσο και την αποτροπή από τυχόν κλοπή, βανδαλισμό, φωτιά, πλημμύρα και άλλα ανάλογα φαινόμενα. Επιπλέον, περιλαμβάνει και την αποφυγή της λαθρανασκαφής από αρχαιολογικούς τόπους. Μάλιστα, σχετικά με τα κινητά πολιτιστικά αγαθά, οι κίνδυνοι λαμβάνουν διάφορες μορφές, όπως είναι η διακίνηση κλοπιμαίων ή ευρημάτων. Πρόκειται για την παράνομη εξαγωγή που υφίσταται τα πολιτιστικά αγαθά κατά παράβαση των εθνικών κανόνων. και πραγματοποιείται από τον ίδιο νόμιμο κύριο ή τους κατόχους τους.

Προς την κατεύθυνση αυτή συνέβαλε η Σύμβαση Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των κρατών μελών της UNESCO το 1972 όπου μέχρι σήμερα έχει υπογραφεί από 191 κράτη-μέλη. Στο κείμενο της Σύμβασης περιέχονται και αναλύονται οι έννοιες της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς μαζί με τις υποχρεώσεις που απορρέουν τόσο για τα κράτη-μέλη όσο και τη διεθνή κοινότητα σχετικά με την προστασία μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς. Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), το οποίο έχοντας ως κεντρικό στόχο την αποτροπή της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς κατέληξε σε δύο εργαλεία αναφοράς που μεταβίβασε μέσω της INTERPOL στις τελωνειακές και αστυνομικές αρχές των κρατών. Αυτά ήταν:

- **Ο Ερυθρός Κατάλογος:** Σε αυτούς τους καταλόγους αναγράφονται οι διακινδυνεύουσες κατηγορίες των αρχαιολογικών αντικειμένων ή έργων τέχνης προκειμένου να αποτραπούν οι παράνομες εξαγωγές και η πώληση τους.

- **Η σειρά «100 αγνοούμενα αντικείμενα».** Σε αυτή τη σειρά παρουσιάζονταν αντικείμενα τα οποία είχαν κλαπεί και είχαν καταγραφεί στη βάση δεδομένων της INTERPOL.

Ταυτόχρονα, και η Συνθήκη της Χάγης συμβάλλει τα μέγιστα στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς κατά τη διάρκεια ένοπλων συρράξεων (1954), καθώς επίσης η συνθήκη για την προστασία ιστορικών μνημείων προς όφελος της εθνικής ή παγκόσμιας κληρονομιάς, η συνθήκη για τον έλεγχο της διακίνησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και επιστροφής των πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσης τους και τέλος η Σύμβαση UNIDROIT (1995).

Συνοψίζοντας, λοιπόν, η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας μας βασίζεται κυρίως στα εξής:

- Στην καταγραφή, τον εντοπισμό, την έρευνα, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της μέσω του Εθνικού Αρχείου Μνημείων.
- Στη διατήρηση, την αποτροπή καταστροφής, αλλοίωσης, οποιαδήποτε μορφή άμεσης ή έμμεσης βλάβης.
- Την αποτροπή λαθρανασκαφής, κλοπής και παράνομης εξαγωγής.
- Στην συντήρηση και την αποκατάσταση.
- Στη διευκόλυνση της πρόσβασης και επικοινωνίας του κοινού με αυτή.
- Στην ανάδειξη και την ένταξη της στη σύγχρονη κοινωνία.
- Στην ευαισθητοποίηση των πολιτών για την Πολιτιστική Κληρονομιά.

Σύμφωνα με όσα καταγράφηκαν παραπάνω, η Ελλάδα αναγνωρίζεται αφενός μεν ως μια χώρα με πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, αφετέρου δε, με μεγάλη ιστορία καταλήστευσης.

Παρόλα αυτά αντιμετωπίζει το εν λόγω ζήτημα με ιδιαίτερη ευαισθησία, καθώς συνδέεται άμεσα με την εθνικής μας ταυτότητα. Ο αρχικός νόμος 5351/1932 περί προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και των αρχαιολογικών ευρημάτων έχει αντικατασταθεί από το νόμο 3028/2002, ο οποίος έχει συμπληρωθεί με τον νόμο 3658/2008 και συμβάλλει με πρόσθετα μέτρα.

1.3 Πολιτιστικά αγαθά

Όπως ορίζει το άρθρο 2 του Ν.3028/2002 «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς», ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου. Τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας (πνευματικές, καλλιτεχνικές, τεχνικές, πολιτικές, επιστημονικές, οικονομικές κ.α.), αντιπροσωπευτικά αντιλήψεων, υλικά και άυλα τεκμήρια (χρηστικής, καλλιτεχνικής, ιστορικής, αισθητικής αξίας, πνευματικής αποστολής και θρησκευτικής – συμβολικής λειτουργίας) καθώς και δείγματα του ανθρώπινου παρελθόντος. Συνεπώς γίνεται αντιληπτό ότι με τον όρο πολιτιστικά αγαθά δεν αναφερόμαστε μόνο σε στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς, τα οποία αποτελούνται από υλικές και άυλες μαρτυρίες, αλλά περιλαμβάνουν και δραστηριότητες που συγκροτούν μαρτυρίες του λόγιου ή λαϊκού και παραδοσιακού πολιτισμού, δηλαδή ήθη, έθιμα, μουσική, χοροί, μύθοι, προφορικές παραδόσεις, δρώμενα, τραγούδια κτλ. Μάλιστα, στα πολιτιστικά αγαθά ανήκουν διάφορα είδη αντικειμένων. Καταρχήν, τα μνημεία που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και μπορεί να είναι «αρχαία» ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830, ενώ μεταγενέστερα αποκαλούνται τα «Νεότερα Μνημεία» μετά το 1830. Συνακόλουθα, τα ακίνητα μνημεία που εντοπίζονται στο έδαφος, στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών ή στο βυθό της θάλασσας και είναι αδύνατον να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται εγκαταστάσεις, κατασκευές, διακοσμητικά κτλ. Αντίθετα, ως κινητά πολιτιστικά αγαθά θεωρούνται τα μνημεία που βρίσκονται σε ιδιωτικές συλλογές και μουσεία, δηλαδή αρχαιολογικά αντικείμενα, πίνακες ζωγραφικής, γλυπτά, νομίσματα, σπάνια γραμματόσημα κτλ. Εν συνεχεία, ως αρχαιολογικοί χώροι νοούνται εκτάσεις στην ξηρά, στη θάλασσα, στις λίμνες ή στους ποταμούς που αποτελούν, αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν από τα αρχαία χρόνια έως και το 1830 μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα. Τέλος, ως ιστορικοί τόποι νοούνται εκτάσεις στην ξηρά, στη θάλασσα, στις λίμνες ή στους ποταμούς οι οποίες αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν χώρους ιστορικών ή μυθικών γεγονότων. Ειδικότερα, τα πολιτιστικά αγαθά μπορούν να ταξινομηθούν σύμφωνα με τα ακόλουθα κριτήρια:

- Το χρόνο δημιουργίας τους.
- Τον τόπο δημιουργίας τους.
- Τη σημασία τους ως μοναδικά καλλιτεχνικά επιτεύγματα, εξαιρετικές μαρτυρίες του παρελθόντος και την αυθεντικότητά τους.
- Το είδος της πολιτιστικής δημιουργίας στην οποία ανήκουν (ψηφιδωτά, γλυπτά, κεραμικά, χαρακτηριστικά).
- Το υλικό κατασκευής τους.
- Τη χημική σύσταση τους.
- Τη χρήση τους.
- Τη χρονολογική ταξινόμηση τους.
- Την τεχνική κατασκευής τους.

1.4 Εθνικός Θησαυρός

Σύμφωνα με την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον όρο «εθνικός θησαυρός» συγκαταλέγονται τα πολιτιστικά αγαθά που πληρούν ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα κριτήρια (Duquesne, 1988):

- Είναι συνδεδεμένα με την ιστορία και τη ζωή μιας χώρας, και η ενδεχόμενη απομάκρυνσή της θα αποτελούσε απώλεια για τη συγκεκριμένη χώρα.
- Η αξία τους είναι τόσο μεγάλη, όπου μειώνεται η καλλιτεχνική κληρονομιά της χώρας σε περίπτωση φθοράς, βλάβης ή απουσίας τους.
- Έχουν αναρίθμητη σημασία για τη μελέτη και την κατανόηση ενός ιδιαίτερου κλάδου των τεχνών ή της ιστορίας της χώρας.

1.5 Μουσείο

Σύμφωνα με το ICOM, ως μουσείο ορίζεται «ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός, μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της, και ανοικτό στο κοινό, το οποίο αποκτά, συντηρεί, ερευνά, επικοινωνεί και εκθέτει για λόγους μελέτης, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας, υλικές αποδείξεις των ανθρώπων και του περιβάλλοντος τους». Όπως αναφέρει η Νάκου (2009:13), με τον όρο μουσεία θεωρούνται διεθνώς οι χώροι που συνδέονται με την ιστορία και το παρελθόν. Αναλυτικότερα, αποτελούν χώρους διαφύλαξης υλικών κατάλοιπων του παρελθόντος και δημόσιας έκθεσης όπου αφηγούνται αντικειμενική ιστορία, δηλαδή πραγματικά γεγονότα, σύμφωνα πάντα με την ιστορική αξία των μουσειακών αντικειμένων ως μαρτυρίες του παρελθόντος και φυσικά την αντίστοιχη ιστορική γνώση των ειδικών.

Ειδικότερα, τα μουσεία διακρίνονται σε τρεις διαφορετικούς τύπους:

- Παραδοσιακό Μουσείο
- Μοντέρνο Μουσείο
- Μεταμοντέρνο Μουσείο

1.6 Μνημείο

Μνημεία νοούνται όλα τα αντικείμενα υλικά και πνευματικά, καθώς και χώροι που έχουν διασωθεί από το παρελθόν και σήμερα αποτελούν χώρους διαφύλαξης πολύτιμων αγαθών με ποικίλα μηνύματα και πληροφορίες σχετικά με το ιστορικό παρελθόν, τα οποία συμβολίζουν την ιστορική αναδρομή της χώρας μας. Η έννοια μνημείο προέρχεται από το αρχαίο ρήμα μνάομαι – μιμνήσκω, όπου στα λατινικά αποκαλείται moneo-monere > monumentum, το οποίο ετυμολογικά σημαίνει «*Θυμάμαι κάτι, προειδοποιώ για κάτι, αφήνω υποθήκη στους επερχόμενους*» (Νέα Δομή, 1999: 79). Τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ένα αντικείμενο ή ένας χώρος ως μνημείο είναι τα εξής:

- η πρωτοτυπία ή η γνησιότητά του
- η ιστορικότητά του
- η ποιότητά του
- ο συμβολισμός του

Ωστόσο, σε καμία περίπτωση που ένα αντικείμενο ή ένα έργο πληροί κάποιες από τις παραπάνω προϋποθέσεις δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αυτομάτως ως μνημείο.

Έτσι, λοιπόν ένα πολιτιστικό αγαθό το οποίο είναι σημαντικό σύμφωνα με την πρωτοτυπία του και την ιστορικότητα του θα χαρακτηριζόταν ως ιστορικό ντοκουμέντο και όχι ως μνημείο.

Μάλιστα, αξίζει να τονιστεί ότι ως έννοια ιστορικό μνημείο θεωρείται, όπως αναφέρεται στην περιγραφή του χάρτη της Βενετίας (1964), καλύπτοντας όχι μόνο το μεμονωμένο αρχιτεκτονικό ή καλλιτεχνικό έργο, αλλά και την αστική και αγροτική τοποθεσία που αποκαλύπτει ένα μοναδικό πολιτισμό, με ενδεικτική εξέλιξη ή ένα ιστορικό γεγονός.

1.7 Αρχαιοκαπηλία

Η έννοια της αρχαιοκαπηλίας ορίζεται ως η εκμετάλλευση των αρχαιολογικών αντικειμένων προς όφελος των εμπλεκόμενων ατόμων καθώς και ως την παράνομη πώληση αρχαιολογικών ευρημάτων στο εξωτερικό, η οποία μας παραπέμπει σε ηθικά και ποινικά κολασμένες ενέργειες (Νέα Δομή, 1999: 721). Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει κλοπές κινητών μνημείων, κλεπταποδοχή, υπεξαίρεση, παράνομη ανασκαφή και ανέλκυση, όπως και παράνομη διακίνηση των μνημείων. Σύμφωνα με το Ν. 3028/2002 μόνο οι αρχαιοπώλες έχουν τη δυνατότητα εμπορίας αρχαιοτήτων, και για την πραγματοποίηση αυτού απαιτείται ειδική άδεια από το Υπουργείο Πολιτισμού. Μάλιστα, σε κάθε περίπτωση απαγορεύεται αυστηρά οι αρχαιοπώλες να έχουν στην κατοχή τους ή να διακινούν αρχαία για τα οποία υπάρχουν υποψίες ότι είναι προϊόν κλοπής ή παράνομης ανασκαφής. Για την πάταξη της αρχαιοκαπηλίας αρμόδιο είναι το Τμήμα μη Δημόσιων Αρχαιολογικών Μουσείων και Συλλογών, Αρχαιοπωλείων και Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας της Διεύθυνσης Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων σε συνεργασία με τις κατά τόπους τελωνειακές και διοικητικές αρχές.

1.8 Δημοπρασία

Η έννοια της δημοπρασίας οριοθετείται ως ο τρόπος διαπραγμάτευσης και σύναψης συμβάσεων, ώστε να εξασφαλιστεί η καλύτερη δημοσιότητα του έργου, πιο εύλογο τίμημα ή αρτιότερη κατασκευή έργου. Η δημοπρασία χαρακτηρίζεται *πλειοδοτική* όταν εξασφαλίζεται το υψηλότερο δυνατό τίμημα, ενώ *μειοδοτική* στην αντίθετη περίπτωση. Οι διαδικασίες αυτές εφαρμόζονται σε τρεις περιπτώσεις: για τη σύναψη συμβάσεων, μίσθωσης ή αγοραπωλησίας. Αναλυτικότερα, η πρώτη περίπτωση αφορά αντικείμενα που ανήκουν σε ιδιώτες και αναθέτουν την πώληση τους σε ειδικευμένες επιχειρήσεις ή οργανώσεις, στη δεύτερη ως μέσο εκτέλεσης, σύμφωνα με τον οφειλέτη και τέλος η τρίτη ως μέσο κατά τη συνομολόγηση συμβάσεων του δημοσίου ή των ΝΠΔΔ. Με δημοπρασία πραγματοποιούνται εκμισθώσεις των δημόσιων κτημάτων, εκποιήσεις κινητής περιουσίας του δημοσίου, διάφορες κρατικές προμήθειες, καθώς και η ανάθεση εκτέλεσης δημόσιων έργων και κατασκευής κτιρίων. Τη διαδικασία των ενσφραγίστων προσφορών ακολουθεί συνήθως το δημόσιο, όπου οι ενδιαφερόμενοι αποστέλλουν την προσφορά τους μέσα σε σφραγισμένους φακέλους και καθορίζεται η ανώτατη και η κατώτατη τιμή. Με το άνοιγμα των φακέλων γίνεται σύγκριση μεταξύ των προσφορών και της προκαθορισμένης τιμής από το δημόσιο, ώστε το έργο να ανατίθεται στον παριστάμενο με την καλύτερη προσφορά. Η δημοπρασία έχει ποικίλες μορφές. Μια άλλη μορφή εκτός των σφραγισμένων προσφορών είναι η παρέμβαση ενός δημόσιου κήρυκα, ο οποίος με βάση μια προκαθορισμένη τιμή δέχεται τις προσφορές και προβαίνει στην κατακύρωση εκείνου με το ανώτατο ή κατώτατο τίμημα ανάλογα με το αν πρόκειται για πλειοδοσία ή μειοδοσία. Με την κατακύρωση γίνεται η αποδοχή της προσφοράς και ολοκληρώνεται με την σύναψη της σύμβασης (Νέα Δομή, 1999: 672).

1.9 Δημοπρασία αρχαίων μνημείων

Με τον όρο δημοπρασία αρχαίων μνημείων ορίζεται η δημόσια εκποίηση της κυριότητας ή κατοχής κινητών μνημείων. Η κυριότητα ή η κατοχή των αρχαίων ή νεότερων κινητών μνημείων που μεταβιβάζεται σε δημοπρασία θα πρέπει να είναι νόμιμη από τους κύριους ή κατόχους αυτών. Κινητά αρχαία μνημεία που χρονολογούνται έως το 1453, όπως και αυτά που προέρχονται από ανασκαφές ή άλλες αρχαιολογικές έρευνες ανεξάρτητα από την χρονολόγησή τους, και ανήκουν στο δημόσιο, δεν μπορούν να καταστούν ως αντικείμενα δημοπρασιών. Τέλος, ως αντικείμενα δημοπρασιών μπορεί να καταστεί η κατοχή αυτών με εξαίρεση τα «νομίμως εκ του εξωτερικού εισαγόμενα μνημεία» (Παπακωνσταντίνου, 2003).

1.10 Εμπόριο Αρχαιοτήτων

Το εμπόριο αρχαιοτήτων στηρίζεται κυρίως στην λαθρανασκαφή, την κλοπή και την λεηλασία. Οι λαθρανασκαφές και η παράνομη εμπορία αρχαιοτήτων αποδίδεται στα μεγάλα οικονομικά ποσά που έχει ως αποτέλεσμα μια τέτοια πρακτική (Παπακωνσταντίνου, 2003). Τα υπέρογκα κέρδη των δραστηριοτήτων αυτών αποτελούν το βασικό κίνητρο πραγματοποίησης κλοπών στα μουσεία, αλλά και τη συγκρότηση συμμοριών. Το παράνομο εμπόριο αποτελεί απειλή για τα πολιτιστικά αγαθά, αν και μπορεί να μην απειλεί άμεσα με την καταστροφή της υλικής τους υπόστασης, ωστόσο στερεί στη χώρα της οποίας αποτελεί μέρος του πολιτισμού της, ένα μοναδικό και αναντικατάστατο στοιχείο ιστορικής και πολιτικής ταυτότητας. Επίσης, στερεί στο κοινό να απολαύσει αισθητικά και να διδαχθεί από τα ποικίλα και πολύπλευρα μηνύματα που θα του μεταδώσει ένα πολιτιστικό αγαθό. Τέλος, τα δύο μεγαλύτερα αρχαιοπωλεία της Αγγλίας είναι οι εταιρίες εμπλουτισμού αρχαιοτήτων Sotheby Parke Bernet και ο οίκος δημοπρασιών Christie's, τα οποία αποτελούν τα χρηματιστήρια της αρχαιοκαπηλίας.

1.11 Προφίλ αρχαιοκάπηλου

Το προφίλ ενός αρχαιοκάπηλου συγκεντρώνουν άτομα με παραβατική παιδεία, τα οποία ασχολούνται με την παράνομη διακίνηση και το εμπόριο αρχαίων αντικειμένων, εκμεταλλευόμενα ευρήματα για προσωπικό όφελος. Συνήθως στην πρωτογενή αρχαιοκαπηλία εμπλέκονται άτομα της υπαίθρου που ασχολούνται με τον εντοπισμό αρχαιοτήτων τελείως περιστασιακά ή περισσότερο συστηματικά. Πρόκειται για γεωργούς, κτηνοτρόφους ή αλιείς. Ο βαθμός εμπλοκής τους με αρχαιότητες εξαρτάται κυρίως από τον τρόπο που ζουν και εργάζονται. Βέβαια, τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο φαινόμενο δεν χάνουν επώνυμοι αρχαιολόγοι που βρίσκονται σε νευραλγικές θέσεις της διοίκησης των πολιτιστικών πραγμάτων. Οι τελευταίοι οικειοποιούνται έναν μεγάλο αριθμό αρχαιολογικών δεδομένων, απαγορεύοντας τη μελέτη, την πρόσβαση, τη γνώση και τη φωτογράφιση, χρησιμοποιώντας το πρόσχημα ότι το υλικό αυτό θα δημοσιευτεί στο μέλλον. Αποτέλεσμα της εν λόγω συμπεριφοράς τους είναι να κρατούν για προσωπική τους χρήση πλήθος ευρημάτων και δεδομένων (Παπακωνσταντίνου, 2003:39).

1.12 Αρχαιολογικό έγκλημα

Ως αρχαιολογικό έγκλημα χαρακτηρίζεται μια εγκληματική ενέργεια η οποία έχει ως αποτέλεσμα την καταστροφή. Η εν λόγω καταστροφή μπορεί να προέλθει από άμεσες ή έμμεσες ενέργειες αρχαιοκάπηλων, όπως ενδεικτικά αποτελούν ο βανδαλισμός, η κλοπή, η διακίνηση, το εμπόριο και η παράνομη πώληση αρχαιοτήτων και πολιτιστικών αγαθών. Αν και ο όρος «αρχαιολογικό έγκλημα» δεν είναι κοινά αποδεκτός από πολλές χώρες, η Ελλάδα μέσω της νομοθεσίας της προσπαθεί να προστατεύσει την πολιτιστική της κληρονομιά με θεσμικές δράσεις έτσι ώστε να αποτραπούν μελλοντικές καταστροφές, παράνομες ανασκαφές, αλλοιώσεις, κλοπές και φυσικά παράνομες εξαγωγές πολιτιστικών αγαθών (Σωτηρίου, 2016: 9). Στην επίτευξη των παραπάνω στόχων συμβάλουν από κοινού ο Ν. 3028/2003 «Για την Προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς» και ο Ν. 3658/2008 με πρόσθετα μέτρα.

1.13 Οργανωμένο έγκλημα

Ως οργανωμένο έγκλημα ή οργανωμένο δίκτυο ορίζεται «ένα σύνολο ατόμων το οποίο αποτελείται από τρία ή περισσότερα άτομα το οποίο δρα σαν ομάδα διαθέτοντας κάποια μορφή χαλαρής ιεραρχίας στους κόλπους της και ανάμεσα στους συμμετέχοντες υπάρχει κάποιου τύπου καταμερισμός εργασιών. Η διάρκεια της σύστασης της ομάδας αυτής πρέπει να είναι απροσδιόριστη, φυσικά να υπάρχουν ενδείξεις πως διαπράττουν σοβαρά αδικήματα τα οποία ο ποινικός κώδικας θεωρεί κολασμένα με σκοπό φυσικά την προσκόμιση κέρδους από αυτές τις ενέργειες» (Σωτηρίου, 2016: 10).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων- ICOM

Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων ιδρύθηκε το 1946, μετά από πολλές συζητήσεις επαγγελματιών που συγκεντρώθηκαν στο Μουσείο του Λούβρου. Στόχος ήταν, σύμφωνα με τα όσα χαρακτηριστικά αναφέρει ο πρόεδρος και ιδρυτής του ICOM, Chauncey Hamlin «*Να ξεκινήσει μια στενή συνεργασία για να ξαναχτίσουμε το νέο κόσμο που ανοίγεται μπροστά μας*». Ειδικότερα, πρόκειται για έναν διεθνή μη κυβερνητικό οργανισμό με χαρακτήρα αυστηρά επαγγελματικό που εκπροσωπεί τα μουσεία και τους εργαζόμενους τους, συμβάλλοντας στην καθιέρωση της Μουσειολογίας ως ανεξάρτητης επιστήμης. Καταλυτικό ρόλο στην αλλαγή αυτή, διαδραμάτισαν σεμινάρια, διεθνείς συναντήσεις και άλλες πρωτοβουλίες που οδήγησαν στην εξειδίκευση του προσωπικού του Μουσείου και φυσικά στη δημιουργία διεθνών επιτροπών με συγκεκριμένο αντικείμενο όπως: συντήρηση, τεκμηρίωση, αρχιτεκτονική μουσείων κ.ά.

Αναλυτικότερα, την περίοδο εκείνη η ίδρυση του εν λόγω οργανισμού ήταν πολύ σημαντική για τα μουσεία, αφού η πολιτιστική κληρονομιά είχε κλονιστεί από τις καταστροφές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ανάλογο ενδιαφέρον για τη δημιουργία ενός οργανισμού υπήρξε και μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Τότε η Κοινωνία των Εθνών είχε προχωρήσει στη δημιουργία του «Διεθνούς Γραφείου των Μουσείων», θεωρώντας ότι τα μουσεία είχαν να προσφέρουν πολλά στην αρμονική συμβίωση των λαών μέσα από την γνωριμία και κατανόηση των πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών. Αξίζει να αναφερθεί ότι η Ελλάδα δεν κράτησε ουδέτερη στάση σ' αυτή την προσπάθεια. Μάλιστα, μια από τις μεγαλύτερες συνδιασκέψεις του Διεθνούς Γραφείου Μουσείων πραγματοποιήθηκε το 1931 στο Μουσείο Μπενάκη με θέμα την «Προστασία και τη Συντήρηση των Αρχαιολογικών Θησαυρών». Το Διεθνές Γραφείο, εν μέσω πολλών δυσκολιών, εξακολούθησε να λειτουργεί μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, επισημαίνοντας και τονίζοντας τον επιστημονικό και παιδευτικό ρόλο των Μουσείων. Άλλωστε, στον οργανισμό αυτόν οφείλεται και το κείμενο αναφορικά με την «Προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης» που τελικά κατέληξε στη Σύμβαση της Χάγης (1954).

Το ICOM υπήρξε ο κυριότερος σύμβουλος για την UNESCO σε θέματα που αφορούσαν το μουσείο, όπως η οργάνωση και η λειτουργία του. Ειδικότερα, οι επιμέρους σκοποί του ήταν οι εξής:

- Η αμοιβαία βοήθεια και συνεργασία ανάμεσα στα μουσεία και στους εργαζόμενους του (π.χ. μουσειολόγων, ερευνητών, συντηρητών, τεχνικών κτλ.).
- Η επισήμανση στο σύνολο της ανθρώπινης κοινότητας του ρόλου που έχει στην εκπαίδευση το μουσείο και το μουσειακό επάγγελμα.
- Ο προσδιορισμός της αξίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, έτσι ώστε να αναγνωριστεί και να κατανοηθεί πλήρως από τους λαούς.

Σήμερα το ICOM απαρτίζεται από 10.000 μέλη και δραστηριοποιείται σε 119 χώρες στις πέντε ηπείρους.

Στην πρώτη της γενική συνέλευση, μετά την ίδρυση του ICOM, η UNESCO αποφάσισε να στηρίξει το νέο αυτό οργανισμό προσφέροντάς του στέγη στο κτίριό της στο Παρίσι. Έτσι ξεκίνησαν από κοινού το 1951 «*Τη Σταυροφορία των Μουσείων*», όπως χαρακτηριστικά ονομάστηκε, με απώτερο σκοπό την αναγνώριση του εκπαιδευτικού ρόλου των μουσείων μέσα από τη διοργάνωση διάφορων σεμιναρίων, όπως για παράδειγμα «*Ο ρόλος των Μουσείων στην Εκπαίδευση*» που πραγματοποιήθηκε στη Αθήνα,

καθώς και ανάλογες δράσεις που πραγματοποιήθηκαν στο Brooklyn των ΗΠΑ (1953) και στο Rio de Janeiro (1958) αντίστοιχα.

Το ICOM από τα τέλη της δεκαετίας του '60 άρχισε να ασχολείται συστηματικά με την παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών, συμβάλλοντας στη διατύπωση ενός Κώδικα Δεοντολογίας σχετικά με τον εμπλουτισμό των μουσειακών συλλογών. Άλλωστε, το ενδιαφέρον του για το συγκεκριμένο πρόβλημα υπήρξε το κίνητρο παρέμβασης στα κράτη-μέλη για την κύρωση της σύμβασης της UNESCO το 1986. Η πρώτη του προσπάθεια για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς έλαβε χώρα με τη δημοσίευση ενός εγχειριδίου όπου αναφέρονταν οι εθνικές νομοθεσίες. Ο κώδικας επαγγελματικής δεοντολογίας όσον αφορά τους εργαζόμενους στα μουσεία, η ασφάλεια των μουσείων και ο ορισμός του συντηρητή αποτελούν εγχειρίδια που έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες με στόχο να προωθήσουν την ομαλή λειτουργία των μουσείων (Καθημερινή, 1997: 3-8).

2.1 Το Ελληνικό τμήμα (ICOM)

Στην Ελλάδα το ICOM ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1983. Στεγάζεται σε κτίριο της οδού Αγ. Ασωμάτων 15 στο Θησείο, το οποίο παραχωρήθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού. Αποτελείται από 200 άτομα-μέλη και 10 φορείς-μέλη που συνεργάζονται με την UNESCO, το ICCROM, το ICOMOS και άλλους διεθνούς οργανισμούς. Το ICOM έχει οργανώσει στη χώρα μας πολλές διεθνείς συναντήσεις σχετικά με την αρχιτεκτονική των μουσείων (1985), τα ιστορικά και αρχαιολογικά μουσεία (1987), την τεκμηρίωση (1990), την συντήρηση εικόνων (1995) κτλ. Επίσης, το ελληνικό τμήμα έχει συστήσει ομάδες εργασίας στα πλαίσια διεθνών επιτροπών του ICOM, όπου τα μέλη εργάζονται εθελοντικά και επεξεργάζονται διάφορα θέματα, οργανώνοντας συναντήσεις και διαλέξεις, ώστε να ενημερώσουν και να προωθήσουν τους σκοπούς τους.

Βασικό μέρος της δραστηριότητας του «Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων» αποτελεί κάθε χρόνο από τις 18 Μαΐου 1997 ο εορτασμός της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων. Μάλιστα, το ICOM αφιερώνει κάθε χρόνο την επέτειο σε διαφορετική θεματολογία, η οποία ορίζεται κοινή για όλες τις συμμετέχουσες χώρες, τιμώντας πάντα ένα ή και περισσότερα μουσεία.

2.2 «Εκατό Χαμένα Αντικείμενα» - Περιοδικό ICOM



Το περιοδικό ICOM δημιουργήθηκε με σκοπό να προβληθούν τα πολιτιστικά αγαθά που έχουν πέσει θύματα παράνομης διακίνησης αρχαιοτήτων, ώστε να επιστρέψουν στον τόπο καταγωγής τους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα παρακάτω:



Κεφαλή που αποσπάστηκε από το άγαλμα της θεότητας Brahma Καμπότζη (11^{ος} αιώνας). Το άγαλμα αυτό δημοσιεύτηκε στο «Cent objets disparus. Pillage a Angkor» (*Εκατό χαμένα αντικείμενα. Ληλασία στην Ανγκόρ*) στην α' έκδοση του βιβλίου. Κλάπηκε από το εργαστήριο συντήρησης της Ανγκόρ και βρέθηκε στη Μεγάλη Βρετανία, αφού είχε ανακοινωθεί η δημοπρασία του στον οίκο Sotheby's στις 21 Οκτωβρίου 1993. Τελικά, η κεφαλή επιστράφηκε στις 4 Δεκεμβρίου 1996 στην Καμπότζη όπου άνηκε.



Το απεικονιζόμενο ξύλινο άγαλμα Bete δημοσιεύτηκε στο βιβλίο ICOM «Εκατό χαμένα αντικείμενα. Ληλασία στην Αφρική» μετά την κλοπή του από το Εθνικό μουσείο Abidjan. Η ημερομηνία κλοπής του παραμένει άγνωστη μέχρι και σήμερα. Πρόκειται για μια γυμνή, αρσενική μορφή με ύψος 116 εκατοστά.

Το άγαλμα αυτό απεικονίζει το κορμί μιας γυναικείας θεότητας και δημοσιεύτηκε στη α' έκδοση του βιβλίου «Cent objets disparus. Pillage a Angkor» (*Εκατό χαμένα αντικείμενα. Ληλασία στην Ανγκόρ*). Κλάπηκε από την αποθήκη του εργαστηρίου συντήρησης του μουσείου της Ανγκόρ και ανήκει στα αγαλματίδια του 10^{ου} αιώνα. Η προέλευσή του είναι η Prasat Trapeang Khna, στην περιοχή της Ανγκόρ. Πουλήθηκε από τον οίκο Sotheby's (Ιούνιος, 1992) στη Νέα Υόρκη και βρέθηκε τον Ιανουάριο του 1995 στην Ελβετία.



ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Διεθνές και Εθνικό Νομικό Πλαίσιο περί Αρχαιοτήτων

3.1 Διεθνείς Συμβάσεις για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης Πολιτιστικών Αγαθών (Σύμβαση UNESCO – Σύμβαση UNIDROIT)

Η UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) αποτελεί τον Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό και Πολιτιστικό οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών. Η κύρωση της UNESCO πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι στις 17 Νοεμβρίου 1970 «Περί ληπτέων μέτρων για την απαγόρευση, παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών» σύμφωνα με το Ν.1103/80. Η εν λόγω Σύμβαση αποτελεί σημαντικό βήμα - έναρξη για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και έχει ασκήσει σημαντική επιρροή σε νομοθετήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέχρι σήμερα.

Μάλιστα, στην συγκεκριμένη σύμβαση προσδιορίζονται οι κατηγορίες των προστατευόμενων πολιτιστικών αγαθών, στις οποίες περιλαμβάνεται και ο φυσικός κόσμος. Εκτενέστερα, τα κράτη-μέλη αποφασίζουν να συνεργαστούν, ώστε να καταπολεμηθεί η παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών, απαγορεύοντας την έξοδό τους από τη χώρα προέλευσης χωρίς κάποιο πιστοποιητικό. Επιπλέον, προβλέπεται ότι κάθε χώρα, της οποίας η ατεκμηρίωτη πολιτιστική κληρονομιά λεηλατείται, μπορεί να ζητήσει την απαγόρευση της πώλησής της επί αμερικάνικου εδάφους. Ωστόσο, προς το παρόν ελάχιστες χώρες, όπως: το Σαλβαντόρ, η Γουατεμάλα, η Βολιβία στη Λατινική Αμερική, το Μαλί στην Αφρική, κλπ. εφαρμόζουν αυτή την μορφή προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Καταλυτικό ρόλο στην κύρωση της Σύμβασης υπήρξε η έκκληση εκ μέρους των χωρών του Μεξικού και του Περού, οι οποίες αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα όσον αφορά την προστασία της κινητής τους πολιτιστικής κληρονομιάς. Μάλιστα, τα εν λόγω ζητήματα συνδέονται άρρηκτα με την εθνική και διεθνή νομοθεσία, την εθνική κυριαρχία καθώς και το επίπεδο επίσημων και παράνομων ενεργειών. Εξίσου σημαντικά θεωρούνται και τα οικονομικά δεδομένα σε επίπεδο εθνικής οικονομίας.

Συνακόλουθα, θεσμοθετείται με το άρθρο 6 και ο έλεγχος εξαγωγών των πολιτιστικών αγαθών. Συνέχεια αυτού του μέτρου ήταν η απαγόρευση εισαγωγής στα κράτη-μέλη των πολιτιστικών αγαθών που δεν είχαν πιστοποιητικό εξαγωγής. Ωστόσο το μέτρο αυτό δεν υιοθετήθηκε, με αποτέλεσμα κάθε χώρα να λαμβάνει εθνικά μέτρα ελέγχου, διαμορφώνοντας έτσι ένα σύστημα ειδικών πιστοποιητικών για τα νομίμως εξαγόμενα, πολιτιστικά αγαθά. Αν και τα κράτη - μέλη είναι ελεύθερα να κάνουν τις δικές τους ρυθμίσεις πάνω σ' αυτά τα ζητήματα, ωστόσο, ταυτόχρονα είναι υποχρεωμένα να εγκαταστήσουν ένα μηχανισμό έκδοσης πιστοποιητικών, σύμφωνα με τα οποία γίνεται η διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών. Τα πιστοποιητικά αυτά είναι αναγκαία για την επίτευξη ενός αποτελεσματικού ελέγχου, μέσω των οποίων επικυρώνεται η συνεργασία μεταξύ των κρατών και αποτρέπονται τυχόν παράνομες κινήσεις από τις δραστηριότητές τους. Μάλιστα κάθε χώρα δεσμεύεται να προβεί σε άμεση γνωστοποίηση της χώρας προέλευσης, όσον αφορά τις προσφορές πολιτιστικών αγαθών από αυτή, στα διάφορα ιδρύματα της δικής της επικράτειας. Συνεπώς, τα μουσεία δεν πρέπει να έχουν στην κατοχή τους αγαθά που έχουν εξαχθεί παράνομα από τη χώρα προέλευσης τους. Η συνθήκη αυτή είναι ιδιαίτερα αυστηρή για τα πολιτιστικά αγαθά που προέρχονται από κλοπές μουσείων ή θρησκευτικών ιδρυμάτων ή άλλους παράνομους φορείς.

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 7 έχει τεθεί σαφής όρος περί αποζημίωσης του καλόπιστου ή νόμιμου κατόχου για τα αγαθά που ανήκουν σε μουσεία, μνημεία ή ανάλογα ιδρύματα. Πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 7β γίνεται λόγος αναφορικά με τις υποχρεώσεις των παράνομων εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών, όπου δεν συμπεριλαμβάνονται όλα τα εισαγόμενα πολιτιστικά αγαθά χωρίς να διαθέτουν κάποιο πιστοποιητικό, αλλά μόνο όσα είναι κλοπιμαία από μουσεία και ανάλογα ιδρύματα και έχουν απογραφεί, υπό την προϋπόθεση, βέβαια, ότι τα κλαπέντα αποτελούν τμήμα της καταγραφής των εν λόγω ιδρυμάτων. Προβλέπεται, επίσης, η λήψη μέτρων για την κατάσχεση και απόδοση τέτοιων πολιτιστικών αγαθών στο κράτος προέλευσης τους.

Εν συνεχεία, η Σύμβαση της UNESCO επικυρώθηκε από την Ελλάδα το 1980 με το Ν. 1103/1980. Επίσημα, δεν είχε επικυρωθεί από τις χώρες που έλεγχαν το εμπόριο αρχαιοτήτων και έργων τέχνης όπως η Ελβετία, η Μ. Βρετανία, η Ολλανδία, οι ΗΠΑ κτλ.

Ειδικότερα, πολιτιστικές Συμβάσεις της UNESCO είναι οι κάτωθι:

- «Σύμβαση για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης» (1954).
- «Σύμβαση για τα Μέσα Απαγόρευσης και Παρεμπόδισης της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών» (1970).
- «Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς» (1972).
- «Σύμβαση για την Προστασία της Ενάλιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (2001).
- «Σύμβαση για τη Διατήρηση της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (2003).
- «Σύμβαση για την προστασία και την Προώθηση της Πολυμορφίας στις Πολιτιστικές Εκφράσεις» (2005).

Εκτός από τη Σύμβαση της UNESCO αναφορικά με τα μέτρα που πρέπει να τεθούν για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της «εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης παράνομης ιδιοκτησίας πολιτιστικών αγαθών» (1970), όπως αναφέρθηκε παραπάνω, εξίσου σημαντικό νομικό εργαλείο αποτελεί η Σύμβαση UNIDROIT. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, η σύμβαση αυτή, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εγκαθίδρυσης μιας ενιαίας εσωτερικής αγοράς, υιοθετήθηκε από το Διεθνές Ινστιτούτο για την Ενοποίηση του Διεθνούς Δικαίου. Η Σύμβαση UNIDROIT δημιουργήθηκε το 1995 στη Ρώμη, για τα κλαπέντα ή παράνομος εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά, συμπληρώνοντας τις ρυθμίσεις της UNESCO. Με την στήριξη του ICOM η σύμβαση UNIDROIT υπογράφηκε από τρεις χώρες από την αγορά της τέχνης, οι οποίες δεν είχαν προβεί στην επικύρωση της σύμβαση της UNESCO. Από την Ελληνική Βουλή επικυρώθηκε με τον Νόμο 3348/2005 και τέθηκε σε ισχύ από την 01/01/2008. Απώτερος στόχος της ήταν η αντιμετώπιση δύο κεντρικών θεμάτων που δεν κάλυπτε η σύμβαση της UNESCO. Ειδικότερα αυτά ήταν τα παρακάτω:

- Το ερώτημα «σε ποιόν τελικά ανήκουν τα αγαθά που έχουν κλαπεί», εφόσον βρεθούν.
- Το θέμα της παραγραφής του δικαιώματος διεκδίκησης κλεμμένων πολιτιστικών αγαθών.

Την απάντηση στο πρώτο ερώτημα δίνει με το άρθρο 3 την ενδεχόμενη επίκληση των κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε δικαίωση των κλοπών ορίζοντας ταυτόχρονα ότι ο κάτοχος των κλεμμένων αντικείμενων ή προϊόντων ανασκαφής οφείλει να το αποδώσει χωρίς να θέσει όρους. Αντίθετα, η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα είτε αφορά την διεκδίκηση κάποιων από τα κλαπέντα πολιτιστικά αγαθά που ορίζει το απόγραφο, είτε για κάποια άλλα δίνει το περιθώριο στα κράτη ώστε να μην δεχτούν την απεριόριστη χρονική διάρκεια, αλλά κατά την επικύρωση της Σύμβασης να ορίζουν αυτόνομα το χρόνο παραγραφής που επιθυμούν.

Συνακόλουθα, στο άρθρο 5 (κεφάλαιο 3) γίνεται λόγος για την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών που έχουν εξαχθεί παράνομα. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται ότι ένα κράτος μπορεί να ζητήσει ενώπιον του δικαστηρίου ή κάποιας αρμόδιας αρχής άλλου κράτους διάταξη περί επιστροφής πολιτιστικού αγαθού που έχει εξαχθεί παράνομα από το κράτος προέλευσής του. Μάλιστα, πολιτιστικά αγαθά που έχουν εξαχθεί παράνομα από την επικράτεια του αιτούντος κράτους για έκθεση, έρευνα συντήρηση ή οποιοδήποτε άλλο σκοπό, σύμφωνα με κάποια άδεια βάσει του δικαίου του που εκδόθηκε και δεν επεστράφη, όπως αναγράφεται στους όρους αδείας, θεωρείται ότι έχει εξαχθεί παράνομα. Εν συνεχεία, το δικαστήριο ή οποιαδήποτε αρμόδια αρχή του κράτους, στην οποία απευθύνεται, διακηρύσσει το αίτημα για την επιστροφή των παράνομα εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών εφόσον α). το αιτών κράτος αποδείξει ότι η απομάκρυνσή του προσβάλλει:

- την υλική διατήρηση του αγαθού ή του περιβάλλοντος στο οποίο εντάσσεται το αγαθό αυτό.
- την ακεραιότητα ενός σύνθετου πολιτιστικού αγαθού.
- τη διατήρηση πληροφοριών, ιδίως επιστημονικού ή ιστορικού χαρακτήρα, σχετικών με το αγαθό.
- την παραδοσιακή ή τελετουργική χρήση του αγαθού από μια κοινότητα αυτοχθόνων ή μια φυλή ή β) καταδειξεί ότι το πολιτιστικό αγαθό έχει μεγάλη πολιτιστική σημασία για το αιτούν κράτος. Οποιοδήποτε αίτημα επιβάλλεται σύμφωνα με την παράγραφο 1 αυτού του άρθρου θα πρέπει να συνοδεύεται από πληροφορίες πραγματικής ή νομικής φύσεως, ώστε να κριθεί από την αρμόδια αρχή ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις των παραγράφων 1 και 3. Κάθε χώρα μόλις λάβει γνώση σχετικά με την ακριβή τοποθεσία του πολιτιστικού του αγαθού, έχει προθεσμία τριών ετών για να υποβάλει αίτημα επιστροφής. Αντίστοιχα προβλέπεται προθεσμία πενήντα ετών από την ημέρα εξαγωγής ή από την ημερομηνία όπου έπρεπε το πολιτιστικό αγαθό να επιστρέψει σύμφωνα με τους όρους αδείας της παραγράφου 2 του άρθρου.

Πιο αναλυτικά, το άρθρο 6 αναφέρει ότι:

Ø Μετά την παράνομη εξαγωγή, ο κάτοχος του αγαθού δικαιούται αποζημίωση από το αιτών κράτος, μέσα στο πλαίσιο του χρόνου επιστροφής, υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι δεν γνώριζε κατά το χρόνο κτήσεως ότι το πολιτιστικό αγαθό έχει εξαχθεί παράνομα.

Ø Για να κριθεί αν ο κάτοχος γνώριζε ή εύλογα όφειλε να γνωρίζει ότι το πολιτιστικό αγαθό είχε εξαχθεί παράνομα, όπως αναφέραμε παραπάνω, λαμβάνονται υπόψη οι συνθήκες απόκτησης, συμπεριλαμβανομένης της απουσίας πιστοποιητικού εξαγωγής, όπως προβλέπεται από το δίκαιο του αιτούντος κράτους.

Ø Κατ' αντικατάσταση της αποζημίωσης, σε συμφωνία με το αιτούν κράτος, ο κάτοχος του πολιτιστικού αγαθού που οφείλει να προβεί στην επιστροφή του, μπορεί να αποφασίσει είτε να διατηρήσει την κυριότητα του αγαθού είτε να μεταβιβάσει την κυριότητα, έναντι ανταλλάγματος ή χαριστικώς, σε πρόσωπο της επιλογής του, το οποίο διαμένει στο αιτούν κράτος και παρέχει τα απαραίτητα εγγύητα.

Ø Σύμφωνα με το παρόν άρθρο, οι δαπάνες που προκύπτουν από την επιστροφή του πολιτιστικού αγαθού βαρύνουν το αιτούν κράτος, με την επιφύλαξη του δικαιώματος του εν λόγω κράτους να διεκδικήσει τις δαπάνες που κατέβαλε, από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο.

Ø Ο κάτοχος δεν μπορεί να βρεθεί σε πλεονεκτικότερη θέση από τα πρόσωπο από το οποίο απέκτησε το πολιτιστικό αγαθό, με κληρονομιά ή με άλλο χαριστικό τρόπο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέπτυξε δύο κανονισμούς σχετικά με θέματα εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών και της επιστροφής τους στις χώρες προέλευσης, ώστε να εμποδίσουν την τυχόν αξιοποίηση ελεύθερων οικονομικών συνόρων ανάμεσα στις χώρες που ωφελούν τους αρχαιοκάπηλους.

Στόχος του κανονισμού 3911/92 «για την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών» είναι να εξασφαλίσει τον έλεγχο στα εξωτερικά όρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ένταξη του κανονισμού αυτού στο ελληνικό πλαίσιο πραγματοποιήθηκε με το Π.Δ. 423/1995 από την Υ.Α. 17704/2004. Στο συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο ορίζεται ότι την ευθύνη για την χορήγηση άδειας εξαγωγής των πολιτιστικών αγαθών κατέχει αποκλειστικά η υπηρεσία ΥΠ.ΠΟ με τον τίτλο «Εφορεία Αρχαιοπωλείων και Ιδιωτικών Αρχαιολογικών Συλλογών». Επίσης, στην οδηγία 93/7/ΕΟΚ(ΠΔ 133/1998) προσδιορίζεται το κοινοτικό πλαίσιο καθώς και οι δυνατότητες επαναπατρισμού πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα. Μάλιστα, τα πολιτιστικά αγαθά που παρουσιάζονται είναι αυτά που ανήκουν στην κατηγορία «Εθνικοί Θησαυροί» και εντάσσονται σε μια από τις κατηγορίες της οδηγίας, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν τμήμα δημόσιων συλλογών, τα οποία βρίσκονται καταχωρημένα σε καταλόγους μουσείων, αρχείων, βιβλιοθηκών ή θρησκευτικών ιδρυμάτων. Η ισχύς της ως άνω κοινοτικής οδηγίας ξεκίνησε μετά τη 01/01/1993 και περιείχε κανόνες όσον αφορά την περιγραφή και την αποζημίωση του καλόπιστου κατόχου, και όριζε για κάθε χώρα-μέλος τα καθήκοντα των αρχών εφαρμογής της. Θέματα όπως η επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών, η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής πολιτικής διευθετήθηκαν σε διμερές επίπεδο μέσα από μια σειρά συμφωνιών μεταξύ Γαλλίας-Σουηδίας, ΗΠΑ-Μεξικού, και Ελλάδας-Ρωσίας.

Μάλιστα, από την δεκαετία του '50 υιοθετήθηκε, σύμφωνα με την UNESCO, το Συμβούλιο της Ευρώπης και έπειτα και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένας σημαντικός αριθμός συστάσεων, αποφάσεων και ψηφισμάτων σχετικά με θέματα της πολιτιστικής κληρονομιάς (Μπούνια, :56- 68). Στην ενασχόληση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ πραγματοποιείται ειδική μνεία για την επιστροφή των παράνομων εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσής τους από το 1970. Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά παρουσίασαν και ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Ειρήνη στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO), όπως και οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, ιδίως του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) και του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Χωρών (ICOMOS).

3.2 Νόμος 3028/2002: «Για την Προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

Σύμφωνα με το νομοθετικό θεσμικό πλέγμα που εμπερικλείει ο Ν. 3028/2002, προστατεύονται όλα τα πολιτιστικά αγαθά, ακόμα και τα άυλα. Έμφαση δίνεται στα ακίνητα μνημεία από τα οποία τα αρχαία προστατεύονται ως μνημεία αυτοδικαίως. Αντίθετα, στα μεταγενέστερα ακίνητα του 1830, η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι το άρθρο 45 ορίζει την έννοια του μουσείου με βάση τον ορισμό του καταστατικού του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, Διεθνούς μη Κυβερνητικού οργανισμού με ρόλο συμβουλευτικό προς την UNESCO. Συγκεκριμένα, ως μουσείο νοείται « η υπηρεσία ή ο οργανισμός, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με η χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και κυρίως εκθέτει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντος του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία» (Μπούνια, :37-38). Στο ίδιο άρθρο παρ. 9 εμπερικλείονται και οι προβλέψεις του νόμου για τον εμπλουτισμό των μουσειακών συλλογών που αποσκοπούν στην αποτροπή ανάκτησης από τα μουσεία αντικειμένων παράνομης προέλευσης, στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών.

Στα μη κρατικά μουσεία, ο εμπλουτισμός των συλλογών επιτρέπεται μόνο σε περίπτωση εισαγωγής τους από το εξωτερικό ή απόκτησής τους στην Ελλάδα με τις διατάξεις του νόμου και δηλώνονται με τον τρόπο απόκτησης τους με απώτερο στόχο την αποτροπή της ανάκτησης πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από παράνομες ανασκαφές και διακινήσεις. Από την ΥΠ.ΠΟ γίνεται η ετήσια γνωστοποίηση για τα νέα αντικείμενα, ώστε να εμπλουτιστούν οι συλλογές. Σύμφωνα όμως με το άρθρο 33 του νόμου, η εισαγωγή των πολιτιστικών αγαθών είναι ελεύθερη, με την επιφύλαξη των κανόνων του διεθνούς δικαίου και φυσικά τη ρητή μνεία της σύμβασης της UNESCO σχετικά με τα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών (Παρίσι 1970, Ν. 1103/1980). Λαμβάνοντας υπόψη τον τελευταίο νόμο, τα μουσεία απαγορεύεται να δέχονται πολιτιστικά αγαθά ως δάνειο ή παρακαταθήκη, για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι προέρχονται από λαθρανασκαφή, κλοπή ή άλλη παράνομη ενέργεια ή ότι έχουν εξαχθεί ή αποκτηθεί κατά παράβαση της νομοθεσίας του κράτους προέλευσης. Εν συνεχεία, στο άρθρο 9, όσον αφορά τα κρατικά μουσεία, εμπλουτίζουν τις συλλογές τους με κατασχεθέντα ή δημευθέντα αντικείμενα αξιόποινων πράξεων που πραγματοποιήθηκαν στην χώρα μας, προβλέποντας μόνο την απαγόρευση απόκτησης ή αποδοχής πολιτιστικών αγαθών, όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι αποκτήθηκαν ή εξήχθησαν παράνομα από τη χώρα προέλευσης. Σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 6 και το άρθρο 32 παρ.6, η ίδια απαγόρευση τίθεται και στην απόκτηση πολιτιστικών αγαθών και από άλλους αποδέκτες, δηλαδή τους συλλέκτες και τους εμπόρους μνημείων. Η εν λόγω παράβαση συνεπάγεται τη δυνατότητα ανάκλησης της αναγνώρισής τους ή της σχετικής άδειας αντίστοιχα. Τα αναγκαία μέτρα σχετικά με την αποφυγή απόκτησης αρχαιολογικών αγαθών, προερχόμενα παράνομες ανασκαφές ή κατάχρηση νόμιμων, από τα μουσεία, προβλέπονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς (Λονδίνο 1969, Ν. 1121/1981 αρθ.6 παρ.2 α). Συνακόλουθα, στο ν. 3028/2002 εισάγονται και τα κίνητρα σχετικά με τον εμπλουτισμό των συλλογών με μνημεία (άρθρο 45, παρ.14). Ειδικότερα, τα μουσεία κατέχουν, μετά το κράτος, δικαίωμα προτίμησης στην ίδια τιμή, σε περίπτωση πώλησης των μνημείων με δημοπρασία ή πλειστηριασμό (άρθρο 28, παρ.6) καθώς και σε περίπτωση πώλησης μνημείων από συλλογή αναγνωρισμένου συλλέκτη (άρθρο 31, παρ. 11). Τέλος, προβλέπεται η έκπτωση από τα ακαθόριστα έσοδα των επιχειρήσεων μέχρι 15% της αξίας των κινητών μνημείων που μεταβιβάζονται ως δωρεά στο κράτος ή σε κάποιο αναγνωρισμένο μουσείο (άρθρο 47, παρ.1).

3.2.1. Ποινικές Διατάξεις κατά τον Ν. 3028/2002

Οι «Ποινικές Διατάξεις» (Φ.Ε.Κ., 28/6/2002, Αρ. 153, Τεύχος Α') αποτελούν το ένατο κεφάλαιο του πολιτιστικού νόμου στο οποίο περιέχονται ρυθμίσεις του ουσιαστικού ποινικού δικαίου. Πρόκειται για το βασικό νόμο που ορίζει την κλοπή μνημείων, παρέχοντας στο κράτος το δικαίωμα υπεράσπισης της εθνικής μας κληρονομιάς. Το πρώτο αδίκημα για το οποίο γίνεται λόγος στο νόμο είναι η κλοπή μνημείων, η οποία πλέον τιμωρείται σε αντίθεση με την προγενέστερη αρχαιολογική νομοθεσία που προβλεπόταν. Ιδιαίτερα, για μνημεία μεγάλης αξίας ή μνημεία που αφαιρέθηκαν από ακίνητο μνημείο, χώρο ανασκαμμένο, μουσείο, χώρους αποθήκευσης αρχαίων ευρημάτων ή φύλαξης συλλογών προβλέπεται κάθειρξη 10 χρόνων. Μάλιστα, αν η πράξη πραγματοποιήθηκε από άτομα ενωμένα για την υλοποίηση ληστειών ή κλοπών, ή για τη διάπραξη εγκλημάτων σύμφωνα με τον νόμο επιβάλλεται κάθειρξη όπως και στην περίπτωση που ο δράστης διαπράττει συστηματικά τέτοιου είδους ενέργειες ή αποτελεί η κλοπή πλέον επάγγελμα γι' αυτόν.

Είναι, λοιπόν, πρόδηλο ότι η εν λόγω διάταξη που προβλέπει την αυστηρότερη μορφή ποινής για τα μέλη των σπειρών θυμίζει τη ρύθμιση του ποινικού δικαίου σχετικά με την εγκληματική οργάνωση και θεωρείται ως πομπός της αρχαιοκαπηλίας για το οργανωμένο έγκλημα. Ως αυστηρότερη τιμωρία προβλέπεται το κακούργημα υπεξαίρεσης μνημείων σύμφωνα με τη ρύθμιση του αρ. 375 ΠΚ Νόμος Καταχραστών Δημοσίου στις εξής περιπτώσεις: αν η υπεξαίρεση αφορά μνημείο με μεγάλη αξία ή αν ο δράστης ακολουθεί ως συνήθεια ή κατ' επάγγελμα την υπεξαίρεση μνημείων. Στις ως άνω περιπτώσεις, η κύρωση προβλέπει κάθειρξη έως και 10 χρόνια. Η αποδοχή και η διάθεση προϊόντων από εγκληματικές ενέργειες κατά τον αρ. 394, παρ. 1 ΠΚ, επίσης, τιμωρείται με κάθειρξη έως 10 χρόνια για μεγάλης αξίας αντικείμενα, όταν ο υπαίτιος έχει γνώση ότι αυτά προέρχονται από αξιόποινες πράξεις. Κάθειρξη επιβάλλεται και στην περίπτωση που ο υπαίτιος πράττει κατά συνήθεια ή επάγγελμα τέτοιες ενέργειες.

Για την παράνομη μεταβίβαση μνημείου ή απόκτηση χωρίς την απαραίτητη άδεια, έγκριση, γνωστοποίηση, όπως προβλέπεται από το νόμο, τιμωρείται με φυλάκιση έως 2 χρόνια. Ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 2 χρόνια επιβάλλεται για αρχαία μνημεία που δεν έχουν δηλωθεί νόμιμα. Επιπρόσθετα, πρόσωπα που ασκούν τη δραστηριότητα του αρχαιοπώλη ή του εμπόρου νεότερων μνημείων χωρίς άδεια τιμωρείται με φυλάκιση (αρ. 32, παρ. 1). Οποιοσδήποτε διενεργεί ανασκαφή με σκοπό την ανεύρεση και αποκάλυψη αρχαίων χωρίς άδεια τιμωρείται με κάθειρξη έως και 10 χρόνια. Μάλιστα, αν οι πράξεις αυτές πραγματοποιηθούν σε αρχαιολογικούς χώρους ή ο υπαίτιος διαπράττει κατά συνήθεια ή επάγγελμα αυτές τις ενέργειες, επιβάλλεται κάθειρξη. Συμπερασματικά, οποιαδήποτε άλλη αρχαιολογική έρευνα διενεργείται με σκοπό την ανεύρεση ή ανακάλυψη χωρίς άδεια, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 1 χρόνου, ενώ εάν ο δράστης διαπράττει κατά συνήθεια την πράξη του προηγούμενου εδαφίου επιβάλλεται κάθειρξη έως 10 χρόνια.

3.3. Ν. 3658/2008: «Μέτρα για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και Άλλες Διατάξεις»

Τα θεσπιζόμενα μέτρα υπάγονται κυρίως στο διοικητικό δίκαιο, συνεπαγόμενα σημαντική μεταβολή στη δομή του Υπουργείου Πολιτισμού. Σύμφωνα με το αρ. 1 συνίσταται στο Υπουργείο Πολιτισμού υπηρεσιακή μονάδα με τίτλο «Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών», η οποία υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Πρόκειται για μια καινοτομία στο οργανόγραμμα συνδεδεμένη με τη μέθοδο που υιοθετείται στο νόμο και μπορεί να συμπυκνωθεί στο δόγμα «αποτελεσματική αντιμετώπιση από μια σύγχρονη υπηρεσία με άμεση συνεργασία με τις διωκτικές και εισαγγελικές αρχές». Πιο συγκεκριμένα, η Διεύθυνση αποσκοπεί στην προστασία των πολιτιστικών αγαθών και στην καταπολέμηση της αρχαιοκαπηλίας. Μάλιστα, ορίζεται ότι ο σκοπός αυτός πραγματώνεται ιδίως με την αναζήτηση, την τεκμηρίωση προέλευσης και διακίνησης, τη διεκδίκηση κινητών μνημείων, σύμφωνα πάντα με την έννοια του πολιτιστικού νόμου και τα οποία είναι προϊόντα κλοπής, υπεξαίρεσης, παράνομης ανασκαφής ή ανέλκυσης προερχόμενα από το βυθό της θάλασσας, λίμνης ή ποταμού, ή γενικότερα πρόκειται για αγαθά που έχουν διακινηθεί παράνομα στο εσωτερικό ή το εξωτερικό.

Η Διεύθυνση συγκροτείται από τα ακόλουθα τμήματα:

- Τμήμα Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων
- Τμήμα Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων (15^{ος} αιώνας έως 1830)
- Τμήμα Νεότερων Μνημείων
- Τμήμα Παρακολούθησης και Καταγραφής

- Τμήμα Νομικής Τεκμηρίωσης
- Τμήμα Διοίκησης & Ολικής Υποστήριξης

Επιπρόσθετα, η ως άνω Διεύθυνση έχει υποχρέωση συνεργασίας με τις αρμόδιες υπηρεσίες άλλων χωρών.

Για παράδειγμα, η Ιταλία, η οποία καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση μαζί με την Ελλάδα, πλήττεται άμεσα από την μάστιγα της αρχαιοκαπηλίας στην Ευρώπη, καθώς παρατηρούνται πολλές λεηλασίες αρχαιολογικών χώρων με σύγχρονα μηχανήματα και ανιχνευτές μετάλλων. Η Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, στις 26 Φεβρουαρίου 2008, υπογράφει μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ Κίνας – Ελλάδας με σκοπό την πάταξη της αρχαιοκαπηλίας. Το επίσημο αυτό έγγραφο που υπογράφει στο Πεκίνο προβλέπει μεταξύ άλλων την ανταλλαγή πληροφοριών που αφορούν την εξέλιξη του νομοθετικού πλαισίου, καθώς και των νέων πολιτικών επί του θέματος σε κάθε χώρα. Για την εκπλήρωση του σκοπού της, η Διεύθυνση οφείλει να συνεργαστεί και με τις εισαγγελικές, τελωνειακές, δικτυακές και λοιπές αρχές της Ελλάδας. Η ανεπαρκής στελέχωση του τμήματος Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας και η συνακόλουθη υπολειτουργία αυτού του τμήματος στερεί τη δυνατότητα αποτελεσματικής καταπολέμησης των λαθρανασκαφών και του παράνομου εμπορίου αρχαιοτήτων.

Με το άρθρο 7 του Ν. 3658/2008 συγκροτείται εννεαμελής Επιτροπή Εμπειρογνώμων με τριετή ανανεώσιμη θητεία, ύστερα από απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού. Η Επιτροπή, πέρα από τον Προϊστάμενο του τμήματος Δίωξης της αρχαιοκαπηλίας:

- Παρέχει συνδρομή στη Διεύθυνση του Υπουργείου Πολιτισμού για την επιστημονική τεκμηρίωση και την προέλευση των κινητών μνημείων
- Γνωμοδοτεί για κάθε συναφές θέμα με το έργο της Διεύθυνσης, το οποίο από τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης παραπέμπεται στην Επιτροπή.

Κατόπιν, στο άρθρο 66 παρ. 2 του ένατου κεφαλαίου του πολιτιστικού νόμου προβλέπεται ότι με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 1 έτους τιμωρείται όποιος εισάγει, εξάγει, κατέχει αντίγραφα ή απομιμήσεις μνημείων με σκοπό να τα διαθέσει ως γνήσια ή εν γνώση του πιστοποιεί τα αντικείμενα αυτά ως γνήσια, μέσω αξιολογήσεων, δηλώσεων, δημοσιοποιήσεων, αποτυπώσεων σε σφραγίδες ή επιγραφές ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο. Η διάθεση των προαναφερθέντων αντικειμένων ως γνήσια τιμωρείται με φυλάκιση 2 χρόνων. Μάλιστα, τα αντίγραφα, οι απομιμήσεις καθώς και τα όργανα κατασκευής του κατάσχονται και δημεύονται. Ως εκ τούτου, η ρύθμιση αυτή συνίσταται στην εγκληματοποίηση της κατοχής και της διάθεσης των κίβδηλων μνημείων. Αυστηρότερο νομοθέτημα τίθεται στην περίπτωση που κάποιος δεν απαλλάσσεται από την ποινή και καταστρέφει οικειοθελώς τα αντικείμενα αυτά πριν τα χρησιμοποιήσει σύμφωνα με τη διάταξη του αρ. 211 Π.Κ. για την κιβδηλεία νομισμάτων.

Κατά τη νομοθετική διαδικασία το νομοσχέδιο για τα μέτρα κατά της αρχαιοκαπηλίας προέβλεπε ότι μόνο όποιος κατασκευάζει και πωλεί τα αντικείμενα ως γνήσια αντιμετωπίζεται ποινικά. Ωστόσο, έγινε γρήγορα αντιληπτό ότι ως έμπορος αρχαιοτήτων θεωρείται και αυτός που αγοράζει τα κίβδηλα, οπότε η διάταξη επικυρώθηκε κατά το ήμισυ. Παρόλα αυτά, η επισήμανση αυτή δεν θεωρείται ορθή, καθώς στην κιβδηλεία συμπεριλαμβάνεται και η κατοχή, ως αποτέλεσμα αγοράς κίβδηλου προς μεταπώληση. Επίσης, επισημαίνεται ότι αυτός που αγοράζει κίβδηλο μνημείο εν αγνεία του δεν τιμωρείται. Ακόμη, ο όρος «*διανοητική κιβδηλεία μνημείων*» αφορά τα εγκλήματα κατά της αλήθειας του περιεχομένου ενός εγγράφου και σύμφωνα με τις διατάξεις των αρ. 220 Π.Κ. για την υφαρπαγή ψευδών βεβαιώσεων και αρ. 221 Π.Κ. αφορά τις ψευδείς ιατρικές πιστοποιήσεις.

Στο φαινόμενο «εκπλήρωση επιθυμίας» ανάγεται η πνευματική κιβδηλεία μνημείων όπως έχει ονομαστεί από τους ερευνητές Ντέιβιντ Γκιλ και Κρίστοφερ Τσιπιντέιλ (Κομνηνού, :15-20). Ο όρος αυτός δηλώνει την έπαρση των συλλεκτών όσον αφορά την φυσιογνωμία των αντικειμένων που έχουν συλλέξει.

3.3.1 Νομολογία του Συμβουλίου της Επικράτειας (ΣτΕ)

Σύμφωνα με το νέο πολιτιστικό νόμο, τα τελευταία χρόνια τα ελληνικά δικαστήρια έχουν δημοσιεύσει αποφάσεις έχοντας ως πρωταρχικό μέλημα την προστασία των ελληνικών αρχαιοτήτων. Εν προκειμένω, το Συμβούλιο της Επικράτειας έχει κάνει δεκτά τα κάτωθι:

- Ο Υπουργός Πολιτισμού να επιβάλει περιορισμούς δόμησης ή να απαγορεύει τη δόμηση ακινήτου σε περίπτωση που αυτό βλάπτει καλλιτεχνικό μνημείο. Επίσης, επιτρέπει στον Υπουργό να θεωρεί τον περιβάλλοντα χώρο ενός μνημείου ως προστατευόμενο αρχαιολογικό χώρο.
- Όταν ένας χώρος χαρακτηρίζεται ως ιστορικός, στον χαρακτηρισμό αυτό να περιλαμβάνεται και ο εσωτερικός του χώρος, καθώς και τα κινητά πράγματα τα οποία υπάρχουν εντός του χώρου αυτού.
- Σε περίπτωση δημιουργίας κάποιας βιομηχανικής εγκατάστασης κοντά σε πολιτιστικά μνημεία που βρίσκονται υπό μελέτη, θα πρέπει να επιβεβαιωθεί ότι η μονάδα αυτή δεν θα προσβάλει το πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής.

3.3.2 Νομοθεσία σε Κοινοτικό επίπεδο

Δεν υπάρχουν ρυθμίσεις σχετικά με τα πολιτιστικά αγαθά στην συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, εκτός από την διάταξη του άρθρου 6, η οποία αναφέρεται στον περιορισμό και τις απαγορεύσεις όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων εντός της Κοινότητας. Μάλιστα, οι διατάξεις των άρθρων 30-34 προέβλεπαν ότι δεν αποκλείουν απαγορεύσεις ή περιορισμούς στις εισαγωγές, εξαγωγές ή διαμετακομίσεις, οι οποίες δικαιολογούνται για λόγους δημόσιας ηθικής, τάξης ή ασφάλειας, προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων, των ζώων ή των φυτών, την προστασία των «εθνικών θησαυρών» που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία. Η διάταξη αυτή καθιερώθηκε στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986), στη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), καθώς και στη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Ένας από τους κεντρικούς άξονες της Κοινωνικής Πολιτικής, όπως διαμορφώθηκε, στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και τη Συνθήκη του Άμστερνταμ ήταν ο πολιτισμός. Το ενδιαφέρον της ευρωπαϊκής κοινότητας για τον πολιτισμό εκδηλώθηκε πρωτίστως μέσα από τη διάταξη του άρθρου 128 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προς την κατεύθυνση αυτή, η δημιουργία μιας ενιαίας εσωτερικής αγοράς υπήρξε καθοριστική στην αποτροπή της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών καθώς και στην αποτροπή για πιθανή διαρροή έργων τέχνης από χώρες της κοινότητας σε άλλες.

Λαμβάνοντας υπόψη το ιδρυτικό άρθρο 113 της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας με τον κανονισμό ΑΡΙΘ. 3911/1992, στο Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κυρώθηκε η πραγματοποίηση ελέγχων κατά την εξαγωγή αγαθών στα σύνορα της Κοινότητας καθώς και η απαίτηση θέσπισης κανόνων συναλλαγής των πολιτιστικών αγαθών μεταξύ των χωρών. Ειδικότερα, για την πραγματοποίηση των ελέγχων αυτών θεσμοθετήθηκε η έκδοση άδειας εξαγωγής του πολιτιστικού αγαθού από τη χώρα εξαγωγής του, καθώς και η υποχρέωση ανάδειξης της σε οποιαδήποτε περίπτωση.

Η άδεια εξαγωγής εκδίδεται μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου ή και στην περίπτωση που τα εξαγόμενα πολιτιστικά αγαθά προστατεύονται από τη νομοθεσία του ενδιαφερόμενου Κράτους. Το 2001 τροποποιείται η οδηγία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αντικαθιστώντας το κατώτερο οικονομικό όριο για κάποιες κατηγορίες αγαθών, όπου ήταν μηδέν, ώστε να δηλωθεί ότι ακόμα και τα αγαθά μικρής αξίας θεωρούνται πολιτιστικά αγαθά με σαφή διατύπωση. Μετά την έκδοση του Συμβουλίου (27-28 Νοεμβρίου 2008) για την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών μια επιτροπή ανέλαβε τη μελέτη για μια ολοκληρωμένη εικόνα νομικών και επιχειρησιακών μέσων και φυσικά να προσδιορίσει τα νομικά και λειτουργικά εμπόδια για την πρόληψη και την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης και τέλος να καθοριστούν οι επιλογές για τις μελλοντικές εξελίξεις. Για τον εμπλουτισμό της ανταλλαγής πληροφοριών για τα κλαπέντα πολιτιστικά αγαθά η Επιτροπή θα ενισχύσει οικονομικά τη βάση δεδομένων της Ιντερπόλ «Έργα τέχνης».

Στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς τα πολιτιστικά αγαθά των κρατών προστατεύονται με δύο νομικά μέσα:

- Τον κανονισμό (ΕΚ) 116/2009 του Συμβουλίου για την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών. Ειδικότερα, νομοθετεί κανόνες με τις τρίτες χώρες για συναλλαγές, εξασφαλίζει έλεγχο για την εξαγωγή των πολιτιστικών αγαθών στα εξωτερικά σύνορα της κοινότητας, διότι σε αντίθετη περίπτωση η κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα θα είχε ως συνέπεια να εξαχθεί ένα πολιτιστικό αγαθό παράνομα από το κράτος και να προσκομιστεί στο τελωνείο ενός άλλου κράτους, ώστε να εξαχθεί ευκολότερα σε τρίτη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Η οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα επιτρέπει την επιστροφή τους στο έδαφός τους για τις κατηγορίες των πολιτιστικών αγαθών που αναφέρονται στο παράρτημα της οδηγίας και χαρακτηρίζονται ως εθνικοί θησαυροί. Ανήκουν σε δημόσιες συλλογές ή περιλαμβάνονται σε καταλόγους εκκλησιαστικών ιδρυμάτων. Επιπλέον, η οδηγία αυτή εισάγει την συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και την εξασφάλιση της επιστροφής των πολιτιστικών αγαθών, ενώ αλληλοσυμπληρώνεται με τον κανονισμό 3911/1992 περί της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ουσιαστικά ο κανονισμός αυτός δρα προληπτικά, ώστε να περιοριστεί η παράνομη εξαγωγή των αγαθών, ενώ σε περίπτωση εξαγωγής τους ο εν λόγω μηχανισμός δρομολογεί την επιστροφή τους στον τόπο προέλευσης.

3.3.3 Νομοθεσία σε Διεθνές επίπεδο

Μετά την καταστροφή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Συνθήκη της Χάγης (1954) υπήρξε η πρώτη διεθνής συμφωνία για την «προστασία της πολιτιστικής ιδιοκτησίας σε περίοδο ένοπλης σύρραξης». Πρόκειται για ένα σημαντικό έγγραφο με θέματα διεθνούς συλλογικής ευθύνης για τη φύλαξη της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Λίγο αργότερα, το 1972, τέθηκε σε εφαρμογή μια διεθνής σύμβαση που δημιουργήθηκε το 1970 σύμφωνα με την UNESCO. Η σύμβαση αυτή προέβλεπε την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών. Η Σύμβαση των Παρισίων (1970), που κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν.1103/1981 και διακρίνεται από τη σύμβαση της προστασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, γνωστή ως Σύμβαση Παρισίων (1972), έχει κυρωθεί με τον Ν.1126/1981. Ακολούθησαν η Σύμβαση της UNESCO, η Σύμβαση UNIDROIT και το Συμβούλιο των Μουσείων (ICOM). Στις 18 Αυγούστου 1999, η Γενική Διάσκεψη της UNESCO στο Παρίσι δημιούργησε ένα προσχέδιο Σύμβασης σχετικά με την υποβρύχια προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η UNESCO θεώρησε, λοιπόν, αναγκαίο να τεθούν μέτρα όσον αφορά την υποθαλάσσια προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, μιας και οι σημερινές τεχνικές κατάδυσης την έχουν καταστήσει προσιτή για τους λαφυραγωγούς και κυνηγούς θησαυρών. Αυτός είναι, άλλωστε, και ο βασικός λόγος που η Ελλάδα έχει υιοθετήσει και έχει λάβει τα απαραίτητα μέτρα σύμφωνα με τον Κ.Ν. 5351/32, όπου προστατεύεται η υποθαλάσσια κληρονομιά μας.

3.4 Σύνδεσμος του Τμήματος «Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας» της Αστυνομίας

Όπως αναφέρει η Κομνηνού (:24), με απόφαση του αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας διατίθεται Αξιωματικός στη Διεύθυνση του Τμήματος Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής. Ο εν λόγω ένστολος αποτελεί το βασικό σύνδεσμο για να εξασφαλιστεί η συνεργασία μεταξύ αυτής της υπηρεσίας και της αστυνομίας για την αντιμετώπιση της αρχαιοκαπηλίας. Όπως προβλέπεται, η διάρκεια της διάθεσης δεν υπερβαίνει τα 3 έτη και επιβάλλεται η απομάκρυνση του ανωτέρου στελέχους όταν λήξει το προκαθορισμένο χρονικό διάστημα που είχε ορισθεί. Επιπλέον, ο σύνδεσμος συγκεντρώνοντας την απαραίτητη εμπειρία για τη διασύνδεση μεταξύ των υπηρεσιών τεκμηρίωσης και δίωξης αρχαιοκαπηλίας θα πρέπει να επιβραβεύεται για να συνεχίσει το έργο του εφόσον δεν θα έχει αποτύχει. Ανάμεσα στις 3 κορυφαίες αιτίες αποτυχίας στην καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης αρχαιοτήτων στην Ελλάδα συμπεριλαμβάνονται οι αφύλακτοι αρχαιολογικοί χώροι, η έλλειψη κονδυλίων και η ανεπαρκής στελέχωση της Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας. Είναι, λοιπόν, πρόδηλο, ότι με την υπο-λειτουργικότητα του τμήματος δεν υπάρχει η δυνατότητα καταπολέμησης των λαθρανασκαφών και του παράνομου εμπορίου αρχαιοτήτων. Όπως καταγράφεται χαρακτηριστικά, το τμήμα διέθετε 19 άτομα το 2008, 5 άτομα υπήρχαν στο τμήμα στη Θεσσαλονίκη, ενώ, ταυτόχρονα το αντίστοιχο τμήμα στη Ρώμη διέθετε 300 άτομα.

Κατόπιν, με το ΠΔ 42/2011 η διεύθυνση Ασφάλειας της Αττικής διαρθρώνεται με μια σειρά Υποδιευθύνσεις. Κάποιες από αυτές είναι η Προστασία Περιουσιακών Δικαιωμάτων, η Προστασία Κληρονομιάς και Περιβάλλοντος όπου περιλαμβάνεται και το τμήμα Προστασίας Κληρονομιάς και Αρχαιοτήτων. Άλλη μια υποδιεύθυνση είναι εκείνη της αντιμετώπισης Οργανωμένου Εγκλήματος και Εμπορίας Ανθρώπων, μέσω της οποίας εξακριβώνονται στοιχεία σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα, συνεπώς, και της αρχαιοκαπηλίας ως οργανωμένο έγκλημα. Το ίδιο ισχύει και για την διεύθυνση ασφάλειας της Θεσσαλονίκης. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί ότι είναι τόσο περιθωριοποιημένη και υποβαθμισμένη η δομή οργάνωσης προστασίας των πολιτιστικών αγαθών που δεν χρησιμοποιείται ο πιο γνωστός όρος της «*αρχαιοκαπηλίας*». Ακόμη, ένα πολύ σημαντικό ζήτημα αποτελεί η απουσία των αρμοδιοτήτων του Λιμενικού Σώματος που θα μπορούσε να διαθέτει και αυτός ένα σύνδεσμο ανάλογο της Ελληνικής Αστυνομίας. Ο βασικός λόγος ένταξης του λιμενικού στην αντιμετώπιση της αρχαιοκαπηλίας αποδίδεται στο Ν. 3409/2005, ο οποίος έχει απελευθερώσει την υποβρύχια δραστηριότητα με συσκευές και άλλα υποθαλάσσια μέσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Δημοπρασίες - Οίκοι Δημοπρασιών

4.1. Εισαγωγή

Η ρίζα της λέξης δημοπρασία προέρχεται από την αρχαία ελληνική ρίζα δήμος + πράτης/πρατήρ (πωλητής). Μάλιστα, η θεωρία της δημοπρασίας εντοπίζεται στο παρελθόν και συγκεκριμένα από την δεκαετία του 1960. Ουσιαστικά είναι ένας κλάδος της μικροοικονομίας, της οποίας ιδρυτής είναι ο Ουίλλιαμ Βίκρυ, νικητής του βραβείου Νόμπελ Οικονομικών το 1996.

Οι πρώτες καταγεγραμμένες δημοπρασίες εντοπίζονται στη Βαβυλώνα και αφορούσαν την πώληση σκλάβων. Αναλυτικότερα, μέσω των δημοπρασιών υπάρχει η δυνατότητα να αποκτήσει κανείς συλλεκτικά κομμάτια από μεγάλους καλλιτέχνες έως φθηνά διακοσμητικά αντικείμενα. Έμποροι τέχνης, γκαλερίστες, συλλέκτες, υπεύθυνοι μουσείων ακόμα και σταρ του Χόλυγουντ συγκεντρώνονται σε πολυτελή γραφεία των οίκων δημοπρασιών του εξωτερικού (κυρίως στο Λονδίνο και στη Νέα Υόρκη), αποτελώντας σπουδαίο κοινωνικό γεγονός. Ωστόσο, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι οίκοι δημοπρασιών εξασφαλίζουν στους αγοραστές τους την ανωνυμία και γενικότερη προστασία των προσωπικών τους δεδομένων, καθώς ενδέχεται να είναι μεγαλοεπιχειρηματίες, διασημότητες, μέλη βασιλικών οικογενειών κλπ., οι οποίοι απαιτούν την απόλυτη εχεμύθεια. Μέσω των δημοπρασιών μπορεί κανείς να αγοράσει ότι επιθυμεί. Για παράδειγμα, έργα ζωγραφικής, πίνακες από τον 19ο και τον 18ο αιώνα, αλλά και τους μεγάλους δασκάλους της ευρωπαϊκής τέχνης, σπάνια βιβλία, διακοσμητικά αντικείμενα, κοσμήματα, έπιπλα, πορσελάνες και ασημικά, μουσικά όργανα, όπλα, αυτοκίνητα-αντίκες, πολύτιμα πούρα και κρασιά, και οτιδήποτε μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο ενός μεγάλου συλλεκτικού πάθους.

Ένας νέος τρόπος πωλήσεων που συνεχώς κερδίζει πολλούς υποστηρικτές είναι οι ηλεκτρονικές, διαδικτυακές πωλήσεις. Άλλωστε, ζούμε στην εποχή της τεχνολογίας και το γεγονός αυτό δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστες και τις δημοπρασίες. Αποτελεί, λοιπόν, έναν εύκολο τρόπο, όπου οι διαδικασίες είναι απλούστερες και έχουν μεγαλύτερη αμεσότητα από τον παραδοσιακό τρόπο δημοπρασίας. Ταυτόχρονα, όμως, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι οι ηλεκτρονικές δημοπρασίες κρύβουν αρκετούς κινδύνους σχετικά με την αυθεντικότητα των αντικειμένων που δημοπρατούνται (Κομνηνού, 1998).

4.2. Τύποι Δημοπρασιών

Οι δημοπρασίες χωρίζονται σε δύο βασικά κριτήρια. Το πρώτο κριτήριο είναι αγγλικής προέλευσης (English Auction) και ολλανδικής αντίληψης (Dutch Auction), ενώ το δεύτερο των κλειστών δημοπρασιών. Πιο αναλυτικά, η αγγλική αντίληψη συνιστά το είδος της δημοπρασίας, όπου ο δημοκράτης θα ξεκινήσει την δημοπρασία με την τιμή που θα ορίσει. Τότε οι ενδιαφερόμενοι καταθέτουν όσο το δυνατόν καλύτερες προσφορές μέχρι να σταματήσει η εκδήλωση ενδιαφέροντος. Τέλος, η διαδικασία θα σταματήσει όταν το προϊόν θα καταχωρηθεί στον ενδιαφερόμενο που έχει κάνει την καλύτερη πρόσφορά. Αντίθετα, κατά την ολλανδική αντίληψη η τιμή δεν ανεβαίνει προοδευτικά, αλλά πέφτει. Ο πρώτος ενδιαφερόμενος που θα δηλώσει ότι επιθυμεί το προϊόν κερδίζει και πρέπει να καταβάλλει την τιμή που αναγράφεται τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Το δεύτερο κριτήριο είναι οι κλειστές δημοπρασίες πρώτης τιμής. Σύμφωνα με αυτό το κριτήριο, οι συμμετέχοντες καταθέτουν ταυτόχρονα κλειστές προτάσεις αναφορικά με το ποσό που μπορούν να διαθέσουν ώστε να αγοράσουν το προϊόν.

Αυτός που αγοράζει τελικά, είναι αυτός που θα καταθέσει την πιο υψηλή προσφορά και θα καταβάλλει το αντίστοιχο ποσό.

Υπάρχουν και οι κλειστές δημοπρασίες δεύτερης τιμής. Στην προκειμένη περίπτωση, οι συμμετέχοντες καταθέτουν όλοι μαζί κλειστές προτάσεις για το ποσό που έχουν σκοπό να δώσουν για το προϊόν. Αυτός που θα επικρατήσει στην δημοπρασία είναι αυτός που θα καταθέσει την υψηλότερη προσφορά, αλλά θα πληρώσει ένα ποσό ίσο με την δεύτερη υψηλότερη προσφορά που είχε γίνει. Ουσιαστικά, παρατηρείται ότι η αγγλική δημοπρασία και η κλειστή δημοπρασία δεύτερης τιμής είναι στρατηγικά ισότιμες. Συνεπώς, η ολλανδική δημοπρασία είναι στρατηγικά ισότιμη με τη δημοπρασία πρώτης τιμής.

4.3 Γενικές Αρχές Διεξαγωγής Δημοπρασιών

Οι φορείς οι οποίοι παραδίδουν ένα αντικείμενο για δημοπρασία θα πρέπει να είναι βέβαιοι ότι τα μνημεία δεν είναι προϊόν κλοπής, παράνομης ανασκαφής ή άλλης παράνομης ενέργειας, όπως νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη δραστηριότητα, ή ότι έχουν αποκτηθεί ή εξαχθεί κατά παράβαση της νομοθεσίας του κράτους προέλευσης τους. Στην προκειμένη περίπτωση οφείλουν να ενημερώνουν χωρίς υπαίτια καθυστέρηση την Υπηρεσία για κάθε τέτοια προσφορά. Ένδειξη ότι το υπό δημοπρασία μνημείο αποτελεί προϊόν παράνομης ενέργειας αποτελεί και το γεγονός ότι η ορισθείσα από τον εντολέα τιμή πώλησης υπολείπεται καταδήλως της αγοραίας αξίας ή όταν ο εντολέας-πωλητής ζητά την πληρωμή του μόνον σε μετρητά.

Επίσης, οι φορείς θα πρέπει να έχουν τον έλεγχο της υπηρεσίας και την υποχρέωση να διευκολύνουν τα καταστήματα και τις αποθήκες στις οποίες φυλάσσονται τα προς δημοπρασία κινητά μνημεία. Μάλιστα, είναι σημαντικό οι φορείς των δημοπρασιών να τηρούν το Ειδικό Βιβλίο Δημοπρασιών, όπου μέσα σε αυτό θα καταχωρίζεται η εισαγωγή των μνημείων μέσα στο κατάστημα. Στο βιβλίο αυτό γράφονται αναλυτικά οι περιγραφές, οι φωτογραφίες, η ημερομηνία εισαγωγής του μνημείου, τα στοιχεία καταχώρισης στην εταιρεία δημοπρασίας και του πλειοδότη, αποδεικτικά στοιχεία κτήσης ή εισαγωγής, τυχόν άδεια κατοχής αρχαίου, την τιμή και την ημερομηνία της κατακύρωσης. Εν συνεχεία, τα στοιχεία αυτά γνωστοποιούνται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση στην Υπηρεσία. Μετά από αυτή την διαδικασία, ο υπεύθυνος της υπηρεσίας καταθέτει σχετικό έγγραφο με το οποίο το Δημόσιο δηλώνει ότι προτίθεται να ασκήσει δικαίωμα προτιμήσεως εντός προθεσμίας δέκα μερών. Το έγγραφο προσδιορίζει το συγκεκριμένο ή τα συγκεκριμένα κινητά μνημεία, ενώ το Δημόσιο ασκεί το δικαίωμα προτιμήσεως. Η προτίμηση γίνεται σύμφωνα με την τιμή κατακύρωσεως του κινητού μνημείου. Σε περίπτωση που δεν ασκηθεί το δικαίωμα προτιμήσεως μέσα σε 10 ημέρες με την καταβολή του τμήματος της κατακύρωσης το κατατεθέν έγγραφο προτίμησης παύει να ισχύει. Μετά τη δημοπρασία αρχαίου μνημείου (χρονολογούμενο έως το 1453), οι φορείς διεξαγωγής δημοπρασιών οφείλουν να ενημερώσουν τον πλειοδότη να υποβάλει χωρίς καθυστέρηση στην αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού αίτηση σχετικά με τη χορήγηση άδειας κατοχής σύμφωνα με τον Ν.3028/2002. Τέλος, για οποιαδήποτε μεταβίβαση της κατοχής ή της κυριότητας κινητού μνημείου με δημοπρασία θα πρέπει να εκδίδονται τα νόμιμα παραστατικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται ότι αυτά τα κινητά είναι αδύνατον να εξαχθούν από τη χώρα χωρίς άδεια ή ότι είναι δυνατή η εξαγωγή τους κατά την διάταξη του άρθρου 34 του Ν. 3028/2002.

4.4 Οίκοι Δημοπρασιών

Οι δημοπρασίες εδώ και πολλά χρόνια έχουν συγκριθεί με ένα θεατρικό γεγονός καθώς πλέον αποτελούν ένα είδος ψυχαγωγίας. Παρά την άνοδο του ηλεκτρονικού εμπορίου, οι ενδιαφερόμενοι αγοραστές αντικειμένων πολύτιμης αξίας εξακολουθούν να εμπιστεύονται τους πέντε μεγαλύτερους και κορυφαίους πολυτελείς οίκους δημοπρασιών παγκοσμίως. Οι πέντε αυτοί οίκοι δημοπρασιών είναι οι εξής: Christie's, Sotheby's, Bonham, Phillips και China Guardian. Ωστόσο, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι περισσότεροι οίκοι δημοπρασιών έχουν γραφεία και στην Ελλάδα. Υπάρχουν όμως και ελληνικοί οίκοι δημοπρασιών όπως ο Βέργος και Hellenic Auctions. Βέβαια, από την άλλη πλευρά η τεχνολογία έχει αναπτυχθεί σε τόσο μεγάλο βαθμό, ώστε την πρωτιά να κατέχει πια το ηλεκτρονικό εμπόριο όπως το e-bay. Ας δούμε όμως τους οίκους δημοπρασιών αναλυτικότερα, ξεκινώντας με τον οίκο Christie's.

4.4.1 CHRISTIE'S

Ο οίκος Christie's ιδρύθηκε το 1766 και αποτελεί πλέον έναν από τους μεγαλύτερους και διάσημους οίκους δημοπρασιών στον κόσμο. Οι κύριες εγκαταστάσεις του βρίσκονται στην King Street, στο St James's, στο Λονδίνο και στο Rockefeller Center της Νέας Υόρκης με γραφεία σε 46 χώρες. Ειδικότερα, ο οίκος Christie's φιλοξενεί τριακόσιες πενήντα δημοπρασίες ετησίως σε περισσότερες από ογδόντα κατηγορίες. Στις δημοπρασίες του, οι αγοραστές θα βρουν μια τεράστια ποικιλία από το χώρο των κάλων και διακοσμητικών τεχνών, όπως η φωτογραφία, τα κοσμήματα, τα συλλεκτικά αντικείμενα και αλλά. Ο οίκος Christi είναι γνωστός για πωλήσεις υψηλού προφίλ, όπως οι δημοπρασίες της ντουλάπας της Coco Chanel, οι προσωπικές νότες του Albert Einstein και τα κοσμήματα της Elizabeth Taylor. Με τη μακρά ιστορία και την ευρύτατη παρουσία του, η μάρκα Christi έχει τη φήμη και ταυτίζεται με την πολυτέλεια της πολυτέλειας σε όλο τον κόσμο.

4.4.2 SOTHEBY'S

Ο οίκος Sotheby's αποτελεί μια παγκόσμια εταιρεία που επικεντρώνεται στη διασταύρωση του εμπορίου και της τέχνης, στα κοσμήματα και στα συλλεκτικά αντικείμενα. Ο οίκος Sotheby's πωλεί πολυτελή προϊόντα σε δημοπρασία στο Λονδίνο από το 1744, αποτελώντας τον πρώτο διεθνή οίκο δημοπρασιών στην πόλη της Νέας Υόρκης το 1955. Ο εν λόγω οίκος είναι συνώνυμο του τίτλου της παλαιότερης και μεγαλύτερης δημοπρασίας οίκου τέχνης στο κόσμο με 80 τοποθεσίες ανά τον κόσμο. Μάλιστα, παραμένει στην πρώτη γραμμή του εκσυγχρονισμού της βιομηχανίας δημοπρασιών με το online πρόγραμμα Bid Now.

Πιο συγκεκριμένα, το Bid Now επιτρέπει στους αγοραστές να προβάλλουν όλες τις δημοπρασίες και να καταχωρούν ακόμα και τις πιο απομακρυσμένες προσφορές. Οι δημοπρασίες του γίνονται συνήθως το πρωί στο ευρύ κοινό, υπάρχουν, όμως και βραδινές δημοπρασίες, οι οποίες είναι περιστασιακές και δεν είναι ελεύθερες για το κοινό, αλλά μπορεί κανείς να τις παρακολουθήσει πληρώνοντας εισιτήριο. Όσοι λάβουν μέρος στις δημοπρασίες δεν είναι υποχρεωμένοι και να συμμετάσχουν, καταθέτοντας προσφορές. Μάλιστα, οι ενδιαφερόμενοι έχουν τη δυνατότητα να δουν τι είναι προς πώληση και εν συνεχεία να γίνει δημοπράτηση στην ηλεκτρονική ιστοσελίδα που διαθέτει. Ο νικητής έχει την επιλογή να δώσει τα χρήματα του σε μετρητά, με επιταγές, με χρηματική εντολή ή τραπεζικό έμβασμα. Η διαδικασία στην οποία έρχεται ο ενδιαφερόμενος πωλητής υποχρεώνει τη συμπλήρωση του Εντύπου Εκτίμησης Δημοπρασίας του εν λόγω οίκου. Στο έντυπο αυτό αναφέρονται λεπτομερείς πληροφορίες για το εκάστοτε στοιχείο.

Έπειτα με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στέλνεται η φόρμα καθώς και η φωτογραφία του αντικειμένου που επιθυμεί να αγοράσει. Όταν γίνεται δεκτή η συναλλαγή, ο οίκος και ο ενδιαφερόμενος υπογράφουν μία σύμβαση στην οποία αναγράφεται η τιμή και η προμήθεια του πωλητή. Αναλυτικότερα, ο οίκος Sotheby's διαθέτει κάποιες κατηγορίες υπηρεσιών οι οποίες είναι οι εξής :

- Ιδιωτικές πωλήσεις
- Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες Sotheby's
- Εταιρικές υπηρεσίες τέχνης
- Βιβλιοθήκη εικόνων Sotheby's
- Μουσείο υπηρεσίας
- Sotheby's Café
- ΗSotheby's Fine Art Storage Facility
- Φορολογία και κληρονομιά
- Εμπιστοσύνη
- Εκτιμήσεις
- Άλλες υπηρεσίες

Το 1969 ο οίκος δημοπρασιών Sotheby's ίδρυσε ένα ινστιτούτο τέχνης στο Λονδίνο. Αρχικά, το ινστιτούτο αυτό δημιουργήθηκε για τους υπαλλήλους των δημοπρασιών καθώς παρείχε μαθήματα γνώσης. Ωστόσο, σήμερα το ινστιτούτο συνιστά ένα φορέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ασχολείται πρωτίστως με τη μελέτη της τέχνης και των αγορών στις πανεπιστημιούπολεις της Νέα Υόρκης, του Λονδίνου και του Λος Άντζελες. Επιπλέον, το ινστιτούτο προσφέρει και μεταπτυχιακές γνώσεις, μεταπτυχιακά πιστοποιητικά, ηλεκτρονικά μαθήματα, δημόσια προγράμματα και εκτελεστική εκπαίδευση.

4.4.3 ΒΕΡΓΟΣ

Η εταιρία δημοπρασιών Βέργος ιδρύθηκε στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην πρωτεύουσα της στην Αθήνα το 1989 στη περιοχή Νεοφύτου Δούκα 10. Αρχικά, ο οίκος είχε επικεντρωθεί στον τομέα παλαιών βιβλίων, χειρόγραφων και χαρακτηριστικών οπού γρήγορα κατέκτησε την πρωτιά. «Στους πελάτες του συγκαταλέγονται μεγάλες βιβλιοθήκες και ιδρύματα, αλλά και ιδιώτες συλλέκτες που αναζητούν σπάνια έργα ελληνικού ενδιαφέροντος». Ο οίκος ΒΕΡΓΟΣ από το 2000 επέκτεινε τη δραστηριότητα του στο χώρο της ζωγραφικής και της γλυπτικής με Έλληνες δημιουργούς κυρίως αλλά και ξένους που επισκέφθηκαν την χώρα μας και εμπνευστήκαν από την ελληνική ιστορία. Σήμερα ο οίκος ΒΕΡΓΟΣ έχει αναδειχθεί ως ο μεγαλύτερος οίκος δημοπρασιών στην Ελλάδα, με εξαιρετικά πετυχημένες δημοπρασίες και στα παλαιά βιβλία και στα έργα ζωγραφικής. Μία σημαντική δημοπρασία του οίκου ήταν αυτή που έγινε στις 18 Μαρτίου 2016 στο ξενοδοχείο Athens Plaza της Αθήνας όπου δημοπρατήθηκαν σπάνια βιβλία, χειρόγραφα, έγγραφα και χαρακτηριστικά.

4.4.4 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί τον σύγχρονο τρόπο συναλλαγής προϊόντων, υπηρεσιών και πληροφοριών. Η διαφορά από το απλό εμπόριο έγκειται στο ότι σήμερα οι συναλλαγές γίνονται μόνο ηλεκτρονικά με την χρήση του διαδικτύου. Τα θετικά στοιχεία του ηλεκτρονικού εμπορίου είναι καταρχήν ότι βοηθάει στην ανάπτυξη της αποτελεσματικότητας των επιχειρήσεων και δεύτερον είναι ένας εύκολος τρόπος χρήσης εμπορικών συναλλαγών για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές.

Υπάρχουν βέβαια και μορφές ηλεκτρονικού εμπορίου οι οποίες χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

- Επιχείρηση με επιχείρηση (B2B)
- Επιχείρηση με καταναλωτή (B2C)
- Καταναλωτή με καταναλωτή (C2C)
- Επιχείρηση με κράτος (B2G)
- Καταναλωτή με κράτος (C2G)
- Κράτος με κράτος (G2G)

Παράδειγμα ηλεκτρονικού εμπορίου αποτελεί η γνωστή και διαδεδομένη επιχείρηση eBay. Η επιχείρηση αυτή ιδρύθηκε το 1995 από τον Pierre Omidyar και η έδρα της είναι στο Σαν Χοσέ στην Καλιφόρνια. Το eBay είναι μια αμερικανική πολυεθνική εταιρία και εταιρία ηλεκτρονικού εμπορίου, παρέχοντας C2C, δηλαδή καταναλωτή με καταναλωτή (στη κατηγορία αυτή η πώληση γίνεται απευθείας από τον καταναλωτή σε άλλους καταναλωτές, δηλαδή μπορούν μέσω αγγελιών ή μέσω δημοπρασιών να ακολουθήσουν αυτό το δρόμο), καθώς και B2C, δηλαδή επιχείρηση με καταναλωτή (αυτή η μορφή του ηλεκτρονικού εμπορίου βασίζεται αποκλειστικά στους τελικούς καταναλωτές, δηλαδή δημιουργούνται οι εφαρμογές του ηλεκτρονικού λιανικού εμπορίου για την πώληση των προϊόντων απευθείας σε αυτούς) υπηρεσίες πωλήσεων μέσω διαδικτύων.

Σήμερα η επιχείρηση λειτουργεί σε πάνω από 30 χώρες. Μάλιστα, στο ηλεκτρονικό κατάστημά της γίνονται αγορές και δημοπρασίες, όπου οι πελάτες και οι επιχειρήσεις αγοράζουν και πωλούν μεγάλη γκάμα αγαθών και υπηρεσιών παγκοσμίως. Σε συνδυασμό με τις δημοπρασίες, η ιστοσελίδα επεκτάθηκε σε ηλεκτρονικές διαφημίσεις, σε ηλεκτρονικές αγορές εισιτηρίων από εκδηλώσεις, σε μεταφορές χρημάτων και άλλες υπηρεσίες. Τέλος, η ιστοσελίδα αυτή δεν είναι δωρεάν, αλλά χρεώνει στους χρήστες ένα ποσό τιμολογίου όταν οι πωλητές έχουν πουλήσει ή δρομολογήσει κάποιο προϊόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ελληνικές συλλογές λεηλατούνται από Ευρωπαίους

Αν κάνουμε μια αναδρομή στο παρελθόν, θα διαπιστώσουμε ότι οι ελληνικές αρχαιότητες έχουν δεχτεί αρκετές φορές χτυπήματα από αρχαιοκάπηλους, με αποτέλεσμα αυτό να στοιχίσει στη χώρα μας, αφού σπουδαία ελληνικά γλυπτά βρίσκονται πλέον σε μεγάλα ευρωπαϊκά μουσεία (Κλεμμένη Ελλάδα). Ο Λόρδος Έλγιν, ο οποίος απογύμνωσε τον Παρθενώνα και τα μνημεία της Ακρόπολης, έχει χαρακτηριστεί ένας από τους μεγαλύτερους αρχαιοκάπηλους του κόσμου και μάλιστα ήταν ο πιο αδίστακτος που πέρασε στην ιστορία της Ελλάδας. Το κακό που προκάλεσε δεν ήταν μόνο ότι έκλεψε τα γλυπτά, αλλά με την πράξη του αυτή έκανε και άλλους Ευρωπαίους να ακολουθήσουν το παράδειγμά του και να αρπάξουν αρχαιοελληνικά έργα. Βρετανοί, Γάλλοι και Γερμανοί, οι οποίοι δρούσαν με συγκεκριμένη τακτική, συγκαταλέγονται σε αυτούς που αφαίρεσαν σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα της χώρας μας. Αρχικά, παρουσιάζονταν ως αρχαιοφίλοι, εξασφάλιζαν άδειες - φερμάνια από τους Οθωμανούς με το πρόσχημα της μελέτης και της καταγραφής αρχαίων μνημείων και στη συνέχεια κατέληγαν όχι απλά να λεηλατούν την ελληνική πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και να τη βγάζουν σε διεθνής δημοπρασίες. Η πιο οργανωμένη ομάδα που πέρασε ήταν εκείνη του Βρετανού Τσαρλς Ρόμπερτ Κόκερελ.

Η ομάδα του αποτελούνταν από έναν Γερμανό και ένα Δανό καθώς και κάποιους Ευρωπαίους διπλωμάτες, οι οποίοι έπρεπε να διαπραγματευτούν και να δωροδοκήσουν τους Οθωμανούς, ώστε να εξασφαλίσουν τα φερμάνια. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο Κόκερελ με τη συμμορία του πραγματοποίησαν δύο μεγάλες επιχειρήσεις. Η μία ήταν στον Ναό της Αφαιάς στην Αίγινα, από όπου αφαίρεσαν τα γλυπτά των αετωμάτων και η δεύτερη ήταν στο Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα στην Ηλία, απ' όπου πήραν τμήματα της Ζωφόρου. Και στις δύο περιπτώσεις τα γλυπτά βγήκαν κυριολεκτικά στο σφυρί, αφού δημοπρατήθηκαν και κατέληξαν στο Μόναχο και στο Λονδίνο αντίστοιχα. Στο κεφάλαιο αυτό, θα αναπτύξουμε το θεματικό αντικείμενο αναφορικά με τα σπουδαία αρχαιοελληνικά έργα που σήμερα κοσμούν μουσεία του εξωτερικού, καθώς και τον τρόπο αρπαγής τους από γνωστούς αρχαιοκάπηλους, όπως έχουν καταγραφεί στα ιστορικά χρονικά.

5.1. Σπουδαίες ελληνικές συλλογές σε μουσεία της Ευρώπης

Η Ελλάδα είναι μία χώρα με πλούσιο και ποικιλόμορφο πολιτισμό, γεγονός που την διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες χώρες. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι σε πολλά μουσεία του εξωτερικού συναντάμε πολύ συχνά ελληνικές συλλογές. Τα μουσεία του Βατικανού, το Βρετανικό μουσείο στο Λονδίνο, το μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι, το Ερμιτάζ, το Μητροπολιτικό μουσείο της Νέας Υόρκης (MET) διαθέτουν πλούσιες ελληνικές αρχαιολογικές συλλογές. Οι σημαντικότερες ελληνικές αρχαιότητες που κοσμούν ξένα μουσεία είναι πρωτίστως τα γλυπτά του Παρθενώνα, τα οποία βρίσκονται στο βρετανικό μουσείο. Η Ζωοφόρος του Παρθενώνα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και γνωστότερα εκθέματα του μουσείου. Επίσης, εκεί βρίσκονται 15 από τις 92 μετώπες του Παρθενώνα καθώς και μία από τις 6 Καρυάτιδες του Ερεχθείου. Μάλιστα, το 1987 τέθηκε ζήτημα στην UNESCO, το οποίο συζητείται ανά διετία σε συνεδριάσεις της Διακυβερνητικής Επιτροπής, αλλά υιοθετείται σύσταση κάθε φορά από τα κράτη-μέλη με αποτέλεσμα να μην προωθείται το ζήτημα.

Συνακόλουθα, η Αφροδίτη της Μήλου, η οποία χαρακτηρίζεται ως ένα από τα διασημότερα πρωτότυπα αρχαία ελληνικά γλυπτά παγκοσμίως. Ανακαλύφθηκε σε μια αγροτική περιοχή της Μήλου την άνοιξη του 1820. Το άγαλμα ήταν χωρισμένο σε πάνω από 6 κομμάτια. Το μαρμάρινο αυτό άγαλμα σήμερα εκτίθεται στο μουσείο του Λούβρου, ενώ στο Μουσείο της Μήλου υπάρχει ένα πιστό αντίγραφο το οποίο έστειλε ως δωρεά το Λούβρο. Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν μετακίνησαν το άγαλμα, βρήκαν ένα χαρτί το οποίο έγραφε χαρακτηριστικά: «*Στην λατρευτή μου Αφροδίτη της Μήλου επαναλαμβάνω με πόνο τα λόγια του Δροσίνη*». Στη συνέχεια ήταν γραμμένο ολόκληρο το ποίημα του Δροσίνη για την Αφροδίτη. Η υπογραφή στο σημείωμα έγραφε χαρακτηριστικά: «*Με πόνο. Βεατρίκη Κώττα, ετών 12*». Το σημείωμα αυτό έκανε μεγάλη εντύπωση στο Παρίσι, με αποτέλεσμα να τοποθετηθεί σε μια γυάλινη θήκη και να προστεθεί στα αρχεία του Λούβρου.

Ακολουθεί, η Νίκη της Σαμοθράκης που κάποτε κοσμούσε το Ιερό των Μεγάλων Θεών στη Σαμοθράκη. Σήμερα αποτελεί ένα από τα πέντε δημοφιλέστερα έργα του Λούβρου. Το άγαλμα ήταν διάσπαρτο σε κομμάτια όταν μεταφέρθηκε από το νησί της Σαμοθράκης στο Παρίσι. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα εμπειρογνώμονες έβαψαν και κάλυψαν με γύψο τις αρθρώσεις.

Ακόμη, Βωμός του Ναού του Διός της Περγάμου, που αποτελεί το πιο ακέραια σωζόμενο γλυπτό της ελληνιστικής περιόδου, βρίσκεται στο Μουσείο του Βερολίνου. Ο Ναός αφιερωμένος στο Δία, κτίστηκε γύρω από μια ακρόπολη, με πρότυπο την Ακρόπολη της Αθήνας. Πρόκειται για έναν ανεξάρτητο τόπο λατρείας που δεν συνδέεται με άλλους.

Ο βωμός παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον, όχι μόνο χάρη στις μνημειακές διαστάσεις του, αλλά και στις ανάγλυφες παραστάσεις της ζωφόρου η οποία κοσμούσε τα πόδια του βωμού.

Τέλος, ο Αρπιστής, ένα δημιούργημα του κυκλαδικού πολιτισμού σήμερα εκτίθεται στην αίθουσα «Robert and Renee Belfer Court» του MET που φιλοξενεί έργα κυκλαδικού πολιτισμού.

5.2. Η Ληλασία της Ακρόπολης από τον Λόρδο Έλγιν



Ο Σκωτσέζος αριστοκράτης και κόμης Λόρδος Έλγιν, ο Τόμας Μπρούς αποφάσισε στις αρχές του 1800 να διακοσμήσει την έπαυλη που κατασκεύαζε τότε στη γενέτειρά του, τη Σκωτία με ακριβά έργα τέχνης. Έτσι προσέλαβε ειδικό συνεργάτη. Αρχικά ήθελε να συνεργαστεί με τον Τέλερ έναν γνωστό ζωγράφο, ωστόσο συνεργάστηκε εν τέλει με τον Τζιοβάνι Μπατίστα Λουζιέρι έναν εικαστικό τοπογράφο της εποχής. Με τον Λουζιέρι έκανε συμβόλαιο με αμοιβή, ώστε να σχεδιάσουν και να λάβουν εκμαγεία από τα γλυπτά και τα μνημεία της Ακρόπολης, αποτυπώσεις και εικαστικούς πίνακες. Μέσω αυτής της συμφωνίας, ο Λουζιέρι κατάφερε να ικανοποιήσει την καλλιτεχνική του επιθυμία καθώς και την επαγγελματική του κατάσταση.

Έτσι, τον Απρίλιο του 1801 ο Λουζιέρι πήγε στην Αθήνα να ξεκινήσει την αντιγραφή των μνημείων της Ακρόπολης. Η πρόσβαση στο χώρο ήταν ακριβή, καθώς έπρεπε κάθε φορά να πληρώνει τούρκικες και αγγλικές λίρες στην φρουρά της Ακρόπολης. Για κάποιους μήνες εργαζόταν παράγοντας ζωγραφικούς πίνακες. Η κατάσταση αυτή όμως δεν μπορούσε να συνεχιστεί. Έστειλε, λοιπόν, γράμμα στον Έλγιν λέγοντάς του ότι δεν γινόταν να συνεχιστεί άλλο αυτό με τις έμμεσες δωροδοκίες στους Οθωμανούς και ότι θα έπρεπε να βρεθεί μια μόνιμη λύση.

Μάλιστα, εκείνη την περίοδο ο Λόρδος Έλγιν ήταν πρέσβης της Κωνσταντινούπολης και της Αγγλίας. Ανάμεσα στις δύο χώρες επικρατούσαν άριστες σχέσεις και το γεγονός αυτό εκμεταλλεύτηκε ο Έλγιν για προσωπικό του όφελος. Ζήτησε, λοιπόν, από την υψηλή πύλη ένα επίσημο έγγραφο για να μπορεί να μπει στην Ακρόπολη ελεύθερα. Από τη συμμαχία που είχε για ένα διάστημα η Τουρκία και η Βρετανία, ο Έλγιν εξασφάλισε το φερμάνι του. Το πρωτότυπο έγγραφο με το φερμάνι δεν σώζεται, ωστόσο το μόνο που υπάρχει σήμερα είναι μια ημιτελική μετάφραση. Έως τότε κανένας άλλος Σουλτάνος δεν είχε δώσει άδεια να αφαιρεθεί από οποιοδήποτε μνημείο γλυπτά. Σύμφωνα, λοιπόν, με το φερμάνι επιτρεπόταν να στηθούν σκαλωσιές γύρω από το μνημείο. Όταν επέστρεψαν στην Αθήνα με το φερμάνι των Οθωμανών ο Έλγιν και οι συνεργάτες του, ο Λουζιέρι σκέφτηκε ότι ήταν καλύτερα τα αυθεντικά μάρμαρα από τις απομιμήσεις. Σύμφωνα με κάποιες επιστολές αυτό που προκύπτει ήταν ότι ο Λουζιέρι πίεζε τον Έλγιν για τα μάρμαρα του Παρθενώνα λέγοντάς του χαρακτηριστικά: «Αφού μπορούμε να έχουμε τα πραγματικά γιατί να πάρουμε αντίγραφα».

Αυτός και ο Χάντ ήταν εκείνοι που πίεσαν τους τοπικούς άρχοντες της Αθήνας, ώστε να δουν μια διασταλτική ματιά αναγραφόμενη στο φερμάνι. Ο Φίλιπ Χάντ λοιπόν, ένας εφημέριος της βρετανικής πρεσβείας στην υψηλή πύλη μαζί με τον Λουζιέρι αποδείχτηκαν οι ηθικοί αυτουργοί της λεηλασίας του Έλγιν. Ο Χάντ ήταν το πρόσωπο που έπεισε τον Βοεβόδα να κατεβάσει την πρώτη μετώπη. Η επιστολή δεν προέβλεπε το όργιο της λεηλασίας που ακολούθησε. Αρχικός στόχος του Έλγιν δεν ήταν αυτός, ωστόσο εύκολα πείστηκε να καταστρέψει ένα παγκόσμιο μνημείο για να προκαλέσει εντύπωση στη βρετανική αυτοκρατορία. Έπειτα από δωροδοκίες των τοπικών αρχόντων, τα συνεργεία του Λόρδου ήταν έτοιμα να ξεκινήσουν δουλειά. Η επιθυμία του Έλγιν ήταν να πάρει αυθεντικά κομμάτια της Ακρόπολης ώστε να προκαλέσει ζήλια στη βρετανική αυτοκρατορία, αλλά ταυτόχρονα να εμπλουτίσει και τη συλλογή του. Αρχικά, οι εργάτες ήταν λίγοι. Συγκεκριμένα, εργάστηκαν ένας караβομαραγκός και πέντε μέλη του πληρώματος. Έπειτα το συνεργείο μεγάλωσε, σπάζοντας και ρίχνοντας κάτω μεγάλα κομμάτια του ναού του Παρθενώνα, απελευθερώνοντας έτσι τις μετώπες.

Έκοβαν με οποιοδήποτε τρόπο τα μάρμαρα και αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα μνημεία να υποστούν ανυπολόγιστες ζημιές. Μάλιστα, για τον σκοπό αυτό παρήγγειλαν από την Κωνσταντινούπολη ειδικά πριόνια για να κόψουν από τα μάρμαρα το εκάστοτε κομμάτι που τους ενδιέφερε. Ότι άντεξε 2.000 χρόνια, οι εργάτες του Έλγιν κατέστρεψαν μέσα σε τρία χρόνια. Προκάλεσαν σοβαρές φθορές στα μνημεία και ο Έλγιν άρπαξε ότι μπορούσε. Όταν απογύμνωσαν τα μνημεία και τελείωσαν οι εργασίες, ξεκίνησε η μεταφορά των κλοπιμαίων. Ο Έλγιν τα τοποθέτησε σε κιβώτια και τα φόρτωσε στο πλοίο «Μέντωρ». Ο καπετάνιος βλέποντας το φορτίο αρνήθηκε να το μεταφέρει. Έτσι αγόρασε ο ίδιος ο Έλγιν το πλοίο και ως ιδιοκτήτης πλέον μπορούσε να επιβληθεί και να γίνει η μεταφορά του φορτίου. Στις 15 Σεπτεμβρίου 1802 το «Μέντωρ» απέπλευσε από το λιμάνι του Πειραιά με κατεύθυνση τη Μάλτα και τελικό προορισμό την Αγγλία. Στις 17 Σεπτεμβρίου 1802 το πλοίο που μετέφερε τα γλυπτά του Παρθενώνα, καθώς περίπλεε στις ακτές της Πελοποννήσου συνάντησε θαλασσοταραχή και ναυάγησε νοτιοδυτικά των Κυθήρων. Το ναυάγιο δεν είχε θύματα, αλλά ο ανυπολόγιστος θησαυρός της Ακρόπολης βρέθηκε στο βυθό της θάλασσας. Για την ανέκλυση των γλυπτών ο Έλγιν ξόδεψε ένα μεγάλο μέρος από την περιουσία του.

Μάλιστα, ζήτησε και από τους ντόπιους να βουτήξουν στη θάλασσα για να βρουν το θησαυρό που είχε αρχίσει να βουλιάζει. Τα κιβώτια παρέμειναν στο βυθισμένο σκαρί του «Μέντωρ» για τρία χρόνια. Τόσο πήρε τους εργάτες του Έλγιν να ανασύρουν από το βυθό τα μάρμαρα και να τα τοποθετήσουν στις «Βαρβαρικές Ακτές», όπως είχε πει ο ίδιος. Με την άφιξή του στη Βρετανία, και με τα γλυπτά που είχε αρπάξει από την Ακρόπολη, οι συμπατριώτες του τον κατέκριναν για την λεηλασία που είχε διαπράξει. Ο Φιλέλληνας Λόρδος Βύρων υπήρξε από τους πιο εκδηλωτικούς πολέμιους του Έλγιν. Μάλιστα, είχε γράψει ένα ποίημα, την περίφημη «*Η Κατάρα της Αθηνάς*», όπου υποτίθεται ότι η Αθηνά καταριέται τον Έλγιν γι' αυτό που είχε διαπράξει. Πάνω σ' αυτό στηρίχτηκε ο θρύλος για όλα τα ανάποδα που συνέβησαν στον Έλγιν από τη στιγμή που άρπαξε τα γλυπτά από τον Παρθενώνα. Ο Έλγιν τελικά δεν κέρδισε την δόξα που προσδοκούσε. Αντίθετα πέρασε το υπόλοιπο της ζωής του μέσα στη δυστυχία. Βρέθηκε αιχμάλωτος του Ναπολέοντα μαζί με την ομάδα του στην Γαλλία. Η γυναίκα του τον χώρισε, βρέθηκε χρεωμένος και αρρώστησε. Μάλιστα, η δυστυχία του ολοκληρώθηκε με την οικονομική κατάρρευσή του, καθώς είχε ξοδέψει πάρα πολλά χρήματα για τα συνεργεία του Λουζιέρι αλλά και για την ανέκλυση των κιβωτίων. Ψάχνοντας τρόπο να κερδίσει χρήματα, αποφάσισε να εκμεταλλευτεί τον κλεμμένο θησαυρό. Δεν διέθετε καθόλου χρήματα και γι' αυτό έστηνε πρόχειρες εκθέσεις των γλυπτών σε πρόχειρα παραπήγματα για να αντλήσει κάποια έσοδα.

Ύστερα από διαπραγματεύσεις και συζητήσεις αποφάσισε να τα πουλήσει στο βρετανικό μουσείο όπου εκτίθενται μέχρι σήμερα, έναντι του ποσού των 35.000 λιρών. Έτσι, λοιπόν ο ανυπολόγιστος θησαυρός του Παρθενώνα βρέθηκε στο Βρετανικό Μουσείο.

5.2.1. Η βιογραφία του Τόμας Μπρους (Λόρδος Έλγιν)



Ο Λόρδος Έλγιν γεννήθηκε στις 22 Ιουλίου του 1766 στο Μπλούμχολ της κομητείας Φάιφ, της Σκωτίας και πέθανε στις 14 Νοεμβρίου του 1841 στο Παρίσι.. Το πλήρες όνομα του ήταν Τόμας Μπρους, 7^{ος} κόμης του Έλγκιν και 11^{ος} κόμης του Κινκάρντιν (Thomas Bruce, 7th Earl of Elgin and 11th of Kincardine). Ήταν Σκωτσέζος στρατιωτικός, διπλωμάτης και συλλέκτης έργων τέχνης. Έγινε ξακουστός για τη συλλογή του με τα γλυπτά μάρμαρα του Παρθενώνα, τα οποία είναι γνωστά και ως «Ελγίνεια Μάρμαρα». Πατέρας του Έλγιν ήταν ο Τσαρλς Μπρους, 5^{ος} κόμης του Έλγκιν και μητέρα του η Μάρθα Γουάιτ. Ο Έλγιν το 1771 σε ηλικία πέντε ετών ανέλαβε τη θέση του μεγάλου αδελφού του Γουίλιαμ Ρόμπερτ, 6^{ος} κόμης. Το 1790 ανέλαβε τη θέση του εκπρόσωπου των Λόρδων στη Σκωτία, όπου και παρέμεινε έως το 1807. Με τον βαθμό του Ανθυπολοχαγού κατατάχθηκε το 1785 στον Βρετανικό Στρατό και ανέβηκε μέχρι και τον βαθμό του Υποστράτηγου.

Στη συνέχεια ακολούθησε διπλωματική καριέρα το 1790 ως πρεσβευτής στις Βρυξέλλες και το 1795 στο Βερολίνο. Ως πρέσβης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ορκίστηκε τον Δεκέμβριο του 1798 στην Κωνσταντινούπολη. Έπειτα, στις 11 Μαρτίου 1799 παντρεύτηκε την Μέρι Νέσμιτ και απέκτησε τέσσερα παιδιά. Τον Μάιο του 1800 αποφάσισε να στείλει τον γραμματέα της πρεσβείας Γουίλιαμ Χάμιλτον καθώς και έξι καλλιτέχνες και τεχνίτες στην Αθήνα να καταγράψουν τα αρχαία μνημεία της Αττικής και ιδιαίτερα του Παρθενώνα. Σκοπός αυτής της καταγραφής ήταν να λάβει εκμαγεία από τα μνημεία για να διακοσμήσει την έπαυλη του στην Σκωτία.

Όταν η Τουρκία συμμαχούσε με την Μεγάλη Βρετανία ενάντια στη Γαλλία ο Έλγιν βρήκε την ευκαιρία να ωφεληθεί και να αποκτήσει μια μεγάλη συλλογή από αρχαιότητες. Μάλιστα, το 1801 απόσπασε επιστολή από τον καϊμακάμη Σεγούτ Αβδουλάχ, ο οποίος αντικαθιστούσε τον Μεγάλο Βεζίρη στην Κωνσταντινούπολη, σύμφωνα με την οποία παρότρυνε τους Οθωμανικές αρχές στην Αθήνα να επιτρέψουν τις ανασκαφές γύρω από την Ακρόπολη με τον όρο να μην υποστούν ζημιές τα μνημεία. Τα συνεργεία του Λόρδου Έλγιν δρούσαν στην Ακρόπολη από το 1801 έως το 1804 προκαλώντας ζημιές στα γλυπτά αλλά και στο μνημείο. Το 1803 ο Έλγιν επιστέφοντας στην Αγγλία βρέθηκε αιχμάλωτος στη Γαλλία με την παραβίαση της Συνθήκης της Αμιένης. Στην πατρίδα του επέστρεψε το 1806, όπου πλέον πολλοί συμπατριώτες όπως ο Ντάγκλας, ο Σμιθ, ο Κλαρκ και πολλοί άλλοι τον κατέκριναν για την μεταφορά των ελληνικών γλυπτών στην Αγγλία. Κατηγορήθηκε ότι με δόλιο τρόπο και αθέμιτα μέσα έκλεψε σεβαστά μνημεία του πολιτισμού για προσωπικό όφελος. Το 1807 ο Έλγιν κατηγορήθηκε για σύζυγο του για μοιχεία και την έσυρε στα δικαστήρια ζητώντας από τον εραστή της ένα μεγάλο χρηματικό ποσό. Τον επόμενο χρόνο ο Έλγιν χώρισε με την σύζυγο του και ξαναπαντρεύτηκε το 1810 με την Ελίζαμπεθ Τάουνσεντ, όπου απέκτησαν 7 παιδιά.

Ο Έλγιν εξαιτίας των μεγάλων ποσών που ξόδεψε για τα συνεργεία του, την μεταφορά των γλυπτών, τις δωροδοκίες των Τούρκων, έχασε όλη του την περιουσία με αποτέλεσμα το 1816 να πουλήσει τη συλλογή του με τα «Μάρμαρα του Παρθενώνα» στο Βρετανικό Μουσείο. Ο Τόμας Μπρους 7ος κόμης του Έλγκιν και 11ος κόμης του Κινκάρντιν τα τελευταία χρόνια της ζωής του τα πέρασε στο Παρίσι για να αποφύγει τους δανειστές του, όπου και πέθανε στις 14 Νοεμβρίου του 1841.

5.3. Η Αρπαγή των Γλυπτών της Αφαιίας από την ομάδα του Κόκερελ



Ο ναός της Αφαιίας που χτίστηκε τον 5^ο αιώνα στην Αίγινα λεηλατήθηκε από μία ομάδα νεαρών ευρωπαϊών αριστοκρατών το 1811. Μέλη της ομάδας ήταν ο Βαυαρός Βαρόνος Βολ Χαρελστάιν, ο Αυστριακός Γκρόπιους που είχε λεηλατήσει αρχαιότητες στην Αρκαδία, ενώ επικεφαλής ήταν ο Τσαρλ Ρόμπερτ Κόκερελ. Ο Κόκερελ ήταν γιός ενός πλούσιου αρχιτέκτονα και σε ηλικία 23 ετών ξεκίνησε ένα ταξίδι στην Ευρώπη, κάτι που συνήθιζαν να κάνουν γόνιοι μεγάλων οικογενειών. Στόχος του ήταν η μελέτη και η αποτύπωση εγκαταλελειμμένων μνημείων. Η ιδέα της ανασκαφής ήρθε μετά. Πρόκειται για μια πολυεθνική συμμορία αρχαιοκάπηλων που ήταν αποφασισμένοι να κλέψουν και στη συνέχεια να πουλήσουν τις αρχαιότητες όπως ακριβώς και ο Έλγιν. Κάποιοι από τους ντόπιους έλεγαν ότι οι έρευνες πρέπει να σταματήσουν αλλιώς θα τους φέρουν κακή τύχη, λόγω της δεισιδαιμονίας που επικρατούσε την εποχή εκείνη. Το σύνολο των αποφάσεων προέρχονταν από τις οθωμανικές αρχές, οι οποίες όμως αδιαφορούσαν για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Έτσι, λοιπόν παρά τις έντονες αντιδράσεις των κατοίκων, οι αρχαιοκάπηλοι κατάφεραν να αποσπάσουν την άδεια ώστε να ανασκάψουν το χώρο του ναού, δίνοντας ως αντάλλαγμα το ποσό των 40 λιρών στους Οθωμανούς.

Ο Βρετανός αυτοκράτορας όντας αποφασισμένος να κλέψει από την ανασκαφή τα ευρήματα, εκμεταλλεύτηκε τη φτώχεια που επικρατούσε εκείνη την εποχή και έδωσε ένα μικρό χρηματικό ποσό στους κατοίκους, λαμβάνοντας έτσι τη βοήθειά τους. Οι Έλληνες αντέδρασαν σ' αυτό, αλλά χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα αφού η χώρα ήταν στα χέρια των Οθωμανών.

Λιγότερο από έναν μήνα τους πήρε για να ξεθάψουν έναν αρχαιολογικό θησαυρό από το ναό της Αφαιίας, που είχε υποστεί κάποιες ζημιές πιθανόν από έναν παλαιότερο σεισμό. Τα μνημεία δεν βρίσκονταν σε μεγάλο βάθος αλλά σε τρία μέτρα κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Μέσα σε τρεις εβδομάδες κατάφεραν να ανακαλύψουν περίπου 17 γλυπτά αλλά και μέρη αυτών. Αναλυτικά οι αρχαιοκάπηλοι πήραν τα εξής γλυπτά:

Από το δυτικό Αετώματα:

- Πληγωμένος Πολεμιστής
- Ηττημένος Αντίπαλος
- Πάρης
- Δίας
- Θεά Αθηνά
- Τρώας Πολεμιστής
- Τεύκρος
- Γονατιστός Πολεμιστής

Από το Ανατολικό Αέτωμα:

- Παομέδωντας
- Τρώας Τοξότης
- Τρώας Υπασπιστής
- Τρώας Πολεμιστής
- Θεά Αθηνά
- Πρίαμος
- Τελαμώνας
- Έλληνας Υπασπιστής
- Ηρακλής
- Θρήσκων Πολεμιστής

Μάλιστα, θέλοντας να αποφύγουν οι αρχαιοκάπηλοι τις αντιδράσεις των ντόπιων αλλά και πιθανές διεκδικήσεις από τους Οθωμανούς, ο Κόκερελ και η ομάδα του απομάκρυναν κρυφά από την Αίγινα τα αρχαία ευρήματα. Τα γλυπτά κατέληξαν σε ένα νοικιαζόμενο δωμάτιο στην Αθήνα όπου προσπάθησαν να τα συγκολλήσουν αλλά και να ταυτίσουν τις μορφές και τη θεματολογία. Άρχισαν, λοιπόν, τη συναρμολόγηση των ακρωτηριασμένων αγαλμάτων με τη βοήθεια του Γάλλου Πρόξενου Λουί Φωβέλ ο οποίος ήταν γνωστός αρχαιοδίφης της εποχής. Προς μεγάλη τους έκπληξη διαπίστωσαν ότι τα γλυπτά αυτά περιέχουν αναπαραστάσεις από τον Τρωικό πόλεμο και ήταν αντίστοιχου κάλλους με αυτά του Παρθενώνα. Τα ευρήματα από την αιγινίτικη γη που προστατεύτηκαν για 2.500 χρόνια γίνονται ακόμα πιο σημαντικά.

Μετά την εκτίμηση των γλυπτών της Αφαιάς από τους αρχαιοκάπηλους άρχισαν οι μεταξύ τους διαμάχες καθώς όλοι ήθελαν να τα έχουν στην κατοχή τους, να τα κρατήσουν δικά τους ή να τα πάρουν για τη χώρα τους. Μπροστά στον κίνδυνο λοιπόν να διασπαστεί η συλλογή αποφάσισαν να πουλήσουν όλα τα γλυπτά σε δημοπρασία. Ως τόπος διεξαγωγής της δημοπρασίας ορίστηκε η Ζάκυνθος, αφού ως βρετανική αποικία παρείχε μια ασφάλεια στους αρχαιοκάπηλους. Τα γλυπτά συσκευασμένα πλέον σε καλάθια μεταφέρθηκαν στη Ζάκυνθο. Η 1^η Νοεμβρίου 1812 είχε οριστεί ως ημερομηνία διεξαγωγής της δημοπρασίας. Μάλιστα, η εν λόγω δημοπρασία μετατράπηκε σε πανευρωπαϊκό γεγονός με αγγελίες σε ξένες εφημερίδες της εποχής προς εκδήλωση ενδιαφέροντος. Ο ευρωπαϊκός κόσμος είχε αρχίσει να ετοιμάζεται να πάρει μέρος στη δημοπρασία. Ο Λουδοβίκος Α΄, πατέρας του Βασιλιά Όθωνα ετοίμαζε ένα νέο μουσείο στο Μόναχο. Τα γλυπτά του Ναού της Αφαιάς ήταν ιδανικά για να κοσμήσουν τις αίθουσες του γι' αυτό μπήκαν στο στόχαστρο του. Ενώ όλοι οι ενδιαφερόμενοι ήξεραν ότι τα γλυπτά βρίσκονται στη Ζάκυνθο να δημοπρατηθούν, οι αρχαιοκάπηλοι δεν ήταν σίγουροι για την ασφάλεια τους και αποφάσισαν να τα μεταφέρουν πάλι. Επειδή όμως ο Ναπολέοντας είχε κηρύξει πόλεμο εναντίον των Γερμανών και των Άγγλων τα γλυπτά δεν ήταν ασφαλή στην Ζάκυνθο.

Φοβούμενοι για πιθανή γαλλική επιδρομή αποφάσισαν να μεταφέρουν ξανά τα γλυπτά, αυτή τη φορά στη Μάλτα όπου το περιβάλλον ήταν πιο ασφαλές. Παρόλα αυτά, ο τόπος διεξαγωγής της δημοπρασίας παρέμεινε η Ζάκυνθος. Μόλις έφτασε εκεί ο απεσταλμένος του Λουδοβίκου δεν βρήκε τα γλυπτά. Ήταν αποφασισμένος όμως να προβεί στην αγορά τους, καθώς υπήρχε σχετική εντολή. Η δημοπρασία έγινε τότε χωρίς τα γλυπτά και ο απεσταλμένος του Λουδοβίκου τα αγόρασε χωρίς καν να τα δει. Εκτός από τα γλυπτά, από τη δημοπρασία έλλειπε και ο εκπρόσωπος των Βρετανών, ο οποίος είχε ενημερωθεί για την μεταφορά των γλυπτών και είχε σπεύσει στη Μάλτα χάνοντας έτσι τη δημοπρασία.

Εκ των υστέρων διαμαρτυρήθηκε γι' αυτή την μεθόδευση που τον άφησε εκτός της διαδικασίας. Οι Βαυαροί ήθελαν οπωσδήποτε να αποκτήσουν τα γλυπτά της Αφαιίας, και ο εκπρόσωπός τους κατάφερε να τα αγοράσει, αν και δεν τα είδε. Έναντι ενός πολύ μικρού αντιτίμου, τα γλυπτά κατέληξαν στη Βαυαρία. Συνεπώς, πρόκειται για μια επένδυση της οποίας η αξία ανακαλύφθηκε όταν το πολύτιμο φορτίο έφτασε στο μουσείο. Στο κοινό τα γλυπτά παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά το 1830. Η αξία τους ήταν πολύ σημαντική για τους Γερμανούς, όπως και η απώλειά τους για την Ελλάδα. Ο Λουδοβίκος, μάλιστα, από τον ενθουσιασμό του έφτιαξε ένα πορσελάνινο σερβίτιο στο οποίο κάθε πιάτο και φλιτζάνι απεικονιζόταν μια από τις διαφορετικές μορφές των αετωμάτων. Έως σήμερα τα γλυπτά παραμένουν στην γλυπτοθήκη του Μονάχου και αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα εκθέματα με τον τίτλο «Αιγινήτες».

5.4 Η Αρπαγή της Καρυάτιδας της Ελευσίνας



Το 1676 οι χωρικοί ανακάλυψαν στην Ελευσίνα ένα μαρμάρινο άγαλμα. Είχε τη μορφή μιας λυγερόκορμης γυναίκας, όπου το κεφάλι της κοσμούσε μια κίστη, ένα κυλινδρικό κουτί με γιρλάντες και στάχυα για στολίδια. Οι χωρικοί πεπεισμένοι ότι μια ανώτερη δύναμη είχε φέρει εκεί το άγαλμα δεν το πείραξαν, κι έτσι με το πέρασμα των χρόνων η Καρυάτιδα συνδέθηκε με λαϊκές δοξασίες και έγινε η προστάτιδα των καλλιιεργειών τους. Την ίδια χρονιά που ο Λόρδος Έλγιν (1801) ξεκίνησε την αρπαγή των γλυπτών της Ακρόπολης, ένας άλλος Βρετανός ο Έντουαρτ Κλαρκ στόχευσε την Καρυάτιδα της Ελευσίνας, ώστε να μην υστερεί του συμπατριώτη του. Εξαρχής, ο Κλαρκ είχε μεταβεί πρόθυμος στην Ελευσίνα με σκοπό να κλέψει την Καρυάτιδα και να τη μεταφέρει στο πανεπιστήμιο που ανήκε. Αρχικά παρουσιάστηκε ως αρχαιολάτρης, δείχνοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ελληνική ιστορία και μαχόμενος τις πράξεις του Έλγιν σχετικά με τα μάρμαρα του Παρθενώνα. Ωστόσο, πολύ γρήγορα μετατράπηκε και αυτός σε έναν ακόμα αρχαιοκάπηλο. Παρά τους πύρινους λόγους που έγραφε εναντίον του Έλγιν, αργότερα, όταν μαγεύτηκε με το ιερό προέβη στην ίδια πράξη.

Επιπλέον, τον 17^ο αιώνα, έγινε γνωστό το ιερό της Ελευσίνας, όταν καταγράφηκε για πρώτη φορά από τους περιηγητές. Έτσι βρέθηκε στο στόχαστρο των αρχαιοκάπηλων η Καρυάτιδα. Το 1766 ο Τσάλντερ επισκέφτηκε την περιοχή με όλα τα απαραίτητα εργαλεία που έχουν οι περιηγητές μαζί τους. Ήταν ο πρώτος που κατέγραψε την παράδοση των κατοίκων και τη σύνδεσή τους με το συγκεκριμένο άγαλμα, καθώς και σ' αυτό όφειλαν την γονιμότητα των χωραφιών και της γης τους. Επίσης, ανέφερε το φόβο που επικρατούσε ότι όποιος αγγίζει το άγαλμα θα του κοβόταν το χέρι.

Μάλιστα αυτό είχε επιδράσει και στους Οθωμανούς Τούρκους της περιοχής. Για να του επιτρέψει, λοιπόν, να σκάψει γύρω από την περιοχή του αγάλματος του πρόσφερε μια ταμπακοθήκη με χρυσά τσεγκίνια. Εκτός από την αντίδραση των κατοίκων, ο Τσάλντερ δεν κατάφερε να εξασφαλίσει ούτε την άδεια των αρχών, κάτι που τον εμπόδισε να πάρει την Καρυάτιδα. Δεν διέθετε, λοιπόν, ούτε οικονομικούς ούτε διοικητικούς επαρκείς πόρους, με αποτέλεσμα να μην πάρει ποτέ άδεια. Περίπου πενήντα χρόνια μετά τον Τσάλντερ, ο Κλαρκ έκανε τη δεύτερη προσπάθεια αφαίρεσης του αγάλματος.

Για να εξασφαλίσει το χαρτί που χρειαζόταν δωροδότησε τον τοπικό πασά, τον Βοεβόδα τον Αθηνών. Βοηθός του στις διαπραγματεύσεις υπήρξε ο Λουζιέρι, συνεργάτης του Έλγιν. Η επιχείρηση έγινε υπό άκρα μυστικότητα, πείθοντας και τον Βοεβόδα να μην αποκαλύψει τίποτα στον Έλγιν. Ο συγκεκριμένος αρχαιοκάπηλος είχε στα χέρια του το φερμάνι, αλλά δεν είχε υπολογίσει τις αντιδράσεις των κατοίκων και τις τοπικές δοξασίες.

Η πρόληψη των ντόπιων ενισχύθηκε όταν ο Κλαρκ ξεκίνησε την αρπαγή της Καρυάτιδας και ένα βόδι ξαφνικά λύθηκε από τον ζυγό του και άρχισε να τρέχει μπροστά στο άγαλμα, κουνώντας απειλητικά τα κέρατά του και καλπάζοντας εξαγριωμένο στο Θέσιο πεδίο. Έτσι, χρησιμοποίησε τον ιερέα, ο οποίος έδωσε τις ευλογίες του ώστε να μεταφερθεί το άγαλμα και να αποφύγει τις αντιδράσεις των κατοίκων της περιοχής. Για την μεταφορά του αγάλματος βοήθησαν και οι ντόπιοι, οι οποίοι δεν είχαν περιθώριο να αρνηθούν. Ουσιαστικά, όμως, αγνοούσαν ότι έτσι βοηθούσαν να εκτελεστεί ένα έγκλημα απέναντι στην πολιτιστική κληρονομιά των Ελλήνων. Εν τέλει, το πλοίο που μετέφερε την Καρυάτιδα από την Ελευσίνα στην Αγγλία είχε την ίδια τύχη με το πλοίο του Έλγιν, καθώς βούλιαξε λίγο πριν φτάσει στον προορισμό του. Περίπου δύο χρόνια παρέμεινε το άγαλμα στον βυθό της θάλασσας. Μετά από προσπάθειες κατάφερε να ανασύρει τον κλεμμένο θησαυρό και να μιμηθεί τον Έλγιν, φέρνοντας το άγαλμα στο πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ, όπου ήταν μέλος. Ωστόσο, τα χαρακτηριστικά του προσώπου της Καρυάτιδας ήταν αλλοιωμένα, ενώ μόλις το 1882 ήρθε στο φως και η δίδυμη αδελφή της, η οποία εκτίθεται σήμερα στο μουσείο της Ελευσίνας.

5.5 Η Αρπαγή στον Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα

Τον Αύγουστο του 1811 οι διεθνής των αρχαιοκαπήλων με επικεφαλής Τσαρλς Ρόμπερτ Κόκερελ (Charles Robert Cockerell) έφτασαν στη Φιγαλία της Πελοποννήσου έχοντας ήδη πουλήσει τα γλυπτά του ναού στην Αίγινα. Στόχος τους τώρα ήταν να λεηλατήσουν τον περίφημο ναό του Επικούρειου Απόλλωνα. Οι αρχαιοκάπηλοι εφάρμοσαν τη δοκιμασμένη τακτική, δηλαδή αρχικά εμφανίστηκαν με αγνές προθέσεις να καταγράψουν και να μελετήσουν το ναό. Σκοπός τους φυσικά ήταν το κέρδος. Η ύπαρξη του ναού ήταν γνωστή στους δυτικούς αρχαιολάτρες από τις καταγραφές των περιηγητών του 19^{ου} αιώνα. Ο πρώτος ο οποίος αναφέρθηκε ήταν ο Γάλλος αρχιτέκτονας Μποσέ το 1765, ο οποίος μέτρησε το μνημείο και το αποτύπωσε, αναγνωρίζοντας κατευθείαν επρόκειτο για το ναό που αναφερόταν ο Πανσανίας.

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα η ομάδα του Κόκερελ στόχευσε στο ναό του Επικούρειου Απόλλωνα. Το 1807 δημιουργήθηκε στη Ρώμη μια συμμορία, γνωστή ως διεθνής εταιρία αρχαιοκάπηλων. Η εταιρία αυτή αποτελείται από τον Κόκερελ, ο οποίος είναι ένας από τους πιο νέους αρχιτέκτονες ηλικίας 22- 23 χρονών, τον Σκακεμπελ, ο οποίος ήταν βαρόνος στο Νος και αρχιτέκτονας, ο Φόστερ, καθώς και ο Δανός αρχαιολόγος Μπροιστακ. Φτάνοντας στο επίμαχο σημείο, ήρθαν αντιμέτωποι με τους προεστούς αλλά και με τους κάτοικους της περιοχής. Άλλωστε η έναρξη των διαδικασιών είχε γίνει χωρίς την απαιτούμενη άδεια. Ένας όμως κάτοικος από το Φανάρι αντιλήφθηκε την απουσία της απαραίτητης άδειας και τους υπέδειξε τον πασά για τη χορήγησή της.

Οι αρχαιοκάπηλοι προσπάθησαν με δώρα και υποσχέσεις να τον πείσουν, αλλά αυτός δεν συμφώνησε. Συνεπώς, έπρεπε να ζητήσουν άδεια από το Βελή πασά της Πελοποννήσου. Αν και οι αρχαιοκάπηλοι αναγκάστηκαν να σταματήσουν, ήξεραν όμως ότι υπήρχε και η διέξοδος της δωροδοκίας.

Ο υποπρόξενος των Αυστριακών έρχεται σε συνάντηση με τον Βελή πασά, ο οποίος είναι ο γιος του Αλί πασά των Ιωαννίνων και του έκανε πρόταση να συγχρηματοδοτήσουν για την ανασκαφή. Ο πασάς όμως είχε αντιληφθεί ότι για τους ξένους τα αρχαία έχουν πολύτιμη αξία. Έτσι, λοιπόν, εκμεταλλεύτηκε το γεγονός και απαίτησε τη μισή λεία από τους αρχαιοκαπήλους. Δεν ήξερε όμως ότι αυτό που θα αντίκριζε θα ήταν μάρμαρα και μάλιστα μαυρισμένα. Παρά τις βλέψεις του για χρυσάφι και διαμάντια, εν τέλει ικανοποιήθηκε με 400 λίρες από τους αρχαιοκάπηλους, οι οποίοι ήξεραν την αξία τους, ενώ ο πασάς άμαθος από αρχαιολογικά ευρήματα δε γνώριζε τίποτα. Έτσι μετά από αυτή τη συμφωνία και με ταχύτατους ρυθμούς καθώς και τη βοήθεια από ντόπιους, άρχισαν οι ανασκαφές. Καταρχήν, στην ανασκαφή οι αρχαιοκάπηλοι είχαν στη διάθεση τους όλα τα χωριά. Έπειτα, τους δόθηκε άδεια εξαγωγής, ώστε να μπορούν να μεταφέρουν τα αρχαία, οπότε ήταν προστατευμένοι.

Μέσα σε δυο μήνες οι εργάτες υπό την καθοδήγηση των αρχαιοκάπηλων έφεραν στο φως τα πρώτα ευρήματα. Οι πλάκες οι οποίες ξεβρόντηκαν αποτελούσαν τον γλυπτό διάκοσμο του ναού, όπου απεικόνιζαν σκηνές από την κονταρομαχία και την μάχη των Αμαζόνων. Η ζωφόρος του επικούρειου απεικονίζει τις σκηνές από την κονταρομαχία, δηλαδή την μάχη μεταξύ των Κενταύρων και των Λαπήθων στο γάμο ενός βασιλιά. Ο μύθος αναφέρει χαρακτηριστικά ότι όταν έγινε ο γάμος του βασιλιά, οι Κένταυροι κατέβηκαν και προσπάθησαν να αρπάξουν τη νύφη και να βιάσουν τις γυναίκες τους. Ουσιαστικά η εικονογραφία απεικονίζει τη μάχη μεταξύ του καλού με το κακού. Κάτι αντίστοιχο ήταν και η μάχη με τις Αμαζόνες μεταξύ των Ελλήνων. Οι Αμαζόνες ήταν γυναίκες οι οποίες δεν είχαν ανάγκη τους άντρες και προστάτευαν μόνες τους τον εαυτό τους, ενώ ζούσαν στην Ανατολή. Αυτό φανέρωνε τη μάχη μεταξύ ανατολής και δύσης. Τα γλυπτά όμως δεν θα βρισκότουσαν



τόσο εύκολα αν δε τα έβρισκε μια αλεπού. Στο σημείο των εκσκαφών εμφανίστηκε μια αλεπού, απ' όπου παρατήρησαν μία άκρη από την μετώπη με την μάχη των λαβίδων και των Κενταύρων. Χάρης στην αμάθεια του πασά και πάλι οι αρχαιοκάπηλοι με ελάχιστα χρήματα είχαν στα χέρια τους ολόκληρο το θησαυρό και ήταν έτοιμοι να τον μεταφέρουν. Όμως υπήρξαν αντιδράσεις από τους ντόπιους και από τους αγωνιστές μας. Συγκεκριμένα ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ο οποίος σε μαρτυρίες που υπάρχουν είπε χαρακτηριστικά: «Τι είναι αυτά που γίνονται ρε παιδιά; Αφού δεν έχουμε ελευθερωθεί ακόμα;» και την εξής έκφραση «στο διάβολο να τα πάρουν». Επίσης, αυτός που αντέδρασε ώστε να μη φύγουν τα αρχαία ήταν και ο αντικαταστάτης του Βελή πασά. Μάλιστα τον καταδίωξε και έγινε μάχη, καταστρέφοντας κάποια αρχαία μνημεία με αποτέλεσμα από αυτή τη μάχη αυτή να υπάρξει ένας και μοναδικός κίονας κορινθιακού ρυθμού που σώθηκε από το εσωτερικό του ναού.

Αυτό βέβαια δεν θα είχε γίνει γνωστό αν δε το είχε ζωγραφίσει ο Κόκερελ, αλλά και από τον Παυσανία. Οι αρχαιοκάπηλοι επέλεξαν να γίνει η δημοπρασία στη Ζάκυνθο, διότι δεν βρισκόταν υπό οθωμανική κατοχή αλλά υπό βρετανική. Αυτό είχε ως στόχο να μπορούν να δράσουν χωρίς καμία φοβία, καθώς επίσης, στη βρετανική αυτοκρατορία οι δημοπρασίες ήταν νόμιμες και αξιόπαινες. Συμπερασματικά, λοιπόν, το ενδιαφέρον για τα αρχαία ήταν διεθνές. Ο μόνος που υποχώρησε ήταν ο πλειοδότης της προηγούμενης δημοπρασίας ο Λουδοβίκος ο Α΄. Συνεπώς, τα γλυπτά με δεκαεπτά χιλιάδες λίρες βρέθηκαν στο Βρετανικό μουσείο.

5.6 Η Αφροδίτη της Μήλου



Το 1820, ένα χρόνο πριν από την επανάσταση των Ελλήνων, βρέθηκε ένα μεγάλο άγαλμα γυναικείας μορφής. Το άγαλμα αυτό βρέθηκε από ένα αγρότη, ο οποίος όπως λέει ο μύθος, το ερωτεύτηκε. Στην αρχή ο αγρότης ήθελε να το κρατήσει κρυφό στο σπίτι του στην Πλάκα και συγκεκριμένα στην αποθήκη του.

Σύμφωνα, όμως, με το μύθο η γυναίκα του ήταν πολύ ζηλιάρα και επειδή έβλεπε τον άντρα της να πηγαίνει συνέχεια στη αποθήκη το διέδωσε παντού, με αποτέλεσμα να φανερωθεί το άγαλμα. Η άλλη εκδοχή αναφέρει ότι τη στιγμή της ανεύρεσης του αγάλματος ήταν παρόντες κάποιοι Γάλλοι αρχαιόφιλοι αξιωματούχοι που βρίσκονταν στο νησί για να εντοπίσουν αρχαιότητες. Οι Γάλλοι είχαν πάρει κάποια πρώτη άδεια από τις τουρκικές αρχές για να κάνουν ανασκαφές στα ερείπια του θεάτρου. Η είδηση του αγάλματος βέβαια μαθεύτηκε κατευθείαν. Όταν όμως έφτασε στα αυτιά του Δραγουμάνου του Οθωμανικού στόλου, ήθελε να το αποκτήσει. Οι πρόκριτοι του νησιού μαζί και με τον ιερέα είχαν σαφή εντολή από τον Νικόλαο Μουρούζη, ο οποίος ήταν μεταφραστής του οθωμανικού ναυτικού, να μην αφαιρείται καμία αρχαιότητα από το νησί. Οι Γάλλοι, όμως, ήταν αποφασισμένοι να αγοράσουν την Αφροδίτη της Μήλου και κινητοποιήθηκαν αμέσως. Αρχικά, ενημέρωσαν τον υποπρόξενο Μπρεστ που έσπευσε στην Κωνσταντινούπολη.

Για τους Οθωμανούς τα αγάλματα δεν είχαν καμία απολύτως αξία. Τους ήταν αδιάφορα, παρόλο που στην αυλή το μορφωτικό επίπεδο ήταν υψηλό. Έτσι ο σουλτάνος έδωσε την άδεια και ο υπό κόμης Ντε Μαρ Κερλ έφτασε στη Μήλο. Ο υπό κόμης Ντε Μαρ Κερλ είχε εντολή από το Γάλλο πρόξενο να πάρει την Αφροδίτη της Μήλου. Όταν όμως έφτασε στη Μήλο για να πάει να πάρει το άγαλμα, το είχε ήδη πάρει ο Μουρούζης. Η διαμάχη για το άγαλμα ήταν πολύ έντονη, καθώς συμμετείχαν Έλληνες, Γάλλοι και Τούρκοι από την τοπική φρουρά. Τελικά, στην διαμάχη αυτή επικράτησαν οι Γάλλοι, οι οποίοι κατάφεραν να μεταφέρουν το άγαλμα στο καράβι τους, στο λιμάνι της Μήλου.

Ο δραγουμάνος Νίκος Μουρούζης εξοργίζεται και τιμωρεί όσους θεωρεί υπευθύνους με ένα μεγάλο πρόστιμο, ενώ επιβάλλει μαστίγωση για τον ιερέα και τους πρόκριτους. Οι Γάλλοι κατάφεραν να φύγουν και ένα χρόνο μετά το άγαλμα δόθηκε στο βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκο 18^ο, δηλαδή ήδη από το Μάρτιο του 1821 το άγαλμα αποτελούσε μέρος της βασιλικής συλλογής του Λούβρου.

Δε γνωρίζουμε, βέβαια, αν το άγαλμα της Αφροδίτης της Μήλου ήταν τελικά αρπαγή ή δωροδοκία. Ακόμα και σήμερα δε γνωρίζουμε με βεβαιότητα αν ο αγρότης που το εντόπισε, δωροδοκήθηκε για να το πουλήσει. Προφανώς, το πιο πιθανό βέβαια είναι να δόθηκαν κάποια χρήματα για να γίνει η αρπαγή του αγάλματος και η μεταφορά του στη Γαλλία. Με δεδομένο, λοιπόν, ότι η Μήλος ήταν ένα νησί με ελάχιστους κατοίκους, οι αρχαιοκάπηλοι είχαν έτσι τη δυνατότητα να δράσουν χωρίς να τους εμποδίσει κάποιος.

Θα ήταν λάθος, όμως, να γενικεύσουμε λέγοντας ότι το σύνολο των κατοίκων του νησιού συναίνεσαν με κάτι τέτοιο, καθώς όπως αναφέρθηκε πιο πάνω ήταν λίγοι και φοβισμένοι. Ακόμα και σήμερα πάντως οι Γάλλοι επιμένουν ότι δόθηκαν κάποια χρήματα για να πάρουν το άγαλμα, ώστε να νομιμοποιήσουν την αρπαγή. Επιπλέον, η Ελλάδα δεν έκανε καμία προσπάθεια για να πάρει πίσω το άγαλμα της Αφροδίτης της Μήλου, δεχόμενη πιθανόν ότι αγοράστηκε.

5.7 Νίκη της Σαμοθράκης

Στο μουσείο του Λούβρου το 1864 εκτέθηκε για πρώτη φορά ένα άγαλμα η «Νίκη», η οποία βρέθηκε στη Σαμοθράκη από μια γαλλική ανασκαφική ομάδα. Ο επικεφαλής της ανασκαφής ήταν ο υποπρόξενος Γαλλίας στην Ανδιανούπουλη, Κάρολος Σαμπουάζο. Αυτός όμως που είδε πρώτος το κεφάλι της Νίκης ήταν ένας Έλληνας εργάτης. Ο Σαμπουάζο επικοινωνήσε άμεσα με τον Γάλλο πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη για να πάρει την απαιτούμενη άδεια και να πάρει το άγαλμα στη Γαλλία. Οι Τούρκοι δεν είχαν κανένα ενδιαφέρον και πουλούσαν την ελληνική πολιτισμική κληρονομιά της χώρας, καθώς δεν τους φαινόταν κάτι σημαντικό. Έτσι, ξεπουλούσαν τα αρχαία ευρήματα με ελάχιστα χρήματα, κατ' αντίθεση της πραγματικής τους αξίας. Όπως ήταν φυσικό, οι ξένοι άρπαζαν την ευκαιρία. Κατά τη μεταφορά του προς την Γαλλία, το άγαλμα υπέστη ζημιές, καθώς έγιναν πολλές στάσεις. Αρχικά πήγε στη Κωνσταντινούπολη, έπειτα στον Πειραιά, στη Μασσαλία και τέλος έφτασε στο Παρίσι.



Πιο συγκεκριμένα, το άγαλμα η «Νίκη της Σαμοθράκης» είχε ως βάση την πλώρη ενός πλοίου και για αυτό οι ειδικοί του μουσείου δε μπορούσαν να το σταθεροποιήσουν. Ο Σαμπουάζο πίστευε ότι η βάση του αγάλματος ήταν τάφος ενός μεγάλου στρατιωτικού του Μέγα Αλεξάνδρου. Ωστόσο, η δουλειά των Αυστριακών το 1873 και το 1875 στη Σαμοθράκη βοήθησε ώστε να αντιληφθεί τη σημασία του μνημείου και ότι ο υποτιθέμενος από αυτόν τάφος ήταν απλά η πλώρη ενός πλοίου πάνω στο οποίο είχε πατήσει η Νίκη. Ο Σαμπουάζο συνειδητοποίησε ότι είχε αφήσει σημαντικά κομμάτια πίσω του, για αυτό ταξίδεψε άλλες δυο φορές προς στη Σαμοθράκη. Το πρώτο έγινε το 1863 όταν βρήκε τον κορμό του αγάλματος και το δεύτερο το 1879, όπου πήρε τη βάση, ενώ στο τρίτο ταξίδι το 1891 προσπάθησε μάταια να βρει το κεφάλι. Αντ' αυτού, αφαίρεσε αντικείμενα από τον ιερό των μεγάλων θεών. Εν κατακλείδι, στο τρίτο του ταξίδι ανάσκαψε το αρχαίο θέατρο, το οποίο κατέστρεψε σχεδόν ολοσχερώς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΈΚΤΟ

Το πλήγμα της Αρχαιοκαπηλίας στην Ελλάδα - Παραδείγματα Κλοπών και Λαθρανασκαφών που δέχτηκαν Ελληνικές Αρχαιότητες

6.1 Κλοπή στο Μουσείο της Κορίνθου

Στις νυχτερινές ώρες της 11 Απριλίου 1990 το αρχαιολογικό μουσείο της Κορίνθου δέχτηκε την επίθεση από μια σπείρα, αποτελούμενη από τέσσερις τουλάχιστον αρχαιοκάπηλους, οι οποίοι αφαίρεσαν από δύο αίθουσες του μουσείου συνολικά 271 αρχαία αντικείμενα μεγάλης αρχαιολογικής και χρηματικής αξίας (Το κύκλωμα.). Όπως σημειώνεται, πρόκειται για τη μεγαλύτερη κλοπή μουσείου που έχει γίνει ποτέ στην Ελλάδα. Τότε η Αμερικανική σχολή, με δικά της έξοδα και επιμέλεια, εξέδωσε ένα ειδικό τεύχος για την αναζήτηση των κλεμμένων αρχαίων έργων τέχνης, στο οποίο καταγράφηκαν όλα τα αντικείμενα που κλάπηκαν μαζί με φωτογραφίες τους. Η αρχαιολόγος Νάνση Μπουκίδου αναφέρει ότι εκδίδοντας αυτό το βιβλίο ήλπιζαν να μοιραστεί σε όλα τα μουσεία παγκοσμίως και σε κάποιους πολίτες αρχαιοτήτων. Μάλιστα, ο πλήρης κατάλογος των κλοπιμαίων κυκλοφόρησε στο περιοδικό IFAR, το οποίο δημοσιεύτηκε σε όλα τα μεγάλα μουσεία και τους αρχαιοπώλες του εξωτερικού. Στην Ελλάδα, αυτή ήταν η τελευταία φορά που έγινε μια τόσο έγκαιρη και συστηματική καταγραφή των κλοπιμαίων.

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1998, παρουσιάζεται προς πώληση στον επίσημο κατάλογο της γκαλερί της Νέας Υόρκης ένα αντικείμενο από τα κλεμμένα του μουσείου της Κορίνθου, τα οποία αναγνωρίστηκαν αμέσως από δύο αρχαιολόγους. Ο Δρ. Μάνικ, αυθεντία στις αρχαιότητες, αναγνώρισε ένα από τα κλοπιμαία. Μάλιστα, είχε βγει ανακοίνωση ότι όποιος επιθυμούσε να μάθει περισσότερα σχετικά με τα κλοπιμαία να επικοινωνήσει με το IFAR. Ο Αιζενμπερκ κάλεσε το FBI αναφέροντας ότι είχε αγοράσει κάποια αντικείμενα, τα οποία τελικά ήταν από εκείνα που είχαν κλαπεί το 1990. Η έρευνα ξεκίνησε από τον οίκο Christie's, όπου αναζητούσαν τον αρχικό πωλητή των αντικείμεμων αυτών. Το αποτέλεσμα ήταν μια γυναίκα ονόματι Βίλμα Σαμπάλα, η οποία είχε δεσμό με τον Τρύφωνα Καραχάλιο. Στο σπίτι της βρίσκονταν τα κλοπιμαία, ενώ η ίδια παραδέχτηκε την ενοχή της, αναφέροντας την πηγή των κλοπιμαίων και τη μεταφορά τους στον οίκο Christie's προς πώληση. Στα πρακτικά του δικαστηρίου της Νέας Υόρκης, η ένορκη κατάθεση του πράκτορα της FBI ανέφερε ότι «η Σαμπάλα είχε πει ότι η γόμα ή το βερνίκι νυχιών βοηθάει για να σβήσουν οι αριθμοί από τα αντικείμενα». Τα αρχαία αν και είχαν κωδικούς στο πίσω μέρος τους, ωστόσο η κατηγορούμενη με άλλο συνεργάτη της κάλυψαν τα νούμερα πριν τα πουλήσουν στον παραπάνω οίκο δημοπρασιών. Ειδικότερα, χρησιμοποίησαν βερνίκι νυχιών και κάλυψαν τους κωδικούς. Έπειτα τα αγόρασε κάποιος ονόματι Αιζενμπερκ. Ο Μαυρίκης, ένας πρώην πράκτορας, προσπαθούσε να έρθει σε επαφή με τον Υπουργό Πολιτισμού. Μάλιστα, είχε δεχτεί και ένα τηλεφώνημα από κάποιον ο οποίος του είπε ότι τον παίρνει από την Αμερική. Τον κάλεσε επειδή διαπίστωσε ότι είχε αγοράσει κάποια κλεμμένα αντικείμενα και ήθελε να τα επιστρέψει. Ξεκίνησαν, λοιπόν, διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις δύο πλευρές και αυτοί που είχαν δώσει τα κλεμμένα στη Σαμπάλα ήθελαν να τα επιστρέψουν. Το κύριο όνομα ήταν Τρύφωνας Καραχάλιος, δηλαδή ο ιδιώτης που γνώριζε πολλά χρόνια την Σαμπάλα. Έτσι ο Μαυρίκης πήγε στην Νέα Υόρκη και συναντήθηκε με το FBI, με δύο ειδικούς πράκτορες που χειρίζονταν την υπόθεση. Ο Μαυρίκης γνώριζε ότι τα κομμάτια αυτά βρίσκονταν στην Φλόριντα.

Στα γραφεία του FBI στην Νέα Υόρκη τα αποσυσκευάσαν και τα μέτρησαν, ενώ υπήρχε και αμοιβή στην προκειμένη περίπτωση. Το 2000 η Αστυνομία ξεκίνησε να συλλαμβάνει τα μέλη της σπείρας, ώσπου στο τέλος του Δεκέμβρη του 2000 άρχισε η δίκη. Το αποτέλεσμα της δίκης ήταν η ισόβια ποινή. Συνελήφθη μάλιστα και ο Τρύφωνας Καραχάλιος, ενώ έμεινε ασύλληπτος ο πατέρας της κατηγορούμενης.

Παρά όλα αυτά, η υπόθεση δεν τελείωσε με την παράδοση των αντικειμένων από τον Μαυρίκη, αφού έλειπαν άλλα τρία κομμάτια, τα καλύτερα της συλλογής. Η Σαμπάλα είχε πουλήσει στον οίκο Christie's και κάποιες προτομές όπως τον Ιούλιο Καίσαρα. Πρόκειται, δηλαδή, για σπάνια αντικείμενα μεγάλης αξίας (πολλών εκατομμυρίων), τα οποία παρά την παρέμβαση του FBI παραλίγο να πέσουν πάλι στην αγορά από το εν λόγω οίκο εις βάρος του οποίου δεν ασκήθηκε ποτέ κατηγορία για κλεπταποδοχή.

6.2 Η Σύληση των τάφων της Νεμέας

Σύμφωνα με όσα καταγράφονται στο ντοκιμαντέρ «Το κύκλωμα», η λαθρανασκαφή στο χωριό της Νεμέας, τα Αηδόνια, αποτελεί στοιχείο της σύγχρονης λαθρανασκαφής στην Ελλάδα. Ο θόλος ενός τάφου υποχώρησε με αποτέλεσμα να βγουν στην επιφάνεια μερικά αγγεία. Αφορμή για την σύληση του μυκηναϊκού νεκροταφείου (του 16^{ου} – 15^{ου} αιώνα π.χ.) αποτέλεσε ένας Αηδονιστής ο Κουγιούρης, ο οποίος έπεσε με το μουλάρι του πάνω σε ένα θάλαμο του οποίου η οροφή είχε φθαρεί από το χρόνο. Όταν έγινε γνωστό αυτό στους ντόπιους κατοίκους, όλοι έδειξαν ενδιαφέρον με αποτέλεσμα να μπουν στους τάφους και να αρχίσουν οι ανασκαφές. Η διαδικασία αυτή κράτησε 6 με 7 μήνες. Το 1978, όμως, ξεκίνησαν οι επίσημες αρχαιολογικές ανασκαφές. Ωστόσο και οι 20 τάφοι είχαν συληθεί πλήρως, από απροβλεψία των εγχωρίων, ενώ μόνο ένας έμεινε άθικτος. Πρόκειται για έναν λάκκο στον 7ο θάλαμο, κάτω από τον οποίο κρυβόταν ένας μικρός θησαυρός. Το 1980 ολοκληρώθηκε η ανασκαφή και οι τάφοι σκεπάστηκαν. Όλα τα ευρήματα κλείστηκαν σε μια αποθήκη και τα λαθραία άρχισαν να κυκλοφορούν στην Ελβετία όπου έμειναν εκεί για 13 χρόνια. Οι έμποροι που τα κατείχαν αποφάσισαν το 1993 να βγάλουν στην αγορά ένα μέρος της συλλογής με τα χρυσά. Έτσι λοιπόν η συλλογή με τα 312 πολύτιμα κομμάτια βρέθηκε στην Νέα Υόρκη. Τα κομμάτια αυτά είχαν βγει σε δημοπρασία στην αίθουσα τέχνης Michael Ward. Ο Μάλκομ Γουίνερ με την ειδίκευση του στην μυκηναϊκή Ελλάδα, όταν είδε τον κατάλογο με τα αντικείμενα της δημοπρασίας αναγνώρισε κατευθείαν της προέλευσή τους και ειδοποίησε το Υπουργείο Πολιτισμού. Τότε το ελληνικό κράτος αδιαφορώντας πλήρως για την συλλογή αυτή έστειλε στον Μάικλ Γουόρντ ένα γράμμα λέγοντας του ότι δεν τον αφορούσε το συγκεκριμένο ζήτημα και ότι μπορούσε να τα πουλήσει και να τα διαχειριστεί όπως επιθυμεί. Ταυτόχρονα, όμως, μία επιτροπή αρχαιολόγων αποτελούμενη από τρία άτομα πήγε στην Νεμέα και βρήκε τυλιγμένα σε εφημερίδες όλα τα τεκμήρια τα οποία πιστοποιούσαν ότι η συλλογή Γουόρντ προέρχεται από τα Αηδόνια. Με αφορμή, λοιπόν, τη σύνταξη του πορίσματος της επιτροπής, το ελληνικό δημόσιο αποφάσισε να επανορθώσει και η πώληση αυτών των αντικειμένων να σταματήσει. Έτσι, απευθύνθηκε σε ένα μικρό δικηγορικό γραφείο την Ν. Υόρκης.

Εν τέλει, εκδόθηκε δικαστική απόφαση για την αποτροπή της πώλησης των αντικειμένων. Ο Γουόρντ υποχρεώθηκε σε συμβιβασμό και αναγκάστηκε να προτείνει τη δωρεά των αντικειμένων της συλλογής για δύο χρόνια σε πολιτιστικό ίδρυμα της Ουάσιγκτον δεσμεύοντας το να τα επιστρέψει στην Ελλάδα, κάτι που έγινε το 1996.

Τότε ο «*Θησαυρός των Αηδονιών*» παρουσιάστηκε στην έκθεση στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών και το 2000 μεταφέρθηκε εκεί που άνηκε πραγματικά, δηλαδή στο μουσείο της Νεμέας. Με αυτόν τον τρόπο και ο Γουόρντ απέφυγε μια χωροαπαλλαγή και το ελληνικό δημόσιο κατάφερε να γυρίσουν στην Ελλάδα τα αρχαία της Νεμέας. Εν κατακλείδι, πρόκειται για τη μοναδική ελληνική διεκδίκηση και επιτυχία.

6.2.1. «Θησαυρός των Αηδονιών»

Ο θησαυρός των αηδονιών έγινε διάσημος από την υπόθεση αρχαιοκαπηλίας τις δεκαετίες του '70 και '80. Πολύτιμα αντικείμενα βρέθηκαν στα χέρια του διεθνούς παράνομου εμπορίου αρχαιοτήτων. Στον περίφημο θησαυρό υπήρχαν δύο χρυσά δαχτυλίδια – σφραγίδες (στο ένα απεικονίζόταν μια παράσταση ενός άρματος, ενώ στο άλλο υπήρχαν δύο γυναίκες που κρατούσαν άνθη), δύο χρυσά δαχτυλίδια και ένα από ήλεκτρο, τρεις σφραγιδόλιθοι από στεατίτη, αμέθυστο και αχάτη, χρυσά κοσμήματα ενδυμασίας και χάντρες. Επίσης, υπήρχαν και χάντρες από ημιπολύτιμους λίθους, ήλεκτρο, φαγιεντιακή και υαλόμαζα.



6.3. Ριφιφι στην Εθνική Πινακοθήκη

Η κλοπή που πραγματοποιήθηκε στην Εθνική Πινακοθήκη στις 9 Ιανουαρίου του 2012 στο κέντρο της Αθήνας, μέσα σε μόλις επτά λεπτά, έγινε αιτία για να χαθεί ένας πίνακας του Pablo Picasso που φέρει τον τίτλο «Γυναικείο Κεφάλι», ένας πίνακας του Ολλανδού Ζωγράφου Piet Mondrian με τον τίτλο «Μήλος», και το έργο του Ιταλού Guglielmo Caccia «Ο Άγιος Diego de Alcala». Οι δράστες εισέβαλαν στην Εθνική Πινακοθήκη και σύμφωνα με ανακοίνωση της αστυνομίας απενεργοποίησαν στις 04:30 τον συναγερμό, παραβιάζοντας μια πόρτα αλουμινίου και εισήλθαν στον εσωτερικό χώρο της Πινακοθήκης. Ωστόσο, οι κινήσεις των ληστών είχαν καταγραφεί από τις κάμερες. Συγκεκριμένα, αφαίρεσαν με μαχαίρι από τα κάδρα τα έργα τέχνης. Ο φύλακας που δεν είχε αντιληφθεί τίποτα έως τη στιγμή που χτύπησε ο συναγερμός στις 04:52, είδε ένα άτομο να τρέχει και να απομακρύνεται από το κτίριο.

Την έρευνα για την κλοπή ανέλαβε το Τμήμα Εγκλημάτων κατά Ιδιοκτησίας, της Ασφάλειας της Αττικής η οποία ανέφερε χαρακτηριστικά: *«Στη διάρκεια της κλοπής ενεργοποιήθηκε ο ανιχνευτής κίνησης στον χώρο των περιοδικών εκθέσεων, στον οποίο έσπευσε αμέσως ο φύλακας, εντοπίζοντας έναν δράστη τον οποίο καταδίωξε. Αμέσως μετά ειδοποιήθηκε και η Άμεση Δράση. Κατά τη διαφυγή του ο δράστης εγκατέλειψε στον χώρο έναν επίσης σημαντικό πίνακα του Ολλανδού ζωγράφου Μοντριάν, ενώ στο σημείο κατασχέθηκε ένα κοπίδι που χρησιμοποίησε ένας από τους δράστες για να αφαιρέσει τους πίνακες από τα τελάρα τους».* Οι αρχές προέβησαν αμέσως στις έρευνες για να διαλευκανθεί η ληστεία που πραγματοποιήθηκε.

Σύμφωνα με πρώτες έρευνες πρόκειται για μια σπείρα από επαγγελματίες ληστές του κυκλώματος κακοποιών έργων τέχνης, οι οποίοι αφού κλέψουν έργα με ανυπολόγιστη αξία, έπειτα τα προωθούν προς πώληση στη μαύρη αγορά. Αυτή η κλοπή των έργων της σύγχρονης τέχνης έφερε στο φως το κενό ασφαλείας που υπήρχε στην Εθνική Πινακοθήκη. Το συγκεκριμένο σύστημα ασφαλείας δεν αποδείχτηκε αξιόπιστο, αφού ένας νυχτοφύλακας δεν ήταν αρκετός για να εμποδίσει τους ληστές αλλά ούτε και οι κάμερες και ο συναγερμός.

Μάλιστα, οι αστυνομικοί έχουν καταλήξει σε δύο περιπτώσεις. Για να καταφέρουν οι ληστές να πραγματοποιήσουν σε μόνο επτά λεπτά την κλοπή σημαίνει ότι γνώριζαν τον χώρο λεπτομερώς και ενδεχομένως είχαν εσωτερικές πληροφορίες. Όπως προαναφέραμε οι δράστες ήταν μέλη ενός διεθνούς κυκλώματος κακοποιών έργων τέχνης και αφού άρπαζαν τους πίνακες, τους πωλούσαν στη μαύρη αγορά. Άλλωστε όπως παρατηρείται στη Ρωσία, την Κίνα, την Αμερική αλλά και γενικότερα σε όλο τον κόσμο υπάρχουν πολλοί πρόθυμοι συλλέκτες που επιθυμούν διακαώς να τους αποκτήσουν (π.χ. έναν πίνακα του Πικάσο) έναντι αδρής αμοιβής. Σύμφωνα με τη δεύτερη εκδοχή, η κλοπή διαπράχτηκε κατά παραγγελία ενός συλλέκτη ο οποίος προσέλαβε ειδικούς να ληστέψουν την Εθνική Πινακοθήκη και να εξαφανίσουν στη συνέχεια τα έργα. Στην περίπτωση αυτή, η αστυνομία θα δυσκολευτεί καθώς οι πίνακες που κλάπηκαν και ειδικά ο μοναδικός πίνακας Πικάσο που υπήρχε στην Ελλάδα δεν θα βγουν ποτέ στη μαύρη αγορά. Μάλιστα, η ληστεία αυτή έκανε το γύρο της Ευρώπης. Το BBC ανέφερε ότι από την Εθνική Πινακοθήκη της Αθήνας εξαφανίστηκαν δύο σημαντικά δημιουργήματα, μεταξύ των οποίων ήταν το «Γυναικείο Κεφάλι», το οποίο φιλοτεχνήθηκε από τον Pablo Picasso το 1939 και αποτέλεσε την κλοπή του αιώνα για την Ελλάδα. Ειδικότερα, πρόκειται για ένα πορτρέτο της Dora Maar, η οποία ήταν σύντροφος του ζωγράφου και μια από τις σημαντικότερες μούσες του. Μέχρι να κλαπεί ο πίνακας από την Εθνική Πινακοθήκη αποτελούσε το τελευταίο πορτρέτο της Dora Maar το οποίο δεν είχε πουληθεί.

Ο Πικάσο είχε δωρίσει αυτόν τον πίνακα στον ελληνικό λαό για την αντίσταση του στην Ναζιστική Γερμανία. Μάλιστα στο πίσω μέρος του πίνακα υπήρχε μια αφιέρωση του καλλιτέχνη η οποία έγραφε «*Pour le Peuple Grec, Hommage de Picasso*», δηλαδή «Για τον ελληνικό λαό, Φόρος τιμής από τον Πικάσο». Σύμφωνα με ένα παγκόσμιο ειδησεογραφικό πρακτορείο, το Reuters, μίλησε για κλοπή τριών έργων τέχνης από την Πινακοθήκη της Αθήνας κατά τις πρωινές ώρες της Δευτέρας. Εκτός, από το «*Γυναικείο Κεφάλι*» στο οποίο ήδη αναφερθήκαμε, κλάπηκε και ο «*Μύλος*» ένα έργο του 1905 από την πρώτη περίοδο του Ολλανδού Πιέτ Μοντριάν, το οποίο απεικόνιζε έναν ανεμόμυλο κατά μήκος ενός ποταμού. Αυτό το έργο είχε αγοραστεί από τον Αλέξανδρο Παππά το 1963 και αποτελούσε δωρεά προς την Πινακοθήκη. Τέλος, το δημιούργημα του Ιταλού Γκουλιέλμο Κάτσια (Μονκάλβο), το οποίο απεικόνιζε τον Άγιο Diego de Alcalá και αποτελούσε και αυτό δωρεά προς την Εθνική Πινακοθήκη από τον Γρηγόρη Μαρασλή το 1907. Οι αξιωματικοί της ελληνικής αστυνομίας δήλωσαν ότι πρόκειται για ένα καλά οργανωμένο σχέδιο αρπαγής των πινάκων. Μάλιστα, οι δράστες είχαν ενημερωθεί ότι οι πίνακες βρίσκονταν στην Εθνική Πινακοθήκη για τελευταία φορά και ότι θα μετακινούνταν σε άλλο χώρο, γεγονός που θα τους δυσκόλευε. Έτσι τοποθέτησαν ψεύτικους συναγερμούς, ώστε να αποπροσανατολίσουν το φύλακα και να μην αντιδράσει στον πραγματικό συναγερμό. Συνεπώς, γνώριζαν όλα τα σημεία της Πινακοθήκης καθώς και τα συστήματα συναγερμού και τα δεδομένα κτηριακής εγκατάστασης (Αποστολίδης, 2006: 269).

6.4. Ένοπλη ληστεία στο Μουσείο της Αρχαίας Ολυμπίας

Το πρωινό της 17ης Φεβρουαρίου του 2012, εισέβαλαν στο μουσείο της Αρχαίας Ολυμπίας δύο οπλισμένοι κουκουλοφόροι διαπράττοντας ληστεία μέσα σε επτά λεπτά, όπως ακριβώς συνέβη και στο μουσείο της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων. Η φύλακας διακινδυνεύοντας τη θέση της απενεργοποίησε τον συναγερμό. Μάλιστα, ο φύλακας της νυχτερινής βάρδιας τελείωσε στις 06:00 τη δουλειά του, ενώ ο επόμενος τον αντικατέστησε στις 07:30, με αποτέλεσμα το μουσείο σε αυτό το διάστημα να μένει χωρίς φύλαξη. Όταν εισέβαλαν οι δράστες ζήτησαν από τον υπάλληλο συγκεκριμένα αντικείμενα του μουσείου. Μερικά από αυτά ήταν οι χρυσές κορώνες και η πολύτιμη συλλογή από γραμματόσημα. Όμως η υπάλληλος τους διαβεβαίωσε πως τα αντικείμενα αυτά δεν βρίσκονταν στο χώρο του μουσείου. Έπειτα, ρώτησαν πότε θα ερχόταν ο φύλακας και αφού τους πληροφόρησε πως ο συνάδελφός της θα έφτανε στα επόμενα δέκα λεπτά, την έδεσαν και τη φίμωσαν στη βάση ενός αγάλματος. Κατέστρεψαν συνολικά πέντε βιτρίνες και άρπαξαν 75 μικρά αντικείμενα μεγάλης αξίας (αφαίρεσαν χάλκινα και πήλινα μικροαντικείμενα όπως ειδώλια, αγγεία και λυχνάρια, τα οποία χρονολογούνται από τη Γεωμετρική έως και την Κλασική εποχή) που συνδέονταν και με την ιστορία των ολυμπιακών αγώνων. Ανάμεσα στα κλοπιμαία συμπεριλαμβάνονταν και ένα χρυσό δαχτυλίδι με σφραγίδα, όπου πάνω υπήρχε η παράσταση ταυροκαθασιών της Μυκηναϊκής περιόδου. Πρόκειται, μάλιστα, για ένα δαχτυλίδι με τεράστια αρχαιολογική αξία. Επίσης ράγισαν και τρία μνημεία.

Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι τα υπόλοιπα αντικείμενα του μουσείου τα οποία δεν πήραν οι δράστες είχαν μεγαλύτερη αξία από εκείνα που άρπαξαν. Συνολικά, συνελήφθησαν τρία άτομα για την συγκεκριμένη ληστεία, ενώ αναζητούνταν ακόμη δύο κάτοικοι Πατρών. Συνελήφθησαν ένας άνεργος άντρας 41 χρονών, ο οποίος ζούσε στην Αθήνα και δύο κάτοικοι της Πάτρας, ένας εργολάβος 50 χρονών και ένας άνεργος 36 χρονών. Η αστυνομία κατάφερε να φτάσει στα ίχνη τους ύστερα από έρευνες πάνω σε υποθέσεις σχετικά με την αρχαιοκαπηλία, όπου πίστευαν ότι σχετίζονταν μεταξύ τους.

Ένας αστυνομικός, λοιπόν, υποδύομενος τον αγοραστή πλησίασε έναν από τους δράστες ώστε να διαπραγματευτεί την τιμή για την αγορά ενός χρυσού δαχτυλιδιού (Κομνηνού). Έτσι συνελήφθη ο πρώτος δράστης και σύμφωνα με την ανάκρισή του ταυτοποιήθηκαν άλλοι δύο. Τα 76 αντικείμενα εντοπίστηκαν σε ένα χωριό της Ηλείας, το Κόσκινα. Τέλος επιστράφηκαν στις προθήκες του μουσείου.



Αρχαία Ολυμπία



Αρχαιολογικό Μουσείο της Ολυμπίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΈΒΔΟΜΟ

Οι αρχαιότητες στο έλεος ένοπλων συρράξεων

7.1. Σύμβαση Χάγης: «Η προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης»

Το 1954 ψηφίστηκε από την UNESCO η Διεθνής Σύμβαση της Χάγης αναφορικά με την «Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης». Αφορμή για την υιοθέτηση αυτής της σύμβασης υπήρξαν οι μαζικές καταστροφές των μνημείων κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η χώρα μας επικύρωσε τη Σύμβαση αυτή με το Ν. 1114/81 (ΦΕΚ Α' 6). Σύμφωνα με το κείμενο αυτό, η έννοια του πολιτιστικού αγαθού διευρύνθηκε, καθώς μαζί με το καλλιτεχνικό, προστέθηκε το ιστορικό, το αρχαιολογικό και το επιστημονικό ενδιαφέρον, ενώ το αγαθό συνδέθηκε με το έδαφος της χώρας στην οποία βρίσκεται. Εν συνεχεία, με τις δύο συνδιασκέψεις της Χάγης το 1899 και το 1907 τα κράτη έθεσαν ένα ρυθμιστικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή του πολέμου που προβλέπει μεταξύ άλλων την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και οικοδομημάτων που είναι αφιερωμένοι στη θρησκευτική λατρεία, τις τέχνες, τις επιστήμες και τα ιστορικά κτίρια. Έτσι, λοιπόν, οι κανονισμοί της Χάγης του 1899/1907 περί των νόμων και εθίμων για τον πόλεμο στην ξηρά κωδικοποίησαν το εθιμικό δίκαιο και «ισχύουν οι περί των πολιτιστικών αγαθών διατάξεις και για τα μέλη της Σύμβασης της Χάγης του 1954 όσον αφορά τα πολιτιστικά αγαθά που δεν καλύπτονται από αυτή, όπως και τα οικοδομήματα που έχουν αφιερωθεί σε φιλανθρωπικούς σκοπούς ή την εκπαίδευση ή έχουν σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας». Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τους κανονισμούς της Χάγης του 1899/1907, τα πολιτιστικά αγαθά προσδιορίζονται ως εξής:

- ως αντικείμενα που χρήζουν προστασίας λόγω της μοναδικότητάς τους
- ως αντικείμενα που είναι αφιερωμένα σε ένα σκοπό όπως η θρησκευτική λατρεία
- ως αντικείμενα που πληρούν το κριτήριο της ιδιοκτησίας (δημόσια-ιδιωτική περιουσία)

Μάλιστα, η Σύμβαση της Χάγης εφαρμόζεται και σε περιπτώσεις εμφύλιας ή διεθνούς σύρραξης. Αρχικά, στην περίπτωση μιας διεθνούς σύρραξης, τα κράτη-μέρη της σύμβασης είναι υποχρεωμένα να σεβαστούν τα πολιτιστικά αγαθά του άλλου κράτους. Αντίθετα, στην περίπτωση ενός εμφύλιου πολέμου τα μέρη της σύρραξης θα προσπαθήσουν να συνάψουν ειδική συμφωνία για την προστασία των αγαθών που θα σέβεται ολόκληρη τη Σύμβαση της Χάγης ή κάποιο μέρος της. Σύμφωνα με το πρώτο Πρωτόκολλο της Συμβάσεως της Χάγης, κάθε συμβαλλόμενο μέλος μετά το τέλος των εχθροπραξιών είχε υποχρέωση να επιστρέψει τα πολιτιστικά αγαθά που είχαν εξαχθεί από το έδαφος του κράτους. Μάλιστα, τα πολιτιστικά αγαθά δεν γίνεται να κρατηθούν ως λάφυρα πολέμου ή για πολεμικές επανορθώσεις. Έπειτα, το δεύτερο Πρωτόκολλο της Σύμβασης της Χάγης υιοθετήθηκε στις 29 Μαρτίου του 1999 και προβλέπει μέτρα για την προφύλαξη των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση εχθροπραξιών, επισημαίνοντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα απομάκρυνσης των κινητών αγαθών που βρίσκονται κοντά σε στρατιωτικούς στόχους και την αποφυγή εγκατάστασης στρατιωτικών στόχων κοντά σε πολιτιστικά αγαθά. Δηλαδή, η εν λόγω Σύμβαση συμπληρώνει την προγενέστερη Σύμβαση του 1954.

Συνακόλουθα, ένα κράτος για να μπορέσει να γίνει συμβαλλόμενο στη Σύμβαση, θα πρέπει να έχει δεσμευτεί από τις κείμενες διατάξεις. Έως σήμερα 52 κράτη έχουν προσχωρήσει ή επικυρώσει αυτή τη Σύμβαση. Το άρθρο 9 σχετίζεται με «την προστασία πολιτιστικών αγαθών σε κατεχόμενο έδαφος», απαγορεύοντας και αποτρέποντας σε σχέση με το κατεχόμενο έδαφος:

- κάθε παράνομη εξαγωγή, απομάκρυνση ή μεταβίβαση κυριότητας πολιτιστικών αγαθών
- κάθε αρχαιολογική ανασκαφή, εκτός από τις περιπτώσεις όπου αυτή απαιτείται για τη διαφύλαξη, καταγραφή ή διατήρηση των πολιτιστικών αγαθών
- κάθε αλλοίωση ή αλλαγή χρήσης πολιτιστικών αγαθών που αποσκοπεί στην απόκρυψη ή στην καταστροφή πολιτιστικής, ιστορικής ή επιστημονικής μαρτυρίας.

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 15, το δεύτερο Πρωτόκολλο ποινικοποιεί αδικήματα που αφορούν την καταστροφή ή υπεξαίρεση πολιτιστικών αγαθών. Στο άρθρο 28 της σύμβασης αναφέρεται και η υποχρέωση των συμβαλλομένων μερών να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να τιμωρήσουν τους παραβάτες της. Η τιμωρία αυτή θεωρείται ως αντικείμενο κοινής ποινικής νομοθεσίας του κράτους. Επομένως, οι παραβάσεις δεν αποτελούν διεθνή έγκλημα πολέμου και δεν προβλέπεται τρόπος να υπαχθούν οι υποθέσεις αυτές σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο. Μάλιστα, η UNESCO σε πολλές πολεμικές συγκρούσεις αποστασιοποιούνταν από σεβασμό προς τα πολιτιστικά αγαθά ή για την παροχή καλών υπηρεσιών, χωρίς όμως αυτό να έχει κανένα αποτέλεσμα. Σημαντική επισήμανση αποτελεί το γεγονός ότι στον πόλεμο Ιράν-Ιράκ την περίοδο 1980-1988 γινόντουσαν διαπραγματεύσεις για την εκλογή Γενικών Επιτρόπων, οι οποίες όμως διήρκησαν τόσο πολύ, με αποτέλεσμα να παύσουν οι εχθροπραξίες πριν εγκριθεί καν ο διορισμός τους.

Η Ελλάδα στις 20 Απριλίου του 2005 επικύρωσε το δεύτερο πρωτόκολλο της σύμβασης καθώς ήταν η 29^η χώρα η οποία έκανε το νόμο της το πιο σημαντικό έγγραφο για την πολιτιστική της κληρονομιά. Μέσα στην σύμβαση της Χάγης τονίζεται ότι τα πολιτιστικά αγαθά δεν ανήκουν μόνο της χώρα τους, αλλά σε ολόκληρη την ανθρωπότητα και για αυτό το λόγο χρήζουν διεθνούς προστασίας. Το 1999 έγινε αποδεκτό το δεύτερο Πρωτόκολλο της Σύμβασης, ενώ η ισχύ του ξεκίνησε στις 9 Μάρτιου του 2004. Στόχος του δεύτερου πρωτόκολλου ήταν να επιτείνει την τήρηση της Σύμβασης και να βελτιώσει κάποια αρχικά σημεία της αρχικής Σύμβασης καθώς και να προσθέσει άλλα. Η προστασία που παρέχεται από την σύμβαση της Χάγης χωρίζεται σε γενική και ειδική. Από τη μια πλευρά, η γενική αναφέρεται στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, είτε αφορά ακίνητα ή κινητά μνημεία, ασχέτως ιδιοκτησίας, προέλευσης ή ένταξης σε συγκεκριμένη λίστα. Από την άλλη, η ειδική κατηγορία διακρίνεται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες που είναι οι εξής:

- Καταφύγια τα οποία φυλάσσουν κινητά πολιτιστικά αγαθά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης
- Κέντρα που περιέχουν μνημεία
- Αλλά και μη κινητά στοιχεία τα οποία έχουν πολύ μεγάλη σημασία

Η ειδική προστασία κατοχυρώνεται και στα άρθρα 8-11, ενώ δε γίνεται αυτόματα, αλλά πρέπει να σχετίζεται με την ικανοποίηση συγκεκριμένων προδιαγραφών, δηλαδή:

- Ειδική αίτηση για να συμπεριληφθεί ένας χώρος σε αυτή την ειδική προστασία
- Ο χώρος να μην είναι κοντά σε στρατιωτικούς χώρους
- Να μη γίνεται χρήση για στρατιωτικούς σκοπούς
- Είναι σημαντικό να υπάρχει συνένωση και ομοφωνία από τις υπόλοιπες χώρες.

Τέλος, όπως αναφέρει η Μπούνια (1999: 158-161), αν όλα τα παραπάνω είναι έγκυρα, τότε το συγκεκριμένο μνημείο εντάσσεται στην ειδική λίστα προστασίας, την οποία την διατηρεί η UNESCO.

7.2. Καταστροφές που δέχτηκαν οι Ελληνικές Αρχαιότητες κατά την διάρκεια της Κατοχής και ο επαναπατρισμός της «Ηρακλειώτισσας»

Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο Έλληνες Αρχαιολόγοι κατέγραψαν τις λεηλασίες που είχαν πραγματοποιήσει τα στρατεύματα της κατοχής όπως η άσκηση πυροβολικού των Γερμανών οι οποίοι ρίχνοντας βόμβες στη Μεσσηνία στο φρούριο της Ιθώμης κατέστρεψαν το νότιο τμήμα του. Οι μαζί γενικότερα προκάλεσαν σοβαρές ζημιές στην πολιτιστική κληρονομιά της χώρας μας. Λεηλάτησαν, κατέστρεψαν ή διεξήγαγαν αρχαία έργα τέχνης στο εξωτερικό. Όταν τα τελευταία γερμανικά στρατεύματα αποχώρησαν από την Ελλάδα στις 12 Οκτωβρίου του 1944 μερικοί αρχαιολόγοι προσπάθησαν να ξεθάψουν τα αρχαία που είχαν κρύψει ώστε να τα σώσουν από τους κατακτητές. Η αδυναμία του Χίτλερ στις ελληνικές αρχαιότητες, οι καταστροφές από βομβαρδισμούς, η λεηλασίες που προκάλεσαν οι στρατιωτικοί των ναζί, το πλιάτσικο των απλών στρατιωτών καθώς και οι παράνομες ανασκαφές που είχαν απώτερο στόχο την διεξαγωγή των αρχαιοτήτων δημιούργησαν αυτές τις καταστροφές στην πολιτιστική κληρονομιά. Εκτός, από τις κλοπές στα μουσεία και στους αρχαιολογικούς χώρους πραγματοποιούνταν και λαθρανασκαφές υπό εντολή του Βερολίνου ώστε τα αντικείμενα να μεταφερθούν στα μουσεία εκεί για τον εμπλουτισμό των αξιωματικών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Μουσείο της Σάμου το οποίο κυριολεκτικά φόρτωσαν και το μετέφεραν στην Γερμανία. Οι καταστροφές που προκάλεσαν οι Γερμανοί περιλάμβαναν εκτός από την καταστροφή των αρχαιοτήτων όπου δημιουργούταν πρόβλημα στην ανεύρεση τους και το κάψιμο βυζαντινών εικόνων και εκκλησιών. Σ' αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθούν κάποιες από τις καταστροφές των μουσείων που προκάλεσαν οι κατακτητές (Γερμανοί, Ιταλοί και Βούλγαροι) κατά την διάρκεια της κατοχής 1941-1944. Στο Πύθιον Ελασσόνας οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν τις εικόνες τις εκκλησίας ως καύσιμο ύλης το 1943, οι Βούλγαροι στην Αμφίπολη για την οικοδόμηση του φυλακίου στη γέφυρα του Στρυμόνος χρησιμοποίησαν αρχαία έργα, οι Γερμανοί στην Καλαμπάκα μετέτρεψαν σε στάβλο τον Ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου του 11^{ου} αιώνα, από το Μουσείο της Κνωσού κλάπηκαν 11 μινωικά αγγεία, μια χάλκινη υδρία και ένα λίθινο αγγείο από τον στρατηγό Ρίνγκελ καθώς και είδωλα από το ανάκτορο της Κνωσού ενώ καταστράφηκε ολοσχερώς στο τέλος του 1941 ο Βασιλικός τάφος των Ισοπάτων από τους Γερμανούς, μεταξύ του 1942-1944 στο Σούνιο οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν αρχαία για την κατασκευή οχυρωματικών έργων, στη Βέροια κατέστρεψαν τα τείχη της αρχαίας Δημητριάδας δημιουργώντας στρατόνα και έκαναν την μητρόπολη στάβλο. Επίσης, οι Γερμανοί και οι Ιταλοί στις 23 Νοεμβρίου του 1943 στη Σάμο πέταξαν έξω από το μουσείο τα αρχαία με αποτέλεσμα μερικά από αυτά να καταστραφούν ενώ άλλα να κλαπουν. Μάλιστα, εξαιτίας των Γερμανικών βομβαρδισμών καταστράφηκε ένας από τους παλαιότερους ναούς στην Κέρκυρα, ο ναός του Ευαγγελισμού, στον οποίο υπήρχαν οι τάφοι των ηρώων από την Ναυμαχία της Ναύπακτου καθώς και 70.000 τόμοι από το Μουσείο της Κέρκυρας. Στον Κεραμεικό οι χιτλερικοί πυροβόλησαν το ανάγλυφο του Χάρωνος όταν αποχωρούσαν από την Αθήνα. Το Μουσείο της Ελευσίνας διαρρήχτηκε από Γερμανούς Στρατιώτες και αφαίρεσαν αγγεία και είδωλα. Ο Γερμανός αρχαιολόγος Βάλτερ τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβρη του 1941 έβγαλε στο εξωτερικό τέσσερα κιβώτια με αρχαία από την Αίγινα. Μάλιστα, οι Γερμανοί κατέστρεψαν τον πάνω όροφο από το μοναστήρι της Αγίας Λαύρας βάζοντας φωτιά. Συνολικά, οι Γερμανοί έκλεψαν 42 αρχαιότητες από μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους ενώ οι Ιταλοί 33 και οι Βούλγαροι 9. Μία από τις σημαντικότερες αρπαγές που πραγματοποιήθηκε κατά την διάρκεια της κατοχής ήταν η αρπαγή της «Ηρακλειώτισσας» από τον Χίτλερ. Πρόκειται για ένα ρωμαϊκό άγαλμα εξαιρετικής τεχνικής όπου αναπαριστά μια εξέχουσα προσωπικότητα της Θεσσαλονίκης.

Η περιπέτεια του αγάλματος άρχισε τον Ιούλιο του 1944 έπειτα από την ανακάλυψή του κατά την κατασκευή Ορυγμάτων στο κέντρο της Θεσσαλονίκης και το παρέδωσαν οι ναζιστικές δυνάμεις στις ελληνικές αρχές. Μετά από τηλεγράφημα του Χίτλερ η «Ηρακλειώτισσα» μεταφέρθηκε στην Γερμανία αφού θεωρούσαν πως αφού ήταν εύρημα από Γερμανούς στρατιώτες το άγαλμα τους άνηκε. Αρχικά, το άγαλμα κόσμησε το Μουσείο του Χίτλερ ενώ αργότερα λόγω βομβαρδισμών μεταφέρθηκε στην Έπαυλη Γκέμπελς. Όταν τελείωσε ο πόλεμος η «Ηρακλειώτισσα» εντοπίστηκε σε ένα αλατωρυχείο του Άουζε στην Αυστραλία. Η «Ηρακλειώτισσα» αποτελεί τον πρώτο επαναπατρισμό λεηλατημένου αγάλματος μεταπολεμικά στην Ελλάδα. Ο αγώνας για την επιστροφή του αγάλματος ξεκίνησε από την διαμεσολάβηση του εφόρου αρχαιοτήτων της Θεσσαλονίκης τον Στ. Πελεκανίδη. Έτσι, το άγαλμα μεταφέρθηκε στην κεντρική μονάδα στο Μοναχό όπου συγκεντρώνονταν έργα τέχνης από όλη την Ευρώπη ώστε να επαναπατριστούν στην γενέτειρά τους. Τελικά, το ρωμαϊκό άγαλμα το παρέλαβε ελληνική αντιπροσωπία και επέστρεψε το 1947 στην Θεσσαλονίκη. (Σιατούφης, 2013)

7.2.1 Μέτρα για την προστασία των αρχαιοτήτων την περίοδο της Κατοχής – Δεκαετίες '40 - '50

Η Ελλάδα θέλοντας να προστατέψει σπουδαία αντικείμενα που σχετίζονται με την ιστορία και την ταυτότητα του τόπου μας από τις καταστροφές που θα προέκυπταν από τους πολέμους, αποφάσισε να δημιουργήσει κάτω από τα μουσεία αίθουσες όπου θα φυλάσσονται τα αντικείμενα. Με αυτόν τον τρόπο θα διαφυλάσσονταν η πολιτιστική της κληρονομιά και θα εξασφαλιζόνταν η πολυπόθητη μεταβίβασή της στις επόμενες γενιές. Όπως μας γράφει η Σέμνη Καρούζου στη Νέα Εστία του 1946, την περίοδο που εργαζόταν για την απόκρυψη των αρχαίων στο Εθνικό Μουσείο, το πρωί της 28^{ης} Οκτωβρίου του 1940 είχαν αρχίσει οι εργασίες για το κρύψιμο του περιεχομένου όλου του μουσείου. Σ' αυτό βοήθησαν όλοι οι έφοροι, τεχνίτες, υπάλληλοι, φύλακες κ.ά. Τα χρήματα που χρειαζόνταν για το σκοπό αυτό είχαν δοθεί και στις επόμενες εβδομάδες οι κάσες με τα αγγεία, τα γλυπτά και τα χάλκινα, τοποθετήθηκαν στα υπόγεια του νέου κτιρίου. Η διαδικασία αυτή για την εξασφάλιση των αρχαίων ήταν χρονοβόρα και κράτησε 6 μήνες, ακριβώς όσο κράτησε και η αντίσταση. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο του Β. Πετράκου, Γενικού Γραμματέα της Αρχαιολογικής Εταιρίας, με τίτλο «*Τα αρχαία της Ελλάδος κατά τον Πόλεμο του 1940-1944*» που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «*Μέντωρ*», το Υπουργείο Παιδείας είχε δώσει σαφείς οδηγίες στους έφορους σχετικά με τον τρόπο προστασίας των αρχαίων. Με υπουργικές αποφάσεις δημιουργήθηκαν επιτροπές απόκρυψης και ασφάλισης των εκθεμάτων των μουσείων του κράτους. Υπεύθυνος για τον συντονισμό των επιτροπών του έργου κλήθηκε ο Γιώργος Οικονόμου ο οποίος ήταν καθηγητής και γραμματέας της αρχαιολογικής εταιρίας. Ο Πετράκος αναφέρει τους ανθρώπους που βοήθησαν στην απόκρυψη των αρχαίων ανάμεσα στους οποίους υπήρξαν και ξένοι αρχαιολόγοι (π.χ. ο Άγγλος A. Wace, ο Αμερικάνος B.H. Hill, ο Γερμανός B.Welter και ο Αυστριακός O. Welter). Μάλιστα, η Καρούζου γράφει χαρακτηριστικά στη Νέα Εστία το 1965 ότι ο O.Welter κατά τη διάρκεια του αλβανικού πολέμου βρίσκονταν κάθε μέρα στα υπόγεια του Εθνικού Μουσείου καταγράφοντας με ακρίβεια πολύτιμα αντικείμενα που έπρεπε να ταφούν για χρόνια, ώστε να σωθούν γι' αυτούς που θα επιζήσουν. Στο τέλος του πολέμου διαπιστώθηκε, αφού ανοιχτήκαν τα κιβώτια με τα αντικείμενα και παραλήφθηκαν τα αρχαία, ότι όλη αυτή ατελής επιτήρηση άξιζε αφού κανένα από τα αντικείμενα δεν έλειπε. Τα αρχαία κρύφτηκαν κυρίως στα υπόγεια των μουσείων. Σε κιβώτια τοποθέτησαν κεραμικά, ενώ μέσα σε σάκους με άμμο έβαλαν μικρά αντικείμενα. Τα ανάγλυφα και τα μεγάλα αγάλματα του Εθνικού Μουσείου, της Ακρόπολης και του Πειραιά τοποθετήθηκαν κάποια σε κιβώτια,

ενώ άλλα στις ίδιες αίθουσες χωρίς συσκευασία. Οι λάκκοι που είχαν φτιάξει ήταν πολύ βαθιοί στο δάπεδο, τους γέμισαν με άμμο και καλύφθηκαν με πλάκα. Τα χάλκινα αγάλματα του Εθνικού Μουσείου αφού περιτυλίχθηκαν τοποθετήθηκαν σε κιβώτια, στην Ακρόπολη χρησιμοποίησαν αρχαία φρέατα, στον Πειραιά ο ημικυκλικός αγωγός της ορχήστρας του αρχαίου θεάτρου ενώ τα γλυπτά της Κορίνθου τοποθετήθηκαν στον Ασκληπιό. Εξίσου συνηθισμένη ήταν η τοποθεσία των αντικειμένων σε ορύγματα που ανοίχτηκαν στις αυλές των μουσείων (π.χ. Θεσσαλονίκη, Σπάρτη, Θήβα κ.τ.λ.). Στο μουσείο Μπενάκη η απόκρυψη των αντικειμένων έγινε από τον ίδιο τον ιδρυτή του, Αντώνη Μπενάκη. Σημαντική απόφαση της επιτροπής αποτελεί και η απόφαση να τοποθετηθούν τα αρχαία σε διαφορετικά σημεία ακόμα και σε σπηλιές, όπως έγινε με 57 κιβώτια από το Εθνικό Μουσείο που τοποθετήθηκαν στη σπηλιά του Εννεακρόνου στα ΒΔ της Ακρόπολης. Ακόμα και στην Τράπεζα της Ελλάδας κρύφτηκαν στα θησαυροφυλάκια χρυσά και πολύτιμα αντικείμενα. Ο σκοπός των μέτρων αυτών αποδείχτηκε εξαιρετικός, αφού επιτεύχθηκε ο στόχος της επιτροπής που δεν ήταν άλλος από την προστασία των αρχαίων από την κλοπή και καταστροφή τους. Βέβαια, κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής έγιναν προσπάθειες να ανοίξουν κάποιες αίθουσες του Εθνικού Μουσείου, αλλά αποδείχθηκαν μάταιες.

Οι διαδικασίες για την αποκάλυψη των αρχαίων κράτησε χρόνια ολόκληρα. Κάποια αρχαία μάλιστα είχαν υποστεί φθορές και χρειάζονταν συντήρηση. Η διαδικασία του αποκιβωτισμού κράτησε και όλη τη δεκαετία του '50. Αντικείμενα σκονισμένα, ρημαγμένα και μάλιστα κάποια με ξεκολλημένους αριθμούς άρχισαν την ταύτιση των αντικειμένων με τα πρωτόκολλα εγκιβωτισμού. Μάλιστα, πολλοί αριθμοί είχαν σβηστεί ή φαγωθεί από ποντίκια. Για τη σωστή επαλήθευση των αντικειμένων ακολούθησε η ταύτιση των αντικειμένων με τις περιγραφές καθώς και από φωτογραφίες που δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά και συγγράμματα. Η διαδικασία αυτή πήρε πολύ χρόνο, αφού όπου υπήρχε και η παραμικρή αμφιβολία έπρεπε να επαναληφθεί ο έλεγχος, κάτι που κάποιες φορές έγινε ακόμα και 5 ή και 7 φορές. Μετά την ολοκλήρωση και αυτής της πολύπλοκης και δύσκολης διαδικασίας ακολούθησε η επανέκθεση αυτών των αντικειμένων. Εν τέλει, τα αγάλματα στήθηκαν σε καινούργια βάθρα, μικροαντικείμενα στερεώθηκαν σε νέες βάσεις ή σε πινακίδες πριν μπουν στις νέες προθήκες (Καθημερινή, 1997).



7.3. Η κατάσταση των πολιτιστικών αγαθών σε καιρό πολέμου

Μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, έπειτα από το τέλος των εχθροπραξιών, τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούσαν λάφυρο του νικητή. Αυτό ξεκίνησε από την αρχαία εποχή, όπου οι ρωμαϊκοί θρίαμβοι λειτουργούσαν ως επίδειξη της ισχύος του Ρωμαϊκού κράτους για τους κατακτημένους λαούς. Με τα πολιτιστικά τεκμήρια αυτών, γιόρταζαν την πολιτική και πολιτιστική ανωτερότητα τους. Η τελετή αυτή αποτελούσε μια συμβολική αξία με την έννοια ότι η Ρώμη πλέον είχε αναβαθμιστεί εν συγκρίσει με τα υπόλοιπα κράτη. Η τακτική αυτή δεν άλλαξε ούτε με τον Γάλλο αυτοκράτορα Ναπολέοντα, ο οποίος ακολούθησε την ίδια πρακτική μετά από τις μάχες του. Η μόνη διαφορά με τους ρωμαϊκούς θριάμβους ήταν η συστηματικότητα στην κλοπή, την ταξινόμηση, την καταγραφή αλλά και στην μεταφορά των αρχαιοτήτων με τη βοήθεια ειδικών επιστημόνων που συνόδευαν το στρατό. Για την απόκτηση της μεγαλύτερης επισημότητας και νομιμότητας σχετικά με τις πρακτικές αυτές θεσπίστηκαν όροι, τους οποίους τα συμβαλλόμενα μέρη αποδέχτηκαν στις συνθήκες που υπογράφηκαν. Έτσι βρέθηκαν στο μουσείο του Λούβρου έργα τέχνης από όλη την Ευρώπη. Μάλιστα, μέσα στους στόχους του Ναπολέοντα υπήρχε η συμβολική πτυχή της λεηλασίας, η παγκόσμια αύξηση του κύρους της Γαλλίας αλλά και το γεγονός ότι το Παρίσι είχε την πολιτική και πολιτιστική θέση της αρχαίας Ρώμης, σε αντίθεση με τις άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.

Αξίζει να σημειωθεί πως στα γαλλικά μουσεία η έκθεση των έργων τέχνης θα εκπαίδευε στις αρχές της δημοκρατίας τους πολίτες και θα γινόταν φανερή η υπεροχή της σχετικά με άλλες μοναρχίες, αφού οι επιστήμες και οι τέχνες αποτελούν κατακτήσεις της νίκης και της ελευθερίας. Επιπλέον, στα πλαίσια του 20^{ου} αιώνα και κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, το ναζιστικό κόμμα λειτούργησε παρόμοια για την αντιμετώπιση της λείας του πολέμου. Μάλιστα, το ναζιστικό στρατιωτικό επιτελείο πριν τον πόλεμο σχεδίασε την καταστροφή και τη λεηλασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση νίκης, ενώ παράλληλα καταστρώθηκαν σχέδια για τον εντοπισμό έργων που αντιπροσωπεύουν το γερμανικό πνεύμα. Έπειτα ο στρατός με την καθοδήγησή του θα βοηθούσε για την επίτευξη αυτών των σκοπών.

Είναι, λοιπόν, πρόδηλο, ότι οι αντιλήψεις αυτές δημιουργήθηκαν από τους ναζιστές θέλοντας να αφανίσουν τα μνημεία και τον πολιτισμό που προέρχονται από κατώτερες εθνικές ομάδες. Σύμφωνα, μάλιστα, με τους ναζιστές έπρεπε να εξαφανιστούν με εκτελέσεις και απελάσεις όσων ανήκαν σ' αυτές. Συνεπώς, με τον χαμό των υλικών τεκμηρίων που προέρχονται από το παρελθόν, χάνεται αυτόματα και σημαντικό μέρος της εθνικής τους μνήμης, ενώ μέσω των αξιών και των έργων τέχνης, στην γενέτειρά τους τονίζεται, ταυτόχρονα, η υπεροχή του γερμανικού πνεύματος.

7.4. Η «πολιτιστική γενοκτονία» από το ISIS

Το Ισλαμικό κράτος είναι μια τρομοκρατική οργάνωση, η οποία δρα από τον Ιούνιο του 2014 με αυτή την ονομασία. Την οργάνωση αυτή την έχουμε συναντήσει και παλαιότερα με διάφορες ονομασίες όπως : «*The Organisation for Monotheism and Jihad*» (1999-2004), στο εξής «*ISIS*», «*Al-Qaeda in Iraq*» (Aqi) (2004-2006), «*Islamic State of Iraq*» (ISI) (2006-2013), «*Islamic State of Iraq and ash-Sham*» (ISIS) (2013-2014) και «*Islamic State of Iraq and the Levant*» (ISIL) (2013-2014). Η οργάνωση αυτή κήρυξε στις 29 Ιουνίου του 2014 το ισλαμικό χαλιφάτο με θρησκευτικές, πολιτικές και στρατιωτικές εξουσίες σε παγκόσμια κλίμακα. Έκτοτε, στοχοποιώντας οποιαδήποτε ομάδα ή μειονότητα που δεν ακολουθεί τη δική τους εκδοχή παρεμβαίνει με βίαιες ενέργειες, με αποτέλεσμα να απελαύνουν τους ντόπιους από περιοχές της Συρίας και του Ιράκ. Οι καταστροφές ήταν τεράστιες τόσο σε ιδιωτικές περιουσίες όσο και σε εκκλησίες, σε θρησκευτικούς χώρους, καθώς και σε νεκροταφεία, στην περιοχή της Συρίας και του Ιράκ. Στους στόχους τους ήταν και η καταστροφή αρχαίων πόλεων και κειμηλίων ανεκτίμητης αρχαιολογικής αξίας, καθώς και μουσεία, αρχεία και βιβλιοθήκες. Όλες αυτές οι καταστροφές προκάλεσαν ανυπολόγιστες ζημιές τόσο στους γηγενείς όσο και στην ανθρωπότητα, αφού οι επιθέσεις είχαν ως στόχο την συλλογική μνήμη, την τοπική αλλά και παγκόσμια κοινωνία και γενικότερα τον πολιτισμό. Αναπόφευκτα, λοιπόν, οι επιθέσεις αυτές χαρακτηρίστηκαν ως «*παγκόσμια γενοκτονία*» από επικεφαλής διεθνών οργανισμών. Σήμερα, η πολιτιστική τρομοκρατία του ISIS επιτυγχάνεται μέσα από τις παράλογες και βίαιες ενέργειες, δημιουργώντας τη λεγόμενη «*πολιτιστική γενοκτονία*» που ακολουθεί τη λογική «*ελέγχεις τον λαό, εάν ελέγχεις τον πολιτισμό του*», ουσιαστικά δηλαδή τα πλαίσια μέσα στα οποία η κοινωνία του κράτους ή της περιοχής του αναπτύσσονται και εξελίσσονται. Πρόκειται για μια πολιτιστική και κοινωνική τακτική που έχει απώτερο στόχο την εξαθλίωση ενός λαού. Οι τρομοκρατικές ενέργειες σε μνημεία και πολιτιστικά αγαθά στοχεύουν πρωτίστως να φθείρουν τις εθνικές ταυτότητες, να διακόψουν την αλληλουχία της φυσικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και να διαρρήξουν τους κοινωνικούς ιστούς στη Συρία και το Ιράκ. Η πολιτιστική ποικιλομορφία καθώς και οι πολιτιστικές και θρησκευτικές διαφορές των χώρων συνδέονται με τις επιθέσεις στα πολιτιστικά μνημεία αλλά και στους ανθρώπους που ζουν μέσα και γύρω από αυτά δημιουργώντας μια τακτική πολέμου.

Οι καταστροφές που έχουν υποστεί τα πολιτιστικά μνημεία και αντικείμενα της Συρίας και του Ιράκ προκαλούν δέος. Η ηθική και υλική βλάβη της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας περιοχής μπορεί να προκαλέσει τον αφανισμό του πολιτισμού της. Η εκστρατεία των ISIS δεν εξαφάνισε μόνο πολιτιστικά μνημεία, αλλά στέρησε από τους γηγενείς το δικαίωμα να συνεχίσουν να ζουν μέσα στο πολιτιστικό περιβάλλον όπου ζούσαν για εκατοντάδες χρόνια (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, 2006: 218).

Επιπρόσθετα, στην περίπτωση της Συρίας και του Ιράκ η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αντιμετωπίζεται ως πολιτιστικό ζήτημα διεθνούς και περιφερειακής ασφάλειας, δηλαδή η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί μέρος της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Οι αντιδράσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών καθώς και οι κινητοποιήσεις της UNESCO υποδεικνύουν πως η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη διατήρηση της ταυτότητας αλλά και της κοινωνικής ενότητας των Ιρακινών και των Σύρων. Ένα δείγμα τακτικής πολέμου αποτελεί και η πολιτιστική κληρονομιά ενός λαού που βάλλεται με στόχο να αδρανοποιηθεί και να εξασθενήσει τις κοινωνικές άμυνες των ανθρώπων και να στρατολογήσει άλλους ομοϊδεάτες καθώς και να συμβάλει στην προώθηση μιας

φονταμενταλιστικής και εξτρεμιστικής ατζέντας. Εν κατακλείδι, τα πολιτιστικά μνημεία που έχουν επιλεχθεί από τους ISIS κινητοποιούν και τη διεθνή κοινότητα να παρεμβαίνει στην αντιμετώπιση του συγκεκριμένου ζητήματος, αφού πρόκειται για αντικείμενα της πολιτιστικής κληρονομιάς με μεγάλη σημασία για τη διεθνή κοινότητα. Τέλος, η εκστρατεία για την καταστροφή της κληρονομιάς της ανθρωπότητας έχει ως τελικούς αποδέκτες τα υπόλοιπα κράτη μέλη των Η.Ε και της UNESCO γι' αυτό η προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς αποτελεί και διεθνή υποχρέωση των υπολοίπων κρατών μελών των Η.Ε.

7.4.1. Η λεηλασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μέσης Ανατολής από το Ισλαμικό Κράτος

Όπως ήδη αναφέραμε οι ISIS αποτελούν μια τρομοκρατική οργάνωση κατά του παγκόσμιου πολιτισμού με αποτέλεσμα από το μένος τους να μην γλυτώνουν ούτε αρχαία κειμήλια αλλά ούτε και οι σύγχρονες χριστιανικές εκκλησίες, οι οποίες είτε ισοπεδώνονται είτε μετατρέπονται σε φυλακές ή θαλάμους βασανιστηρίων. Τα τελευταία χρόνια η λεηλασία του πλούτου των χωρών της Μέσης Ανατολής έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις. Μουσεία αλλά και αρχαιολογικοί χώροι έχουν χάσει μεγάλο μέρος των εκθεμάτων τους είτε από κλοπές είτε από στρατηγικό σχεδιασμό αφανισμού με αποτέλεσμα να κινδυνεύει η εξέλιξη της αρχαιολογικής έρευνας αλλά και η ανάδειξη των υλικών τεκμηρίων του παρελθόντος. Μάλιστα, με τον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας η οποία αποτελεί μια χώρα με αρχαία ιστορία και πολιτιστική παράδοση, πολλά αρχαιολογικά κομμάτια μεγάλης αξίας διασκορπίζονται στο εξωτερικό για να κοσμήσουν μεγάλα μουσεία της Δύσης, ενώ άλλα καταστρέφονται για πολιτικούς λόγους από τον ISIS. Κατέστρεψαν την 3.000 ετών Νιμρούντ και ισοπέδωσαν τη 2.000 ετών Χάτρα, ένα μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO. Έπειτα το σπουδαίο αρχαιολογικό χώρο της Χορσαμπάντ στο βόρειο Ιράκ, της παλιάς πρωτεύουσας των Ασσυρίων, αλλά και το αρχαιολογικό μουσείο της Μοσούλης. Πάπυροι, αγάλματα και αρχιτεκτονήματα κάηκαν και κατεδαφίστηκαν με μπουλντόζες, ενώ το ισλαμικό κράτος έχει κάψει βιβλία από τη βιβλιοθήκη και το πανεπιστήμιο της Μοσούλης, μέσα σ' αυτά και πολλά σπάνια χειρόγραφα. Από το μένος του ισλαμικού κράτους δεν γλίτωσε ούτε η ρωμαϊκή Παλμύρα, όπου οι καταστροφές εκεί ήταν ολοκληρωτικές.

Τόσο η Αψίδα του Θριάμβου και ο Ναός του Δήλου όσο και άλλα ανυπολόγιστης ιστορικής αξίας αρχιτεκτονήματα αποτελούν σήμερα συντρίμια. Κατ' επέκταση, το μέγεθος της καταστροφής των αρχαίων ναών και κειμηλίων είναι ανυπολόγιστο, καθώς οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί και τα παρατηρητήρια κάνουν λόγο για ολοκληρωτική λαίλαπα.

7.5 Η Ληλασία της Κύπρου

Το 1974 η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο και κατέκτησε μεγάλο μέρος του νησιού. Οι περιοχές που κατέκτησαν ήταν η Σαλαμίνα, η Εγκώμη στην Μονή του Αποστόλου Βαρνάβα, στη Βασιλική της Αγίας Τριάδας, στη Γιαλούσα, στη Κερυνεία, στους Σόλους, στο Ανάκτορο του Βουνιού, στη Μόρφου. Οι αρχαιολογικές δραστηριότητες τότε σταμάτησαν. Οι ανασκαφές τις Σαλαμίνας έμειναν στη μέση, όμως έμειναν ορθάνοιχτα τα μουσεία, οι καταγραμμένες ιδιωτικές συλλογές, τα εργαστήρια συντήρησης εικόνων, οι βιβλιοθήκες οι οποίες μέσα είχαν παλιά χειρόγραφα, οι εκκλησίες με τις εικόνες με ιερά σκεύη. Ακόμα και σήμερα το μέγεθος της καταστροφής δεν είναι καταγεγραμμένο. Οι Τούρκοι κατακτητές συστηματικά εξαλείφουν τη πολιτιστική κληρονομιά της Κύπρου. Πολλοί αρχαιολογικοί χώροι, αρχαιολογικά μουσεία και ιδιωτικές συλλογές λεηλατήθηκαν. Σημαντικό είναι ότι χάθηκε η Κυπρολογική βιβλιοθήκη του Δημήτριου Μαραγκού από την Αμμόχωστο όπως και η βιβλιοθήκη του Χριστάκη Χατζηπροδρόμου στην ίδια περιοχή. Μετά την εισβολή άρχισαν οι λαθραίες ανασκαφές και συγκεκριμένα σε χώρους οι οποίοι χρησιμοποιούνται ως χώροι στρατιωτικής κατοχής. Η γη αυτή άρχισε να γίνεται πηγή πλούτου και παράνομου εμπορίου με τους Κύπριους να παρακολουθούσαν με δυσαρέσκεια τα γεγονότα. Από το 1974 τα ξένα μουσεία και οι συλλέκτες άρχισαν να πλουτίζουν από τη λεηλασία της Κύπρου. Στους γνωστότερους οίκους δημοπρασίας εντοπίστηκαν ποικίλα αντικείμενα από την Κύπρο. Η κυβέρνηση της Κύπρου ήταν αποφασισμένη να πληρώσει αδρά για να σωθούν τα αρχαία αντικείμενα που τις ανήκουν (σημαντική βοήθεια πρόσφερε και το ίδρυμα Λεβέντη). Έτσι, σταμάτησαν οι ανασκαφές για δεκαετίες. Αμέσως μετά από την εισβολή από τους Τούρκους η κυπριακή κυβέρνηση δε σταμάτησε να συνομιλεί με ξένες κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς, στις διευθύνσεις ξένων μουσείων, ώστε να μη δεχτούν αντικείμενα τα οποία κλάπηκαν. Το γεγονός αυτό συνέβαλε στο τέλος της παράνομης εμπορίας.

Οι μεγαλύτερες όμως καταστροφές δημιουργήθηκαν στις εκκλησίες και στα μοναστήρια του κατεχόμενου τμήματος του νησιού. Οι κατακτητές είχαν σκοπό να τα καταστρέψουν. Έτσι το 1974 ξεκίνησε η μεγάλη καταστροφή. Στις εκκλησίες δεν υπήρχαν πια οι βυζαντινές τοιχογραφίες. Επίσης, στο εξωτερικό πουλήθηκαν πολλά ξυλόγλυπτα τέμπλα με το μέτρο. Οι εκκλησίες πλέον δεν είχαν τίποτα από κινητούς θησαυρούς, τις εικόνες, τα αρχιερατικά άμφια, τα λειτουργικά σκεύη, τα ιερά κειμήλια. Οι παράνομες αγορές ξεκίνησαν από την Αδάνα και την Κωνσταντινούπολη, ώστε να φτάσουν στην Ευρώπη και στην Αμερική. Είχαν εντοπιστεί και στην Οζάκα, στην Ιερά Πύλη του Ναού του Περιστερώνα της Αμμοχώστου καθώς προχώρησε μέχρι και την Ιαπωνία. Στο κάστρο της Κερύνειας από το 1940 συγκεντρώθηκαν φορητές βυζαντινές εικόνες, πολύτιμα χειρόγραφα και ξυλόγλυπτα.

Για τη συντήρηση είχαν συγκεντρωθεί στην εκκλησία του Αγίου Σπυριδώνα, την Τρεμεντουσά, 150 εικόνες μεγάλης αξίας. Ωστόσο, εκατοντάδες εικόνες εξαφανίστηκαν. Το 1985 επιστράφηκε ο Αρχάγγελος Μιχαήλ, που βρισκόταν στο κάστρο της Κερύνειας και είχε πουληθεί στην Ολλανδία.

Στην αποκόλληση των τοιχογραφιών, οι κατακτητές ως στόχο δε είχαν μόνο το κέρδος, αλλά την εξαφάνιση της πολιτιστικής κληρονομιάς των κατεχομένων εδαφών, ως τη μοναδική μαρτυρία της εκάστοτε εθνικής ταυτότητας. Τοιχογραφίες οι οποίες είχαν συντηρηθεί και καθαριστεί από την υπηρεσία της Κύπρου αφαιρέθηκαν αλλά εκείνες που δε μπόρεσαν να αφαιρεθούν καταστραφήκαν. Σε διαφορά μέρη της Ευρώπης παρατηρείται ότι είναι διασκορπισμένες τοιχογραφίες (π.χ. παλαιοπωλεία). Ακόμα τουρκικές εφημερίδες έχουν επισημάνει το γεγονός αυτό. Το 15^ο αιώνα από τη καθολική μονή της εκκλησίας της Παναγίας της Αυγασίδας λεηλάτησαν τις τοιχογραφίες της, ενώ το 1989 τα τουρκικά στρατεύματα την κατάστρεψαν ολοκληρωτικά.

Τοιχογραφίες έχουν αφαιρεθεί από την Παναγία την Αψιθιώτισσα, του Αγίου Νικολάου, την Αγία Σολομονή στην Κώμη των Αγριδίων. Από την εκκλησία της Παναγίας της Περγαμινιώτισσας οι Τούρκοι αφαίρεσαν τις τοιχογραφίες των Αγίων, οι οποίοι χρονολογούνται τον 11^ο ή 12^ο αιώνα. Όμως οι τοιχογραφίες οι οποίες αγνοούνται είναι αυτές του Χριστού και της Παναγίας, οι Απόστολοι Ανδρέας και Ματθαίος και Μάρκος, Φίλιππος και Παύλος. Επίσης, τα μωσαϊκά της Κανακαριάς ήταν από τις πιο επιτυχημένες περιπτώσεις επαναπατρισμού από Τούρκους και Αμερικανούς αρχαιοκάπηλους, καθώς και από Ολλανδούς αρχαιοπώλες. Μετά από αυτήν την εντόπιση από τους Κύπριους αρχαιολόγους, η εκκλησία της Κύπρου έκανε αγωγή και κέρδισε τη δική. Ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Κύπρου καθώς και οι Κύπριοι πολίτες έψαλαν το τροπάριο της Παναγίας, κατά την τοποθέτησή τους στο μουσείο του Μακαρίου του Γ'.

Είκοσι τρία χρονιά μετά την εισβολή της Τουρκίας, η κυβέρνηση της Κύπρου καθώς και η εκκλησία αγωνίζονται ώστε να εντοπίσουν και να επαναπατρίσουν τα πολιτιστικά αγαθά του κυπριακού λαού που έχουν κλαπεί. Εμπόδια στο να φέρουν πίσω τα πολιτιστικά αγαθά ήταν οι λαθρέμποροι και οι αρχαιοκάπηλοι που τα διακινούσαν σε αρχαιοπώλες, οι οποίοι ζητούσαν εξωπραγματικά ποσά για να τα παραδώσουν. Στην προκειμένη περίπτωση της Κύπρου, δεν έχουμε τη γνωστή αρχαιοκαπηλία που γίνεται σε διάφορα κράτη που διαθέτουν πολιτιστική κληρονομιά από διάφορες σπείρες. Στην περίπτωση αυτή, έχουμε ένα επίσημο κράτος (Τουρκία) το οποίο προβαίνει σε κλοπές και κατακτήσεις των θησαυρών ενός άλλου κράτους. Μετά την εισβολή από τους Τούρκους, το βόρειο τμήμα της Κύπρου τελεί υπό κατάληψη, ενώ έχει εγκαθιδρυθεί καθεστώς στρατιωτικής κατάληψης ως «*αίτια πολέμου*». Πάντα, όμως η ελληνική πλευρά της Κύπρου δεν έπαυσε να είναι το κυρίαρχο κράτος. Για αυτό το λόγο το κομμάτι το οποίο βρίσκεται στην κατοχή των Τούρκων ανήκει στην κατοχή της κυπριακής δημοκρατίας. Παρόλο που η Τουρκία είναι μέρος στην σύμβαση της Χάγης όπου αναγράφονται ξεκάθαρα ποιες είναι οι υποχρεώσεις που έχει ένα κράτος σε ένα άλλο για τη πολιτιστική του κληρονομιά. Βέβαια, η Τουρκία είναι ανίκανη να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις και τις αγνοεί επανειλημμένα. Η UNESCO δεν φάνηκε ικανή να επέμβει, διότι δημιουργήθηκαν πολλά νομικά και πρακτικά προβλήματα. Συμπερασματικά, υπάρχουν εν προκειμένω πολλά στοιχεία τα οποία καταδεικνύουν την αδυναμία του διεθνές δίκαιου να προστατέψει τα πληγέντα κράτη. Ωστόσο, το 1954 η Ελλάδα και η Τουρκία υπέγραψαν την σύμβαση της Χάγης και σύμφωνα με τους όρους θα έπρεπε να την τηρούν.



Εικόνα από τον κατάλογο «Κύπρος, 9000 χρόνων έργα πολιτισμού «λεηλατούνται». Πρόκειται για μια εικόνα όπου απεικονίζεται η Παναγία ένθρονη βρεφοκρατούσα. Η συγκεκριμένη εικόνα είχε πουληθεί σε Έλληνα συλλέκτη στο Λονδίνο.



Τοιχογραφία που κοσμούσε τον θόλο του παρεκκλησίου του Αγίου Θεμωνιανού Λύσης. Σήμερα βρίσκεται στο Χιούστον του Τέξας, όπου και θα παραμείνει σύμφωνα με το Ίδρυμα De Menil για είκοσι χρόνια. Έπειτα θα επιστρέψει στον νόμιμο ιδιοκτήτη, την Εκκλησία της Κύπρου.



Η Εκκλησία του Αγίου Θεμωνιανού Λύσης. Οι Τούρκοι αφαίρεσαν από την εκκλησία Τοιχογραφίες του 13^{ου} και του 14^{ου} αιώνα, τις οποίες πούλησαν στο Χιούστον του Τέξας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΌΓΔΩΟ

Οι μεγαλύτερες ληστείες έργων τέχνης

Εδώ και αιώνες εξαφανίζονται σπουδαίοι πίνακες. Κάποιοι έχουν βρεθεί άθικτοι, άλλοι κατεστραμμένοι, ενώ κάποιοι άλλοι αγνοούνται. Η μεγαλύτερη κλοπή έργων τέχνης που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα ήταν αυτή στην εθνική πινακοθήκη το 2012, η οποία αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Οι σημαντικότεροι, λοιπόν, πίνακες που έχουν πέσει θύματα κλοπών είναι:

1) «*Η λατρεία του μυστικού αμνού*», του Χούμπερτ και Γιαν Βαν Έικ



Το διάσημο τέμπλο «*Η λατρεία του μυστικού αμνού*» φιλοτεχνήθηκε από τον Jan van Eyck και τον Hubert, οι οποίοι είναι από τους πιο γνωστούς εκπροσώπους της φλαμανδικής τέχνης του 15^{ου} αιώνα. Λέγεται ότι το έργο ξεκίνησε ο Jan van Eyck και

το ολοκλήρωσε ο αδελφός του το 1432. Το έργο δημιουργήθηκε για την Αγία Τράπεζα του Καθεδρικού Ναού της Γάνδης. Αυτό το έργο θεωρείται ως ένα από τα αριστουργήματα της παγκόσμιας ζωγραφικής γι' αυτό είναι από τα πιο κλεμμένα έργα τέχνης. Μέσα στους 6 αιώνες της ιστορίας του, έχει κλαπεί 6 φορές και έχει αποτελέσει 13 φορές το επίκεντρο εγκλημάτων. Το έργο κλάπηκε πρώτη φορά στην διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου από τους Γερμανούς στρατιώτες, ενώ η δεύτερη κλοπή του πραγματοποιήθηκε ύστερα από εντολή του Χίτλερ, ο οποίος ήθελε να κοσμήσει το κάστρο Νοϊσβάνσταϊν στην Βαυαρία με αυτόν τον πίνακα. Σήμερα ο πίνακας βρίσκεται στον Καθεδρικό Ναό του Sint Bavo, στην Γάνδη, ενώ ένα κομμάτι του εξακολουθεί να αγνοείται ακόμα.

2) «*Jacob de Gheyn III*», του Ρέμπραντ



Το πορτρέτο του «*Jacob de Gheyn III*» που ανήκει στον γιο ενός κληρικού της Ουτρέχτης φιλοτεχνήθηκε από τον Ρέμπραντ το 1632. Πρόκειται για έναν από τους δημοφιλέστερους πίνακες για τους κλέφτες, αφού έχει κλαπεί συνολικά τέσσερις φορές. Το έργο κλάπηκε για πρώτη φορά το 1981 από τέσσερις άνδρες οι οποίοι έφυγαν με ταξί. Αφότου βρέθηκε, το έργο κλάπηκε πάλι μετά από δύο χρόνια από έναν διαρρήκτη ο οποίος εισέβαλε από το φωταγωγό. Το έργο αγνοούνταν για τρία χρόνια, και βρέθηκε στο χώρο με τις αποσκευές στο σιδηροδρομικό σταθμό της γερμανικής πόλης Μύνστερ. Ο πίνακας κλάπηκε ακόμα δύο φορές από την Dulwich Picture Gallery του Λονδίνου, όπου βρίσκεται σήμερα, ενώ βρέθηκε σε ασυνήθιστα σημεία.

Την πρώτη φορά κάτω από ένα παγκάκι ενός νεκροταφείου και τη δεύτερη σε ένα καλάθι ενός ποδηλάτου.

3) «Κραυγή», του Έντβαρτ Μουνκ



Η κραυγή ανήκει στην σειρά των εξπρεσιονιστικών ζωγραφικών πινάκων που φιλοτέχνησε ο Μουνκ. Στον εν λόγω πίνακα απεικονίζεται μια αγωνιούσα μορφή με φόντο τον ουρανό με χρώμα κόκκινο του αίματος. Το τοπίο που απεικονίζεται στο φόντο είναι το Οσλοφγιόρντ, όπως φαίνεται από το λόφο του Έκεμπεργκ στο Όλσο της Νορβηγίας. Ο Μουνκ χρησιμοποίησε διάφορα μέσα κι έτσι δημιούργησε διάφορες εκδοχές της κραυγής. Στο μουσείο Μουνκ εκτίθενται μια από τις δύο ζωγραφικές εκδοχές (1910) καθώς και ένα παστέλ, ενώ η εθνική πινακοθήκη της Νορβηγίας διαθέτει τη ζωγραφική εκδοχή του 1893. Η τέταρτη εκδοχή βρίσκεται στα χέρια του Νορβηγού Πέττερ Όλσεν. Η κραυγή έχει βρεθεί στο στόχαστρο πολλών κλοπών. Από την εθνική πινακοθήκη του Όλσο κλάπηκε το 1994 και βρέθηκε μετά από κάποιους μήνες. Έπειτα, μια άλλη εκδοχή της κραυγής κλάπηκε το 2004 από το μουσείο Μουνκ καθώς και η «Μαντόνα», οι οποίοι ανακτήθηκαν και πάλι το 2006 με τη μόνη διαφορά ότι είχαν υποστεί κάποιες φθορές, οι οποίες έπρεπε να διορθωθούν. Στο κοινό παρουσιάστηκαν και πάλι το Μάιο του 2008.

4) «Το αγόρι με το κόκκινο γιλέκο», του Πολ Σεζάν



Ο συγκεκριμένος πίνακας φιλοτεχνήθηκε από τον ιμπρεσιονιστή ζωγράφο Πολ Σεζάν το 1888. Πρόκειται για έναν πίνακα αξίας 109 εκατ. δολαρίων. Στις 11 Φεβρουαρίου του 2008 ο πίνακας κλάπηκε από την γκαλερί Emil Georg Buehrle στη Ζυρίχη μαζί με άλλα τρία έργα. Τρεις ένοπλοι ληστές εισέβαλαν στην γκαλερί και ανάγκασαν το προσωπικό να ακινητοποιηθεί στο πάτωμα. Έτσι, αυτοί επέλεξαν και πήραν τα ακριβότερα κομμάτια που διέθετε η γκαλερί μαζί με τον πίνακα του Σεζάν. Η αξία των κλεμμένων έργων τότε ήταν 165 εκατομμύρια ευρώ με τον Σεζάν να είναι στα 100 εκατομμύρια. Τα άλλα τρία έργα που κλάπηκαν ήταν ένας πίνακας του Claude Monet ένας πίνακας του Vincent Van Gogh και ένας του Edgar Degas. Οι δύο πίνακες του Monet και του Van Gogh εντοπίστηκαν λίγες μέρες μετά τη ληστεία σε ένα αυτοκίνητο στη Ζυρίχη.

5) «Μόνα Λίζα», του Λεονάρντο ντα Βίντσι



Ένα από τα δημοφιλέστερα έργα ζωγραφικής είναι η Μόνα Λίζα ή αλλιώς Τζοκόντα. Τον πίνακα φιλοτέχνησε ο Λεονάρντο Ντα Βίντσι από το 1503 έως το 1507 στη Φλωρεντία. Ο πίνακας αγοράστηκε από τον Γάλλο ηγεμόνα Φραγκίσκο Α' για να κοσμήσει τον πύργο του στο Φοντενεμπλό και έπειτα φιλοξενήθηκε στο ανάκτορο των Βερσαλιών από το Λουδοβίκο τον 14^ο, όπου κόσμησε την κρεβατοκάμαρα του Μεγάλου Ναπολέοντα, τέλος, ενώ από το 1804 εκτίθεται στο μουσείο του Λούβρου. Στις 21 Αυγούστου του 1911 η Μόνα Λίζα κλάπηκε από το μουσείο του Λούβρου από τον υπάλληλο Βιτσέντσο Περούτζια. Αφού κρύφτηκε σε μια αίθουσα του μουσείου, τη νύχτα έβγαλε τον πίνακα από την κορνίζα και έκρυψε τον καμβά μέσα στο παλτό του, κλέβοντας έτσι τον πίνακα.

Την επόμενη μέρα στις 22 Αυγούστου το μεσημέρι όταν αντιλήφθηκαν οι Γάλλοι την κλοπή, πάγωσαν. Πρόκειται για τη σοβαρότερη κλοπή του 20^{ου} αιώνα. Την κλοπή ανακάλυψε ο ζωγράφος Λουί Μπερού, ο οποίος συνήθιζε να ζωγραφίζει αντίγραφα της Τζοκόντα και να τα πουλά στους επισκέπτες. Ο Μπερού ενημέρωσε τον υπεύθυνο της ασφάλειας ότι ο πρωτότυπος πίνακας έλειπε κι εκείνος του απάντησε ότι ίσως να βρισκόταν για συντήρηση. Όταν διαπιστώθηκε πως ο πίνακας δεν βρισκόταν στο χώρο συντήρησης, το μουσείο έκλεισε και η αστυνομία ανέλαβε την υπόθεση με επικεφαλής τον Λουί Λεπέν. Η πρώτη κίνηση της γαλλικής κυβέρνησης ήταν να θέσει σε διαθεσιμότητα τον διευθυντή του Λούβρου Τεοφίλ Ομόλ. Ως ύποπτοι θεωρήθηκαν ο Γάλλος ποιητής Γκιγιώμ Απολλιναίρ, ο οποίος συνελήφθη και φυλακίστηκε για πέντε ημέρες καθώς και ο Πάμπλο Πικάσο, ο οποίος αφέθηκε ελεύθερος την ίδια μέρα της σύλληψής του, καθώς δεν υπήρχε κάποιο στοιχείο εις βάρος του. Δύο χρόνια αργότερα, το 1913, ανακαλύφθηκε ο πραγματικός δράστης στην Φλωρεντία. Η Τζοκόντα έμεινε στην Ιταλία ένα μήνα προτού επιστρέψει στη Γαλλία. Εκτέθηκε στο Ουφίτσι και κόσμησε τα μεγαλύτερα μουσεία της Ιταλίας. Εκατομμύρια Ιταλοί θαύμασαν το χαμόγελο της Μόνα Λίζα. Στις 31 Δεκεμβρίου 1913, 60.000 άνθρωποι την κατευόδωσαν στο σιδηροδρομικό σταθμό του Μιλάνου. Έπειτα, ταξίδεψε σε ειδικά φυλασσόμενο βαγόνι της ταχείας Μιλάνου - Παρισίων και στις 4 Ιανουαρίου του 1914 εγκαταστάθηκε πάλι στο Λούβρο, όπου εκτίθεται έως σήμερα, κάτω από πρωτοφανή μέτρα ασφαλείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΈΝΑΤΟ

Δημοπρασίες σπουδαίων αντικειμένων

9.1 Δημοπρασίες του οίκου Christie's

Ο οίκος δημοπρασιών Christie's έκλεισε έπειτα από 250 χρόνια λειτουργίας το 2016, αφού κατέκτησε τον τίτλο του πιο επιφανούς οίκου δημοπρασιών στον κόσμο. Οι δημοπρασίες που πραγματοποιήθηκαν στον οίκο ήταν πάρα πολλές. Λέγεται ότι η πρώτη δημοπρασία του οίκου πραγματοποιήθηκε στις 5 Δεκεμβρίου του 1766, σύμφωνα με κάποιες αναφορές, όμως υπάρχουν δημοπρασίες με το όνομα James Christie από το 1759. Έπειτα από τη Γαλλική Επανάσταση (1789), το Λονδίνο άρχισε να αναδεικνύεται ως καλλιτεχνικό κέντρο. Χάρης σ' αυτό επωφελήθηκαν οι οίκοι δημοπρασιών του Λονδίνου όπως ο Christie's ο οποίος αποτελεί έναν από τους καλύτερους αλλά και αξιόπιστους οίκους παγκοσμίως. Στη Ρώμη είχε ανοίξει το πρώτο γραφείο εκτός έδρας του, κι έτσι επεκτάθηκε σταδιακά με γραφεία σε όλο τον κόσμο. Η πρώτη δημοπρασία του εκτός έδρας πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη, όπου γίνονταν δημοπρασίες κοσμημάτων. Το 1977 έκανε την πρώτη δημοπρασία του στην Νέα Υόρκη, μετά από 13 χρόνια όπου είχε πραγματοποιήσει την πρώτη του δημοπρασία ο αντίπαλος οίκος του Sotheby's. Το 1973 ο οίκος Christie's έκανε την εισοδό του στο χρηματιστήριο ως Christie's International plc. Μάλιστα, ο οίκος από το 1989 καταλάμβανε το 42% της αγοράς δημοπρασιών. Η ανάπτυξη του γινόταν αργά και σταθερά, ώσπου στα μέσα της δεκαετίας του '90 επεκτάθηκε αποκτώντας κτηματομεσιτική εταιρεία και προχωρώντας σε συγχωνεύσεις με τις πρώτες του γκαλερί (Spink & Sons και Leger Gallery). Ως πρώτος οίκος δημοπρασιών πραγματοποίησε την έκθεση του στην Κίνα το 1995, ενώ το 1996 κατάφερε να ξεπεράσει σε πωλήσεις τον οίκο Sotheby's. Παρόλα αυτά έμεινε πίσω σύμφωνα με τον ανταγωνιστή του, αφού τα ετήσια κέρδη του στο μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του '90 κατά μέσο όρο έφταναν τα 60 εκατομμύρια δολάρια, ενώ το Sotheby's άγγιζαν τα 265 εκατομμύρια δολάρια αντίστοιχα. Η δεκαετία 1998-2000 υπήρξε καθοριστική για τον οίκο Christie's. Ο Francois Pinault, ένας επιχειρηματίας και συλλέκτης αγόρασε το 1998 τον οίκο για 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια βγάζοντάς τον από το χρηματιστήριο. Ωστόσο, το 2000 δημιουργήθηκε ένα σκάνδαλο για συμπαιγνία μεταξύ Christie's και Sotheby's σχετικά με τον καθορισμό των προμηθειών, δηλαδή τις τιμές χρέωσης στους πελάτες τους. Στο σκάνδαλο αυτό ενεπλάκη ο τότε ιδιοκτήτης και πρόεδρος του Sotheby's και ο τότε πρόεδρος του Christie's. Με την αλλαγή της ιδιοκτησίας άλλαξε το προφίλ του οίκου δημοπρασιών, δημιουργώντας έναν πιο εξωστρεφή και κοσμικό χαρακτήρα, οδηγώντας τον στην κορυφή της αγοράς το χρονικό διάστημα 2006-2008. Ακόμη, έδωσε εγγύηση 21 εκατομμυρίων δολαρίων στο ίδρυμα Donald Judd, ώστε το 2006 να εκτεθούν τα έργα στον οίκο, τα οποία προκάλεσαν έντονο ενδιαφέρον στους αγοραστές. Μια ανάλογη κίνηση αποτέλεσε και η εξαγορά της γκαλερί Haunch of Venison από τους Harry Blain και Graham Southern. Πρόκειται για μια γκαλερί σύγχρονης τέχνης όπου εκπροσωπούσε καλλιτέχνες όπως ο Bill Viola, ο Richard Long και ο Keith Tyson. Βέβαια, υπήρξαν και αντιδράσεις για την εμπλοκή του οίκου στην πρωτογενή αγορά. Μάλιστα, αυτή την περίοδο έγινε εμφανής η κυριαρχία του Christie's στην αγορά, όπου το 2006 και το 2007 έστησε τις μεγαλύτερες δημοπρασίες όλων των εποχών και άρχισε να σπάει τα ρεκόρ πωλήσεων με τα 3,5 εκατομμύρια δολάρια για ένα βιολί Stradivarius, και τα 80,4 εκατομμύρια δολάρια για τον πίνακα Le Bassin Aux Nymphes του Μονέ.

Το διάστημα μεταξύ 2008-2010 αποτέλεσε μια περίοδο κρίσης για τον οίκο, με την αποχώρηση των Blain & Southern από τη Haunch of Venison καθώς και με τις σκέψεις του Pinault να πουληθεί ο οίκος. Από τα μέσα όμως του 2010 η αγορά της τέχνης ανέκαμψε και πρωταγωνιστής στις τιμές δημοπρασιών ήταν και πάλι ο οίκος Christie's.

9.1.1 Αντικείμενα που βγήκαν σε Δημοπρασία από τον Christie's

1) «Ξαπλωμένο Γυμνό», του Αμεντέο Μοντιλιάνι



Το έργο «*Nu Couché*» (Ξαπλωμένο Γυμνό) πωλήθηκε στη Νέα Υόρκη, σε δημοπρασία του οίκου Christie's το 2015, έναντι 170 εκατομμυρίων δολαρίων σπάζοντας κάθε ρεκόρ. Ο πίνακας πουλήθηκε στον Κινέζο μεγιστάνα Λιου Γικιάν και τη σύζυγό του Γουάνγκ Γουέι. Σύμφωνα με τα λόγια του εκπρόσωπου του οίκου

Γιούσι Πιυλκάνεν «Είναι ένας αξιοσημείωτος πίνακας. Δεν είχε βγει στην αγορά εδώ και 100 χρόνια. Φιλοτεχνήθηκε το 1917, κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Όλοι οι κριτικοί τέχνης και όσοι γνωρίζουν καλά από ζωγραφική του 20ού αιώνα συμφωνούν πως είναι το σπουδαιότερο έργο του καλλιτέχνη». Αυτό το έργο του Μοντιλιάνι είναι το πρώτο και ακριβότερο αριστούργημα του.

2) «Νοσοκόμα» του Ρόι Λίχτενσταϊν



Το έργο του Ρόι Λίχτενσταϊν πουλήθηκε για 95,4 εκατομμύρια δολάρια, σε δημοπρασία του οίκου Κρίστις το 2015. Έσπασε το ρεκόρ για έργο του Αμερικανού καλλιτέχνη.

3) «Γυναίκες από το Αλγέρι», του Πικάσο



Το ακριβότερο έργο τέχνης στην ιστορία είναι οι «Γυναίκες από το Αλγέρι» του Πικάσο. Ο Ισπανός ζωγράφος το φιλοτέχνησε το 1955. Ο Πάμπλο Πικάσο είχε ξεκινήσει τη σειρά των γυναικών του Αλγερίου, με βάση τον Ντελακρουά, προς τιμήν του Ματίς μετά τον θάνατό του. Συνολικά έφτιαξε 15 πίνακες (από το Α μέχρι το Ο), ενώ η εκδοχή Ο θεωρείται η κορυφαία. Το έργο πουλήθηκε για 179,4 εκατομμύρια δολάρια σε δημοπρασία του οίκου Christie's το 2015. Το ενδιαφέρον

τους εκδήλωσαν αμέσως οι υποψήφιοι αγοραστές με αποτέλεσμα οι προσφορές να ανεβάζουν την αξία του πίνακα στα 160 εκατομμύρια ευρώ με τερματισμό στα 179.365.000 δολάρια, συμπεριλαμβανομένης της προμήθειας του 12%. Τέλος το όνομα του πλειοδότη δεν δημοσιεύτηκε ποτέ.

4) «Ο άνδρας που δείχνει», του Αλμπέρτο Τζιακομέτι



Το γλυπτό «Ο άνδρας που δείχνει» (L'homme au doigt), του Ελβετού γλύπτη Αλμπέρτο Τζιακομέτι, πωλήθηκε για 141,3 εκατομμύρια, αποτελώντας το πλέον ακριβότερο γλυπτό που είχε πουληθεί ποτέ σε δημοπρασία. Όπως συνέβη με τον πίνακα του Πικάσο, έτσι και με το γλυπτό του Τζιακομέτι ο οίκος Κρίστις δεν δημοσίευσε το όνομα του πλειοδότη.

5) «Nude, Green Leaves and Bust», του Πικάσο



Ο πίνακας του 1932 πωλήθηκε σε δημοπρασία του οίκου Christie's τον Μάιο του 2010 στην Νέα Υόρκη για 106,5 εκατομμύρια δολάρια.

6) Το «ασημένιο κύπελλο» που δόθηκε στο Σπύρο Λούη



Στο σφυρί έβγαλε η οικογένεια του μαραθωνοδρόμου Σπύρου Λούη το κύπελλο που κέρδισε στους πρώτους ολυμπιακούς αγώνες της Αθήνας το 1896. Το κύπελλο είχε δοθεί από τον εγγονό του Λούη στον οίκο δημοπρασιών Christie's, το οποίο αποτελούσε το σημαντικότερο αντικείμενο της δημοπρασίας που πραγματοποιήθηκε στις 18 Απριλίου του 2012. Το ίδρυμα «Σταύρος Νιάρχος» αγόρασε το ασημένιο κύπελλο για 544.000 ευρώ και στην ανακοίνωσή του

αναφέρει «Το Ίδρυμα «Σταύρος Νιάρχος» ανακοινώνει ότι απέκτησε το Ασημένιο Κύπελλο που εμπνεύστηκε και σχεδίασε ο Michel Bréal, για τον Πρώτο Μαραθωνιονίκη, τον Έλληνα Σπύρο Λούη, και το οποίο του απονεμήθηκε κατά τους πρώτους Σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες, στην Αθήνα, το 1896. Το Ίδρυμα «Σταύρος Νιάρχος» απέκτησε το Ασημένιο Κύπελλο σε έντονη δημοπρασία που πραγματοποιήθηκε σήμερα στον οίκο Christie's στο South Kensington του Λονδίνου. Το Ίδρυμα θα μοιραστεί το κύπελλο με τον ελληνικό λαό, εκθέτοντάς το μόνιμα στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, μετά την ολοκλήρωση του τελευταίου το 2015.

Στο μεταξύ, το Ίδρυμα θα ερευνήσει την εύρεση κατάλληλης προσωρινής θέσης για την έκθεσή του στο κοινό». Με την ενέργεια αυτή το Ίδρυμα θέλησε να συμβάλει στον επαναπατρισμό ενός κειμηλίου εξαιρετικής σημασίας για την ιστορία της Ελλάδας, με μοναδικό στόχο να το καταστήσει προσιτό στον ελληνικό λαό.

7) Το τρίπτυχο «*Three Studies of Lucian Freud*», του Φράνσις Μπέικον



Ο πίνακας του Φράνσις Μπέικον φιλοτεχνήθηκε από τον ίδιο το 1969 στο London's Royal College of Art μετά την καταστροφή του ατελιέ του από φωτιά. Πουλήθηκε το 2013 για 142 εκατομμύρια δολάρια σε δημοπρασία του οίκου Christie's. Στη δημοπρασία η τιμή του έργου ξεκίνησε από 80 εκατ. δολάρια και έφτασε μέσα σε 6 λεπτά στο τεράστιο ποσό των 142 εκατομμυρίων δολαρίων. Το όνομα του αγοραστή δεν ανακοινώθηκε. Ο Francis Outred, επικεφαλής του τμήματος μεταπολεμικής και μοντέρνας τέχνης του ευρωπαϊκού βραχίονα του οίκου Christie's χαρακτήρισε τον πίνακα ως «ένα πραγματικό αριστούργημα και έναν από τους πιο σπουδαίους πίνακες που έχουν διατεθεί σε δημοπρασία σε αυτή τη γενιά».

8) «*Lot and his Daughters*», Ρούμπενς



Ο πίνακας του Sir Peter Paul Rubens βγήκε στην δημοπρασία που πραγματοποίησε ο οίκος Christie's στις 7 Ιουλίου 2016. Πριν να δημοπρατηθεί ο πίνακας είχε εκτεθεί στην Νέα Υόρκη (8-15 Απριλίου του 2016) και στο Χόγγκ Κονγκ (26-30 Μαΐου 2016). Πουλήθηκε στην τιμή των 58,1 εκατομμυρίων δολαρίων.

3) Κυκλαδικό μελανόμορφο αγγείο (κανάτα κρασιού)

Το κυκλαδικό αγγείο ζωγραφισμένο με σκηνές από το ζωικό και το φυτικό βασίλειο χρονολογείται το 600-575 π.χ. Την δεκαετία του 1960 το είχε στην κατοχή του κάποιος Ν. Κουτουλάκης. Πουλήθηκε από τον οίκο Christie's για 245.000 δολάρια.

4) Ακέφαλο Άγαλμα Κλασικής Περιόδου

Το ελληνικό μαρμάρινο άγαλμα κόρης που κρατά δύο περιστέρια στον χιτώνα της ανήκει στην ύστερη κλασική περίοδο και ανήκει στο 340-330 π.Χ. Το άγαλμα αρχικά εκτιμήθηκε στα 80.000 δολάρια και πουλήθηκε σε έναν Αμερικανό συλλέκτη μέσω τηλεφώνου για 173.000 δολάρια.

5) Αρχαϊκό Κορινθιακό Χάλκινο Κράνος

Το χάλκινο κράνος που χρονολογείται στα τέλη του 7^{ου} αιώνα πουλήθηκε στις 28 Απριλίου του 2004 στο Λονδίνο για 22.705 λίρες, λόγω της καταστάσεως του. Τώρα έχει εκτιμηθεί στα 50.000 δολάρια. Για την απόκτησή του έγινε παρατεταμένη μάχη με αποτέλεσμα να πουληθεί τελικά για 185.000 από έναν Ρώσο συλλέκτη σε τηλεφωνική προσφορά.



Μάλιστα από τον ίδιο οίκο σε άλλη δημοπρασία είχαν δημοπρατηθεί αρχαία μακεδονικά νομίσματα. Η αρχική τους εκτίμηση ήταν στα 200 δολάρια αλλά τελικά πουλήθηκαν για 280 δολάρια.

ANCIENT GREEK COINS, MACEDONIA (158-149 B.C.), TETRADRACHM
MACEDONIAN S-SHIELD WITH BUST OF ARTEMIS TAUROPOUS RIGHT,
REV. MΛKEN HS, CLUB IN OAK-WREATH, ABOUT VERY FINE



Πρόκειται για μακεδονικό τετράδραχμο που χρονολογείται στο 158-149 π.Χ. και εικονίζει μπροστά τη Θεά Άρτεμη την Ταυροπόλο στο κέντρο της ασπίδας, περικυκλωμένη από διάφορες συνθέσεις με το μακεδονικό αστέρι, και στο πίσω μέρος ένα, αυλό ή δοξάρι με κουδούνια.

9.1.3. Το Παλίμψηστο του Αρχιμήδη

Το ελληνικό δημόσιο έχασε την ευκαιρία να αποκτήσει στις 28 Οκτωβρίου του 1998 «*Το Παλίμψηστο του Αρχιμήδη*», το οποίο είχε βγει σε δημοπρασία από τον οίκο Christie's στην



Νέα Υόρκη. Το κλεμμένο σύμφωνα με το Πατριαρχείο των Ιεροσολύμων αυτό τεκμήριο εάν δεν επιστραφεί στο Πατριαρχείο θα αποτελέσει αντικείμενο δικαστικής διαμάχης από τον κάτοχο του όπου έχει ζητηθεί. Το Υπουργείο Πολιτισμού στήριξη την προσπάθεια αυτή του Πατριαρχείου όπως θα δούμε στη συνέχεια, αφού συγκέντρωσε με τη βοήθεια των χορηγών το ποσό που απαιτούνταν. Ο τίτλος της δημοπρασίας με αριθμό 9058 ήταν «*Εύρηκα*», η οποία αποτελεί μια από τις

σημαντικότερες λέξεις των θετικών επιστημών παγκόσμια. Αξίζει να αναφερθεί ότι το ελληνικό δημόσιο είχε ενημερωθεί από τις 5 Οκτωβρίου του 1998 για την συγκεκριμένη δημοπρασία λίγες μέρες δηλαδή μετά την ανακοίνωση από τον οίκο Κρίστις.

Έτσι, μια ομάδα του τμήματος Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης του Πανεπιστημίου Αθηνών έστειλε μια επιστολή στον τότε Υπουργό Πολιτισμού Ελευθέριο Βενιζέλο, όπου ανέφεραν την σπουδαιότητα του Παλίμψηστου τόσο για τις επιστήμες όσο και για την πολιτιστική μας κληρονομιά. Μάλιστα, οι καθηγητές τότε έγραφαν χαρακτηριστικά «Το χειρόγραφο αυτό βγαίνει τώρα σε δημοπρασία από τον Οίκο Christie's, κοστολογημένο, όπως γράφτηκε, στην τιμή των τριακοσίων εκατομμυρίων δραχμών!

Η τιμή είναι βεβαίως εξαιρετικά υψηλή. Αλλά πρέπει να τονιστεί ότι η απόκτησή του από την Ελλάδα θα είναι κάτι το εξαιρετικά σημαντικό. Παρά το γεγονός ότι το περιεχόμενο του χειρόγραφου έχει εκδοθεί και μελετηθεί από τους ειδικούς, πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν ότι έχουμε εδώ ένα αυθεντικό κομμάτι της πολιτιστικής μας κληρονομιάς που, εκτός από την ανεκτίμητη επιστημονική του αξία, είναι όπως είπαμε μοναδικό. Η διεκδίκηση των τεκμηρίων της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, χωρίς εθνικισμούς και μεγάλες κουβέντες, είτε είναι τα γλυπτά του Παρθενώνα είτε είναι πίνακες του Γκρέκο είτε είναι πολύτιμα πρέπει να αποτελεί μέρος πολιτικής στον τομέα του πολιτισμού». Το χειρόγραφο του Αρχιμήδη αποτελούσε ένα μοναδικό τεκμήριο για την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας. Η προβολή του ζητήματος ήταν εμφανής στα ΜΜΕ αφού μόνο στις 8 Οκτωβρίου του 1998 οι κ. Γαβρόγλου και Χριστιανίδης έδωσαν συνέντευξη στον Antenna, ο κ. Γαβρόγλου στο Mega, ο κ. Χριστιανίδης στην κρατική τηλεόραση και στους ραδιοφωνικούς σταθμούς Flash 9.61 και Αθήνα 984. Σημαντικό ήταν και το ποσοστό δημοσιεύσεων στον ημερήσιο τύπο. Μερικοί τίτλοι εφημερίδων είναι: το δεν "Εύρηκα" του ΥΠΠΟ για την απόκτηση του μνημείου χειρόγραφου του Αρχιμήδη, «Έρανος κι Έφοδος, η λύση» (Καθημερινή, 9/10/1998), «Σχέδιο απόκτησης του Κώδικα του Αρχιμήδη» (Ελευθεροτυπία, 9/10/1998), «Για τον Κώδικα του Αρχιμήδη» (Εθνος, 9/10/1998), «Κίνηση για την αγορά του Παλίμψηστου» (Τα Νέα, 9/10/1998), «Χειρόγραφο του Αρχιμήδη: Συμβολική η απόκτηση του» (Ριζοσπάστης 10/10/1998), «Το "Εύρηκα" του ΥΠΠΟ βρήκε ανταπόκριση» (Καθημερινή, 11/10/1998), «Αρχιμήδους Πάθη» (Καθημερινή, 18/10/1998) «Επιχείρηση "Αρχιμήδης"» (Ελευθεροτυπία, 18/10/1998). Η κινητοποίηση των ΜΜΕ ήταν εμφανείς όπου μέσω αυτών οι ειδικοί πίεζαν το Υπουργείο να βρει τα χρήματα προκειμένου να αγοραστεί

αυτό το πολύτιμο χειρόγραφο. Με τη δεύτερη επιστολή της επιστημονικής ομάδας έγινε μια αποτίμηση της αξίας του χειρόγραφου. Μάλιστα, διάφοροι ιδιωτικοί φορείς αλλά και ιδρύματα εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους για να συνδράμουν στην εθνική προσπάθεια, μερικοί από αυτούς ήταν Ίδρυμα Ωνάση, Σταύρου Νιάρχου, Κωστόπουλου, Βουδούρη, Α. Γ. Λεβέντη, Όμιλος Λάτση-Eurobank, Ένωση Τραπεζών και το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας. Με τους χορηγούς συγκεντρώθηκαν 2.000.000 δολάρια. Παρόλο, που συγκεντρώθηκε αυτό το πόσο ο τότε υπουργός πολιτισμού Εβάνγγελος Βενιζέλος διέπραξε ένα σφάλμα. Αυτό ήταν ότι ο Υπουργός δεν δέχτηκε να συναντήσει τον εκπρόσωπο του οίκου Κρίστις που ήταν στην Ελλάδα πριν δημοπρατηθεί το «*Το Παλίμνηστο του Αρχιμήδη*» ώστε να διαπραγματευτεί για το σπάνιο χειρόγραφο, το οποίο υπήρξε κάποτε και στην ιδιοκτησία του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων. Τελικά, το μοναδικό αυτό χειρόγραφο αγόρασε ένας ανώνυμος συλλέκτης για 2.000.000 δολάρια αφού δεν υπήρχε κάποιο έγγραφο που να πιστοποιεί ότι το χειρόγραφο ήταν προϊόν κλοπής ώστε να επιστέφει στο Πατριαρχείο.

Αξίζει να αναφερθεί ότι στις 23/10 με επιστολή του αριθμού πρωτοκόλλου ο Βενιζέλος ευχαρίστησε επισήμως τους χορηγούς και τους διαβεβαίωσε ότι «*Συνεκτιμώντας με άκρα προσοχή όλα τα δεδομένα και σε συνεννόηση με το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων καταλήξαμε στη θέση πως το Πατριαρχείο έχει ιστορική πρωτίστως υποχρέωση και υποχρέωση έναντι της διεθνούς νομιμότητας ως προς την διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών να ζητήσει και να διεκδικήσει την επιστροφή του χειρόγραφου. Ελπίζουμε ότι το χειρόγραφο θα ευδοκιμήσει. Αν η έκβαση είναι αρνητική, θα επανέλθουμε στην εξαγορά απευθείας ή μέσω δημοπρασίας του χειρόγραφου. Πιστεύω ότι η προετοιμασία μας και ο χειρισμός που κάνουμε είναι ο καλύτερος δυνατός. Κρατούμε συνεπώς ως δεδομένη την ευγενική και γενναιόδωρη προσφορά σας και θα είμαστε σε διαρκή επαφή μαζί σας ως προς την εξέλιξη της υπόθεσης*».

9.2. Οίκος Sotheby's



Ο οίκος δημοπρασιών Sotheby's ανήκει στους μεγαλύτερους οίκους καταλαμβάνοντας τεράστιες επιτυχίες στο χώρο του. Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο ο οίκος δημοπρασιών Sotheby's επικεντρώνεται πιο πολύ σε έργα τέχνης. Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις πιο γνώστες και ακριβοπληρωμένες δημοπρασίες που έχουν πραγματοποιηθεί στον οίκο. (Κιάρρα, 2016)

1) Ντέιβιντ Χόκνεϊ, «Arranged Felled Trees»



Ο πίνακας του Ντέιβιντ Χόκνεϊ φιλοτεχνήθηκε το 2008 και απεικονίζει την αγαπημένη θέα του εικαστικού Γιόρκσαιρ. Πριν καταλήξει στο οίκο Sotheby's ο πίνακας πέρασε από τη βασιλική ακαδημία του Λονδίνου και στη συνέχεια στο μουσείο Γκούγκενχαιμ στο Μπιλμπάο. Η πώληση του το 2015 εκτόξευσε το χρηματιστήριο αξιών της τέχνης αφού η τιμή του ανερχόταν στα 5,3 εκατ. δολάρια.

2) Τζόρτζια Ο' Κήφι, «White Calla Lily»



Η Αμερικανίδα Τζόρτζια Ο' Κήφι, είναι η νούμερο ένα γυναίκα ζωγράφος στο παγκόσμιο χρηματιστήριο της τέχνης. Το έργο της, το Jimson weed/White Flower πουλήθηκε για 44 εκατομμύρια δολάρια το 2014. Μάλιστα, ένα άλλο κομμάτι της, το «White Calla Lily» που φιλοτεχνήθηκε το 1927 πουλήθηκε σε δημοπρασία του οίκου Sotheby's για 9 εκ. δολάρια.

3) Αντι Γουόρχολ, «One Dollar Bill»



Το έργο του Αντι Γουόρχολ, «One Dollar Bill» δημιουργήθηκε το 1962. Πρόκειται για ένα έργο όπου είναι όλο ζωγραφισμένο στο χέρι, και αυτό ακριβώς είναι που το κάνει ξεχωριστό. Ο καλλιτέχνης διέθετε μια σειρά από δολάρια αλλά το συγκεκριμένο είναι το μόνο χειροποίητο γι' αυτό στη δημοπρασία του οίκου Sotheby's το 2015 πουλήθηκε για 20,9 εκ. δολάρια.

4) Κλοντ Μονέ, «Le Grand Canal»



Στη δημοπρασία που πραγματοποίησε ο οίκος Sotheby's στο Λονδίνο το 2015 πουλήθηκαν 5 έργα του Μονέ με συνολική αξία τα 83,9 εκατομμύρια δολάρια. Ανάμεσα σ' αυτούς τους πίνακες ήταν και ο «Le Grand Canal» όπου πουλήθηκε για 35,6 εκατ. δολάρια.

5) Ρόι Λίχτενσταϊν, «The Ring (Engagement)»



Ο πίνακας του Ρόι Λίχτενσταϊν που χρονολογείται από το 1962 βγήκε στη δημοπρασία που πραγματοποιήθηκε το 2015 στην Νέα Υόρκη από τον οίκο Sotheby's και πουλήθηκε για 41,7 εκ. δολάρια. Η δημοπρασία έγινε τηλεφωνικά ενώ ο αγοραστής είναι άγνωστος. Πριν δημοπρατηθεί από τον οίκο Sotheby's, ο πίνακας είχε αγοραστεί από τον Εντλις το 1997 για 2,2 εκ.

6) Γκέρχαρντ Ρίχτερ, «Abstraktes Bild»



Ο πίνακας του Γερμανού ζωγράφου, όπου στην πίσω πλευρά υπάρχει ο αριθμός 599, πουλήθηκε σε δημοπρασία που πραγματοποιήθηκε το 2015 από τον οίκο Sotheby's για 46,3 εκ. δολάρια από άγνωστο αγοραστή. Ο Ρίχτερ είναι ένας από τους σημαντικότερους Γερμανούς ζωγράφους και συγκαταλέγεται στους πιο ακριβοπληρωμένους ευρωπαϊούς καλλιτέχνες.

7) Βίνσεντ βαν Γκογκ, «Paysage sous un ciel mouvementé»



Στον πίνακα απεικονίζεται η Νότια πλευρά της Γαλλίας. Το έργο αυτό άνηκε στην συλλογή του Βέλγου τραπεζίτη Λουί Φράνκ και της γυναίκας του Εβελιν. Ο Σάμιον Σόου ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την μοντέρνα τέχνη και τον Ιμπρεσιονισμό στο οίκο δημοπρασίας Sotheby's δηλώνει ότι ήταν από τα πιο ωραία τοπία του Ολλανδού Ζωγράφου που έχει κυκλοφορήσει τα τελευταία 30 χρόνια στην αγορά.

Ο πίνακας δημοπρατήθηκε το 2015 από τον οίκο Sotheby's για 54 εκ. δολάρια.

8) Βίνσεντ βαν Γκογκ, «L'Allée des Alyscamps»



Το έργο L'Allée des Alyscamps φιλοτεχνήθηκε το 1888 από τον Βίνσεντ βαν Γκογκ. Τον Απρίλιο του 2015 ο πίνακας βρέθηκε σε δημοπρασία του οίκου Sotheby's και πουλήθηκε για 66,3 εκ. δολάρια. Ο αγοραστής του πίνακα ήταν ένας κουκουλοφόρος όπου μιλούσε κινέζικα. Η ταυτότητα του όμως δεν αποκαλύφθηκε αλλά παραμένει άγνωστη.

9) Πάμπλο Πικάσο, «La Gommeuse»



Το έργο La Gommeuse φιλοτεχνήθηκε το 1901 από τον Πάμπλο Πικάσο και ανήκει στην Μπλε Περίοδο. Στην μπροστινή όψη του πίνακα απεικονίζεται μία γυμνή γυναίκα ενώ στην πίσω πλευρά όπου ανακαλύφθηκε το 2000 καθώς ήταν καλυμμένη με ύφασμα, υπήρχε αναπαράσταση του φίλου του ζωγράφου, ντίλερ της εποχής, Περ Μανάς. Ο πίνακας δημοπρατήθηκε από τον οίκο Sotheby's το 2015 για 67.450.000 δολάρια.

10) Ρόι Λίχτενσταϊν, «Sleeping Girl»



Το έργο του Ρόι Λίχτενσταϊν, «Κοιμισμένο Κορίτσι» φιλοτεχνήθηκε το 1964 και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα δείγματα της ποπ-αρτ και της μεταπολεμικής τέχνης στις ΗΠΑ. Στον πίνακα απεικονίζεται το πορτρέτο μίας ξανθιάς γυναίκας. Ο πίνακας, αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα αριστουργήματα του 20^{ου} αιώνα. Δημοπρατήθηκε από τον οίκο Sotheby's στην Νέα Υόρκη και πουλήθηκε για 44,9 εκ. δολάρια. Η δημοπρασία αποτελούνταν αποκλειστικά από έργα της ποπ και της σύγχρονης τέχνης.

11) Σάι Τουόμπλι, «Untitled»

Ο πίνακας φιλοτεχνήθηκε το 1968 και ανήκει στην σειρά του «μαυροπίνακα» του Τουόμπλι. Πρόκειται για σπουδαία έργα που έχουν αναγνωριστεί για τη χρήση του γκρι, το όπου θεωρείται δύσκολο χρώμα για έναν καλλιτέχνη. Αποτέλεσε το πιο ακριβό έργο που πουλήθηκε το 2015 από τον οίκο Sotheby's. Η πώληση του πίνακα ανήλθε στο ποσό των 70,5 εκ. δολάρια. Ο πίνακας ήταν δωρεά του Αντρέι Ιρμας, όπου είχε στόχο τα 30 εκατομμύρια από την πώληση του πίνακα ώστε να δημιουργηθεί μια πτέρυγα εκδηλώσεων στη Συναγωγή της λεωφόρου Wilshire, την παλαιότερη πόλη του Λος Αντζελες.



12) Αμεντέο Μοντιλιάνι, «Ξαπλωμένο Γυμνό»



Ο πίνακας φιλοτεχνήθηκε το 1917 από τον Μοντιλιάνι και απεικονίζει ένα άγνωστο μοντέλο. Το έργο «Ξαπλωμένο Γυμνό» βγήκε σε δημοπρασία από τον οίκο Sotheby's στην Νέα Υόρκη και πουλήθηκε για 157,2 εκ. δολάρια.

9.2.1. Η μήνυση του Οίκου Δημοπρασιών Sotheby's προς την Ελλάδα για ένα Χάλκινο Ειδώλιο αλόγου του 8^{ου} αιώνα π.χ.



Την Ελλάδα μήνυσε ο οίκος δημοπρασιών Sotheby's επειδή διεκδικούσε ένα χάλκινο αγαλματίδιο με σχήμα αλόγου. Η δημοπρασία θα πραγματοποιούταν στην Νέα Υόρκη. Το χάλκινο αρχαιοελληνικό άλογο όμως αποσύρθηκε μετά από επιστολή του υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού στον οίκο ώστε να βοηθήσει να επιστραφεί. Η Sotheby's όμως δε συμφώνησε και μαζί και με τους κατόχους του αγάλματος, την οικογένεια των εκλιπόντων συλλεκτών Χάουαρντ και Σαρέτα Μπάρνερτ, οι οποίοι είχαν αγοράσει το αγαλματίδιο το 1973 έκανε μήνυση στο υπουργείο πολιτισμού. Η κίνηση του οίκου να μηνύσει την Ελλάδα έδειξε ότι προσπαθεί να αποθαρρύνει τις χώρες όπου έχουν χάσει τις αρχαιότητές τους να τις διεκδικήσουν. Το χάλκινο άλογο εντόπισε ο Χρήστος Τσιρογιάννης στον κατάλογο της δημοπρασίας, καθώς ήταν στο εξώφυλλο με τα αντικείμενα που θα πωλούνταν. Η αξία του αγάλματος είχε εκτιμηθεί στα 150.000-250.000 δολάρια. (Κώττη, 2018) Σχετικά με την προέλευση του υπάρχουν πολλές αμφιβολίες. Ο οίκος ανέφερε στο ιστορικό προέλευσης ότι το χάλκινο αγαλματίδιο είχε βγει σε δημοπρασία του οίκου Munzen und Medaillen AG στις 6 Μαΐου 1967 στην Ελβετία, και το απέκτησε ο Ρόμπιν Σάιμς. Έπειτα από τον Ρόμπιν Σάιμς, το απέκτησαν οι Howard και Saretta Barnet στις 16 Νοεμβρίου του 1973 στην Νέα Υόρκη, γι' αυτό βρέθηκε να πωλείται στη συλλογή του οίκου Sotheby's. Το συγκεκριμένο αρχαίο δεν είχε ιστορικό προέλευσης πριν από το 1973, οπότε βγήκε σε δημοπρασία. Σύμφωνα με συνθήκη της UNESCO, όποιο αρχαίο εμφανίστηκε στην αγορά πριν το 1970 έπρεπε να έχει πολύ συγκεκριμένο ιστορικό. Έτσι, λοιπόν όποιος πήγε το αρχαίο στον οίκο προς δημοπράτηση έπρεπε να δηλώσει που το βρήκε. Στην περίπτωση που δεν ανήκε πριν σε κάποια συλλογή ή δεν είχε δηλωθεί κατατάσσονταν στην κατηγορία των αντικειμένων όπου προέρχονταν από λαθρανασκαφή. Μάλιστα, το Υπουργείο στην επιστολή του ανέφερε ότι δεν υπάρχει τίποτα στα αρχεία που να δείχνει ότι το χάλκινο άλογο έχει εγκαταλείψει νόμιμα τη χώρα και γι' αυτό επιφυλάσσεται του δικαιώματος να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για τον επαναπατρισμό του. Ο οίκος Sotheby's από την άλλη υποστήριζε ότι η Ελλάδα δεν είχε κανένα δικαίωμα να παρέμβει στην πώληση αφού δεν διέθετε πληροφορίες σχετικά με το πότε και από ποιόν κλάπηκε ή απομακρύνθηκε από τη χώρα το χάλκινο άγαλμα. Γι' αυτό ζήτησε από το δικαστήριο «να διευκρινίσει τα δικαιώματα των νόμιμων ιδιοκτητών αρχαίων έργων της τέχνης και την προστασία των πελατών έναντι αβάσιμων αξιώσεων».

9.3. Οίκος Δημοπρασιών Βέργος

Ο ελληνικός οίκος δημοπρασιών ΒΕΡΓΟΣ έχει δημοπρατήσει ελληνικά έργα τέχνης του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Μια από τις δημοπρασίες που έχουν πραγματοποιηθεί στον οίκο Βέργος είναι αυτή που πραγματοποιήθηκε στις 1^η Δεκεμβρίου του 2016 στην Αθήνα και θεωρήθηκε πολύ σημαντική για τον ελληνικό οίκο. Τα έργα τα οποία δημοπρατήθηκαν ήταν γνωστών καλλιτεχνών (π.χ. Περικλή Πανταζή, Νίκο Αλεξίου). Τα έργα όπου ξεχώρισαν στην δημοπρασία ήταν:

1) Το έργο του Θεόφιλου με τον τίτλο «*Ο Σαμψών θανατώνει λέοντα*», το οποίο παρέμενε αδημοσίευτο.

2) Το έργο του Γιώργου Μπουζιάνη «*η Χορεύτρια*», όπου αποτελούσε σημαντικό έργο της αθηναϊκής περιόδου του ζωγράφου.

3) Το έργο του Διαμαντή Διαμαντόπουλου «*ο Εργάτης*», το οποίο θεωρείται από τα μεγάλων διαστάσεων έργα του καλλιτέχνη .

4) Το έργο του Λουκά Σαμαρά «*Reconstruction #56*» όπου έγινε γνωστό για την πρωτότυπη τεχνική του γαζωμένου υφάσματος.

5) Τα έργα του Αντωνάκου και του Τάκη που κέντρισαν το ενδιαφέρον των ενδιαφερόμενων τα οποία είναι το «*Untitled*» και το «*Erotic*».

Αξίζει να σημειωθεί πως τα τελευταία χρόνια την δημοπρασία την συμπληρώνουν γαλλικές και ιταλικές λιθογραφίες με θέματα από την Ελληνική Επανάσταση, τις ελαιογραφίες, τα μικροαντικείμενα, τις μαρτυρίες του φιλελληνικού κινήματος της Ευρώπης κ.α.

Μια εξίσου σημαντική δημοπρασία του οίκου ήταν αυτή που πραγματοποιήθηκε στο Ζάππειο Μέγαρο . Τα έργα που επέλεξε ο οίκος είχαν στόχο την υψηλή ποιότητα. Σύμφωνα με τον οίκο τα φιλελληνικά έργα έχουν μια τεράστια άνοδο καθώς πολλοί αγοραστές δείχνουν τεράστιο ενδιαφέρον για αυτή την κατηγορία. Κάποια από αυτά τα έργα ήταν η «*Βρύση στο Ναύπλιο*» του Peter von Hess και το «*Παραθαλάσσιο τοπίο με αρχαιότητες*» του Louis Francois Cassas. Πολλά ήταν και τα έργα Ελλήνων καλλιτεχνών που ξεχώρισαν. Κάποια από αυτά είναι το «*Γεφύρι*» του Σπύρου Παπαλουκά που είχε εκτιμηθεί μεταξύ των 15.000 - 20.000 ευρώ , τα «*Λουλούδια*» του Θάνου Τσίγκου που κυμαίνονταν στα 10.000 - 15.000 ευρώ, το «*Χωρίς τίτλο*» του Γιάννη Κουνέλλη που έφτανε τα 140.000 - 180.000 ευρώ, το έργο οι «*Chaussettes*» του Παύλου Διονυσόπουλου όπου εκτιμήθηκε στις 30.000 - 40.000 ευρώ καθώς και πολλοί άλλοι. (Βατόπουλος, 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Η Αμφίπολη έρμαιο στα χέρια των Αρχαιοκάπηλων - Θησαυροί της Αμφίπολης βγαίνουν σε Δημοπρασία

10.1. Εισαγωγή

Στην Αμφίπολη δρούσαν τουλάχιστον για εβδομήντα χρόνια αρχαιοκάπηλοι, προτού γίνει γνωστή μέσω των συστηματικών ανασκαφών που άρχισαν για να προστατευτεί η περιοχή. Οργανωμένες ομάδες είχαν φτιάξει ένα δίκτυο όπου πωλούσαν αρχαιοτήτες έναντι πολύ μικρού ποσού. Η αγοραπωλησία πραγματοποιούνταν ή μέσω πλανόδιων αρχαιοκάπηλων ή στην Θεσσαλονίκη όπου βρισκόταν ένας άνθρωπος στον οποίο μπορούσαν να απευθυνθούν. Έτσι, τον Απρίλιο του 1956 για να προστατευτεί η περιοχή της Αμφίπολης από την αρχαιοκαπηλία ξεκίνησαν συστηματικές ανασκαφές σ' ένα μεγάλο νεκροταφείο. Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Δημήτρη Λαζαρίδη *«Ο τόπος ήταν γεμάτος σκάμματα και τομείς αρχαιοκαπήλων»* γι' αυτό η έναρξη των ανασκαφών ήταν αναγκαία προκειμένου να χαρακτηριστεί η περιοχή ως αρχαιολογικός χώρος και να σταματήσουν τους αρχαιοκάπηλους.

Μεταξύ του 1992 με 1995 έγιναν επιχειρήσεις κλοπής αρχαιοτήτων από την Ελλάδα. Μία από αυτές ήταν η μεταφορά ενός χρυσού μακεδονικού στεφανιού το 1992, το οποίο προερχόταν από λαθρανασκαφή της Αμφίπολης και το λαθρεμπόριο με τα 187 αρχαία αντικείμενα όπου εντοπίστηκαν το 1994 στο Μπρίντιζι με την εμπλοκή των Ελλήνων μεταφορέων, Αχιλλέα Σακκά και Γιώργου Κλείδωνα (τα οποία επέστρεψαν στην Ελλάδα το 1997 έπειτα από ενέργειες του εφόρου αρχαιοτήτων Β. Αραβαντινού όπου τεκμηρίωσε ότι τα αρχαία προέρχονταν από λαθρανασκαφή μυκηναϊκών τάφων στη θέση Καλαμάκι της Αχαΐας αλλά και περιοχών της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας, της Ηπείρου, της Βοιωτίας κ.ά.). Μάλιστα, το 1992 είχαν εμφανιστεί αντικείμενα μεγάλης αξίας από την μακεδονική πόλη σε οίκους δημοπρασιών.

10.2. Το Κύκλωμα των Αρχαιοκάπηλων: Υπόθεση Σχοινούσα

Τον Απρίλιο του 2006 η Ελληνική Αστυνομία με τις διεθνείς διωκτικές αρχές άρχισαν να εξιχνιάζουν το μεγαλύτερο κύκλωμα αρχαιοκαπηλίας στον κόσμο. Πρωταγωνιστές ήταν ο Ρόμπιν Σάιμς και ο Χρήστος Μιχαηλίδης, οι οποίοι είχαν δημιουργήσει το μεγαλύτερο «κύκλωμα» εντοπισμού και διακίνησης αρχαιοτήτων με αγοραπωλησίες σε πλούσιους συλλέκτες, δημοπρασίες σε μεγάλους οίκους του εξωτερικού καθώς και συναλλαγές πολλών εκατομμυρίων ευρώ. Πρόκειται για ένα κύκλωμα που έψαχνε για αρχαία αντικείμενα σε χωράφια, επιχειρηματίες του λαθρεμπορίου, νομιμόφρονες αρχαιοπώλες καθώς και τους υπεύθυνους μεγάλων μουσείων. Ο εντοπισμός των μελών της ομάδας ξεκίνησε έπειτα από έφοδο της ΕΛ.ΛΑΣ. σε ακίνητα της εφοπλιστικής οικογένειας Παπαδημητρίου στη Σχοινούσα και στο Ψυχικό.

Η υπόθεση πήρε μεγάλες διαστάσεις καθώς βρέθηκαν αρχαιότητες ανεκτίμητης αξίας σε δύο ακίνητα της οικογένειας Παπαδημητρίου αλλά και επειδή ο αδελφός της Δήμητρας Παπαδημητρίου ήταν ο έμπορος τέχνης και αρχαιολογικών θησαυρών, Χρήστος Μιχαηλίδης. Εμπλεκόμενη στην υπόθεση ήταν και η πρώην έφορος του Μουσείου Γκετί, Μάριον Τρου, η οποία κατηγορήθηκε για κλεπταποδοχή προϊόντων από λαθρανασκαφή ή κλοπή. Σε κακουργηματικές διώξεις προέβησαν οι αρχές κατά των μελών της Οικογένειας Παπαδημητρίου έπειτα από την αποκάλυψη των θησαυρών στην βίλα στην Σχοινούσα και στο σπίτι στο Ψυχικό. Σύμφωνα με την δικογραφία τα ευρήματα που βρέθηκαν στα ακίνητα της οικογένειας ήταν 152 αντικείμενα με την αξία τους να εκτιμάται τουλάχιστον στα 982.000 ευρώ. Επίσης, ο Σαβόκα ήταν ένας από τους παραλήπτες των αρχαίων αντικειμένων που προέρχονταν από λαθρανασκαφές και κλοπές στην Ελλάδα, αφού υπήρξε ο δέκτης των αρχαίων αντικειμένων που προέρχονταν από λαθρανασκαφή και βρέθηκαν τον Σεπτέμβριο του 1993 στο ξενοδοχείο της Γλυφάδας «Ελληνικό», σε έφορο της Αστυνομίας. Σε αυτήν την υπόθεση είχε εμπλακεί και το όνομα του υπαρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας Μιχάλη Νηστικάκη, όπου στην δίκη αθώωθηκε, με αποτέλεσμα η αστυνομία να θεωρήσει ως παραλήπτες και χειριστές κάποιων από τα αρχαία αντικείμενα μέσω του Σαβόκα, τον Σάιμς και τον Μιχαηλίδης. Προμηθευτές τους ήταν ο Τζιάκομο Μέντιτσι όπου συνελήφθη το 1997 έπειτα από συνεργασία των ιταλικών και των ελβετικών αρχών. Σε τέσσερις αποθήκες της ιδιοκτησίας του στην Γενεύη βρέθηκαν 10.000 αρχαία αντικείμενα αξίας 40 εκ. ευρώ. Μάλιστα, διέθετε και τρεις εταιρίες όπου προωθούσε τέτοιου είδους κομμάτια στον οίκο Sotheby's. Μια από τις εταιρίες του ήταν η «Xoilan Trader Inc» την οποία σύμφωνα με έρευνα την είχε από κοινού με τους Σάιμς και Μιχαηλίδη. Ο Σάιμς και ο Μιχαηλίδης ταξίδευαν συχνά στην Ελλάδα και διέμεναν σε κεντρικό ξενοδοχείο της Αθήνας προκειμένου να συναντήσουν διάφορους συνεργάτες τους. Χάρης σε έναν συμμαθητή του Μιχαηλίδη αγόρασαν μια έκταση στη Σχοινούσα όπου έχτισαν το εξοχικό τους και άρχισαν να διαμένουν στις αρχές της δεκαετίας του '90. Στο τέλος του έφτασε το κύκλωμα της αρχαιοκαπηλίας στις 5 Ιουλίου του 1999 με τον θάνατο του Χρήστου Μιχαηλίδης. Δεν υπήρχε κάποια οικονομική διευθέτηση με αποτέλεσμα ο εφοπλιστής Νίκος Παπαδημητρίου, άνδρας της αδελφής του, διεκδικούσε το μερίδιο του από την κοινή τους περιουσία όπου περιλάμβανε 15.000 αρχαία αντικείμενα αξίας εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ, τα οποία είχαν μεταφερθεί σε 33 διαφορετικές αποθήκες στην Αγγλία, στην Ελβετία, στη Γερμανία, στις ΗΠΑ και αλλού. Τον Μάιο του 2001 έγινε η δίκη, στην οποία ο Παπαδημητρίου κέρδισε το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας του Σάιμς και του Μιχαηλίδη καθώς και το σπίτι στην Σχοινούσα όπου είχαν μεταφερθεί πολλά αρχαία αντικείμενα. Οι αρχές διαβάζοντας τα έγγραφα αντιδικίας μεταξύ Σάιμς – Παπαδημητρίου διαπίστωσαν ότι πρόκειται για ένα τεράστιο κύκλωμα διακίνησης των αρχαιοτήτων.

10.2.1. Το χρυσό στεφάνι του Γκετί



Μια από τις πιο γνωστές υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας στην περιοχή της Αμφίπολης είναι αυτή του χρυσού στεφανιού. Το στεφάνι ήταν προϊόν λαθρανασκαφής της περιόδου 1993-1994, το οποίο βρέθηκε από έναν αγρότη. Το κύκλωμα αρχαιοκαπηλίας του Σαβόκα, εντόπισε αμέσως τον αγρότη με το χρυσό στεφάνι. Μάλιστα, ο λαθρανασκαφέας είχε βγάλει φωτογραφία με το στεφάνι ώστε να καταχωρίσει την ανεκτίμητη αξία του. Το μακεδονικό στεφάνι έφτασε στο Μοναχό, αλλά η τελική εμπορική χρήση του δεν ήταν από τον Σαβόκα, ο οποίος διέθετε εκείνη την περίοδο μια γκαλερί στο κέντρο της Γερμανίας. Στα τέλη του 1991, το στεφάνι έφτασε στα χέρια δύο Ελλήνων που ζούσαν στο Μοναχό. Ο ένας ήταν ιδιοκτήτης μιας εταιρίας εισαγωγών με το όνομα «Ηρακλής» ενώ ο άλλος εμφανιζόταν ως άεργος. Στην παρέα αυτών των δύο βρέθηκε και ένας Σέρβος, ο οποίος διέμενε σε ένα ξενοδοχείο στο Μοναχό αλλά δεν πλήρωνε τα έξοδα διαμονής με αποτέλεσμα να προφυλακισθεί.

Τον Φεβρουάριο του 1992, οι δύο Έλληνες και ο Σέρβος προσπάθησαν να πουλήσουν το χρυσό στεφάνι σε έναν Έλληνα Ζωγράφο. Ο Ζωγράφος όπου ζούσε στο Μαρούσι αλλά ταξίδευε πολύ συχνά στη Γαλλία δεν δέχτηκε την συναλλαγή. Έπειτα, οι αρχαιοκάπηλοι απευθύνθηκαν σ' ένα αυστριακό αρχαιοπώλη με έδρα την Βασιλεία της Ελβετίας, Κριστόφ Λεόν.

Έτσι το μακεδονικό στεφάνι έφτασε στο Μουσείο Γκετί των ΗΠΑ με την εμπλοκή των αρχαιοκαπήλων Νίνο Σαβόκα, Ρόμπιν Σάιμς, Τζιανφράνκο Μπεσίνα και την εμπλοκή τεσσάρων Ελλήνων μεσαζόντων. Σύμφωνα με δικογραφία των Ελληνικών εισαγγελικών αρχών «*Το στεφάνι αγοράστηκε τον Ιούλιο του 1993 αντί ενός εκατομμύριου 150.000.000, από το μουσείο Γκετί. Οι ενέργειες του ελληνικού υπουργείου πολιτισμού όμως βοήθησαν στον επαναπατρισμό του το 2007*». Μετά τον επαναπατρισμό του, το ανεκτίμητο χρυσό στεφάνι εκτίθεται στο Μουσείο της Αμφίπολης.



10.3. Σε Δημοπρασία βγαίνουν Ανεκτίμητα Νομίσματα και Σπάνιες Τερακότες

Ο οίκος δημοπρασιών Christie's στο Λονδίνο έβγαλε προς πώληση το 1992 τρία τετράδραχμα νομίσματα τα οποία χρονολογούνται μεταξύ του 158-149 π.χ. και απεικονίζουν τη θεά Αρτεμις. Τα νομίσματα προέρχονταν από την Αμφίπολη. Τα αντικείμενα ξεπέρασαν την αρχική τους εκτίμηση όπου ήταν μεταξύ των 120-140 λιρών και πουλήθηκαν για 231 λίρες. Επίσης, τέσσερα τετράδραχμα όπου απεικόνιζαν την Αθήνα, τη Μακεδονία με τον Μέγα Αλέξανδρο, τη Θράκη με τον Λυσίμαχο και την Αίγυπτο με την Πτολεμαΐδα I πουλήθηκαν 396 λίρες, ξεπερνώντας την αρχική τους εκτίμηση όπου κυμαίνονταν μεταξύ των 250-350 λιρών. Μάλιστα, το γλυπτό με το κεφάλι της Αθηνάς με περικεφαλαία άγγιξε τις 550 λίρες. Ο οίκος Bonhams το 2003 έβγαλε σε δημοπρασία ένα τετράδραχμο με τον Μέγα Αλέξανδρο και τον Φίλιππο Β', όπου πουλήθηκε για 129 λίρες ενώ το 2004 πουλήθηκε για 376 λίρες ένα νόμισμα με τον Μέγα Αλέξανδρο. Σε παράρτημα του Kingsbridge πουλήθηκε το 2007 ένα τετράδραχμο με την ασπίδα της Αρτέμιδος για 56 λίρες. Την ίδια χρονιά ένα τετράδραχμο με την προτομή του Ηρακλή που έχει πάνω του δέρμα λιονταριού έφτασε τις 176 λίρες ενώ την επόμενη χρονιά ένα παρόμοιο νόμισμα πουλήθηκε για 188 λίρες. Το 2012, ένα νόμισμα από την Αμφίπολη τον Φίλιππο Β' και το άλογό έφτασε τα 576 ευρώ. Το ποιο εντυπωσιακό νόμισμα που έφτασε στην υψηλότερη τιμή ήταν ένα μακεδονικό νόμισμα με τον Μέγα Αλέξανδρο και το κεφάλι της Αθηνάς, η οποία φοράει μια κορινθιακή περικεφαλαία, μαργαριταρένιο περιδέριο και σκουλαρίκια.

Πρόκειται για ένα νόμισμα μεγάλης αξίας αφού η Αθηνά κρατά ένα σπειροειδές φίδι και ο Μέγας Αλέξανδρος στεφάνι και γραφίδα, αποτελώντας μια σπάνια απεικόνιση. Σε οίκο στις Βρυξέλες έγινε η τελευταία δημοπρασία, στην οποία πουλήθηκε ένα νόμισμα με την κεφαλή του Μεγάλου Αλεξάνδρου για 3.800 ευρώ, ένα χρυσό νόμισμα με τον Μέγα Αλέξανδρο όπου κρατά στεφάνι και από κάτω ακριβώς απεικονίζεται μία τρίαινα πουλήθηκε για 110.000 ευρώ αντί της αρχικής του εκτίμησης που ήταν στα 60.000 ευρώ. Εκτός από τα νομίσματα σε δημοπρασία είχαν βγει και σπάνιες τερακότες. Ο οίκος Sotheby's είχε βγάλει σε δημοπρασία το 2003 μια ελληνική τερακότα του 1^{ου} αιώνα από την Αμφίπολη, στην οποία απεικονιζόταν ο Αττίλας καθισμένος σε έναν βράχο, να κρατά στο στόμα του ένα φλάουτο. Πωλητής του ήταν ένας από τους μεγαλύτερους εμπόρους αρχαιοτήτων, ο John Hewett. Η τερακότα είχε εκτεθεί τον Νοέμβριο του '68 στο Μουσείο του Μπέρμιγχαμ. Παρόλο που η εκτίμηση της τερακότας κυμαινόταν μεταξύ 2.000-3.000 λίρες τελικά κατοχυρώθηκε στις 3.000 λίρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Η Υποθαλάσσια Πολιτιστική Κληρονομιά και το φαινόμενο της Αρχαιοκαπηλίας

Πολλές ανασκαφές έχουν αρχίσει τα τελευταία χρόνια υποθαλάσσια. Μέχρι σήμερα, στην Ελλάδα, χάρις στο πλούσιο εμπόριο της αρχαιότητας υπάρχουν πολλά είδη τύπων αμφορέων. Η υποβρύχια αρχαιολογία θεωρεί πως ο βυθός της Μεσογείου φιλοξενεί τεράστιο αρχαιολογικό πλούτο. Σύμφωνα με τον Αμερικάνο αρχαιολόγο Τζορτζ Μπας στο Αιγαίο πέλαγος έχουν βυθιστεί πάνω από 10.000 χιλιάδες πλοία, από την εποχή του σιδήρου μέχρι το Βυζάντιο. Πλέον οι αρχαιολόγοι που ασχολούνται με την θάλασσα έχουν δώσει αρκετές και χρήσιμες πληροφορίες για το εμπόριο, την ναυπήγηση, τη ναυσιπλοΐα, την οικονομία και τον τρόπο ζωής των παλιότερων ανθρώπων. (Κέφαλος, 2018)

11.1. Ινστιτούτο Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών

Το Αύγουστο του 1973 δημιουργήθηκε το Ινστιτούτο Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών το οποίο είναι ένας κοινωφελής, αναγνωρισμένος, μη κυβερνητικός και επιστημονικός οργανισμός. Σκοπός του οργανισμού είναι η οργάνωση και η προώθηση της ενάλιας αρχαιολογικής έρευνας στην Ελλάδα, με σκοπό να συνδράμει στο έργο που καλείται να υλοποιήσει η Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού που έχει ως σκοπό την προστασία και την έρευνα των ενάλιων αρχαιοτήτων στην Ελλάδα. Το ινστιτούτο ενάλιων αρχαιολογικών ερευνών βοήθησε πάρα πολύ τους αρχαιολόγους μέσα από έρευνες, σεμινάρια και διαλέξεις που έχουν οργανώσει για τα θέματα της υποβρύχιας και ναυτικής αρχαιολογίας. Το ινστιτούτο αυτό συνεργάζεται με επιστήμονες καθώς και φορείς από όλο τον κόσμο. Το Σεπτέμβριο του 1998 πραγματοποιήθηκε ένα από τα πιο σημαντικά προγράμματα με θέμα την συντήρηση, τη μελέτη, τη δημοσίευση και την έκθεση στο Μουσείο των Σπετσών. Διάφορες δράσεις που κάνει το ινστιτούτο ενάλιων αρχαιολογικών ερευνών έχουν να κάνουν με την υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα στον Αργολικό κόλπο, όπως και στο Παγασητικό κόλπο που έχουν ως σκοπό την τεκμηρίωση, την μελέτη και την ανασκαφή των εντοπισμένων αρχαίων ναυαγίων, καθώς και στις νότιες ακτές τις Σαλαμίνας με κύριο σκοπό τον εντοπισμό, την καταγραφή και την μελέτη των αρχαίων ναυαγίων. Για παράδειγμα, το 2000 το ινστιτούτο με την ευθύνη του αρχαιολόγου Ηλία Σπονδύλη πραγματοποίησε έρευνα στις δυτικές ακτές του νοτίου Παγασητικού με στόχο να εντοπίσει το ναυάγιο με αμφορείς. Υπό την έρευνα που γινόταν στην ακτογραμμή πάνω από 4,5 χιλιόμετρα δεν εντοπίστηκε το ναυάγιο αλλά βρέθηκαν άλλα οκτώ ναυάγια από το Βυζάντιο. Μέσα σε αυτά το πιο σημαντικό ήταν το ναυάγιο 7. Τρία χρόνια μετά, η υποβρύχια έρευνα επικεντρώθηκε στην τοπογραφική αποτύπωση του ευρήματος και την δειγματοληπτική ανέλκυση 4 αμφορέων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι είναι ένα πολύ σημαντικό ναυάγιο, το οποίο χρονολογείται στα τέλη του 4^{ου} αιώνα. Το ναυάγιο βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση και θα μπορέσει να δώσει σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία την ναυτικής δραστηριότητας και της οικονομίας. Το 2004 βρέθηκαν επτά αμφορείς όπου θεωρήθηκαν σπάνια και ιδιαίτερα ευρήματα. Ήταν το πρώτο ναυάγιο το οποίο ερευνήθηκε στην Ελλάδα και οι αμφορείς του πλοίου πολύ πιθανόν να περιείχαν κρασί. Οι ερευνητές πιστεύουν ότι η συστηματική ανασκαφή θα μπορέσει να ρίξει φως στην μελέτη του εμπορίου στις θάλασσες την Ελλάδας. Με την έρευνα αυτή θα δούμε πόσο σημαντικό ρόλο έπαιξαν τα λιμάνια του Παγασητικού κόλπου στις πολιτισμικές και εμπορικές ανταλλαγές εκείνη την εποχή. Το ινστιτούτο βέβαια συνεχίζει την δράση και σε άλλους τομείς όπως την ηλεκτρονική οργάνωση και την βιβλιοθήκη του Ινστιτούτου, την οργάνωση του πλούσιου φωτογραφικού αρχείου και την εκπαίδευση.

11.2. Υποθαλάσσια Αρχαιοκαπηλία

Η αρχαιοκαπηλία του βυθού αποτελεί ένα θέμα που έπρεπε να απασχολήσει καθώς το νομοσχέδιο του υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας όσον αφορά τις θαλάσσιες καταδύσεις φαίνεται να πυροδοτεί το σχετικό πρόβλημα με την προστασία των αρχαιοτήτων όπου βρίσκονται στις ελληνικές θάλασσες. Ένα μέρος του αρχαιολογικού κόσμου, κάποιες οικολογικές οργανώσεις, ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων καθώς και κάποιοι επαγγελματίες ψαράδες έχουν δείξει ενδιαφέρον υποστηρίζοντας ότι το νομοσχέδιο θα δώσει τέλος στον κλάδο τους. Το Επιμελητήριο Περιβάλλοντος και Βιωσιμότητας σε συνάντηση που πραγματοποίησε εξέφρασε τις επιφυλάξεις του για το νομοσχέδιο του ΥΕΝ, «Καταδύσεις Αναψυχής». Υπάρχει έντονος προβληματισμός μιας και η Ελλάδα αποτελεί ένα θαλάσσιο μουσείο. Το συγκεκριμένο θέμα εκτός από τη βουλή έφτασε και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ο βυθός αποτελεί ένα κομμάτι στο οποίο είναι δύσκολο να προστατευτούν οι αρχαιολογικοί θησαυροί. Η Εφορεία Εναλίων σε συνεργασία με το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών εντόπισε 25 ναυάγια, όμως οι ειδικοί γνωρίζουν ότι στις ελληνικές θάλασσες κρύβονται περισσότερα από 1.000. Έτσι, λοιπόν είναι δύσκολο να φυλαχτούν οι ενάλιοι χώροι όπως γίνεται με τους χερσαίους. Προσπάθειες αρχαιοκαπηλίας πραγματοποιήθηκαν στο ναυάγιο των σαρκοφάγων στη Μεθώνη, στο κλασικό ναυάγιο στο Πόρτο Κουφό, στην Αλόνησο, στο μεταβυζαντινό ναυάγιο της Νισύρου, στο βυζαντινό του Καστελλόριζου, στην Αντίπαρο κ.α. Η διαφωνία αυτή με το νομοσχέδιο οδήγησε στον αναλογισμό σχετικά με τους κινδύνους που κρύβει η χρήση των νέων τεχνολογιών όπως είναι το βαθυσκάφος, οι οποίοι αυξάνουν τις πιθανότητες για παράνομη δραστηριότητα.

11.3. Νομικά ζητήματα πάνω στην πολιτιστική κληρονομιά των ενάλιων θησαυρών

Στο βυθό της θάλασσας υπάρχουν πολιτιστικά αγαθά αξίας τα οποία χρονολογούνται από διαφορετικές ιστορικές περιόδους. Τα πρακτικά κράτη κάνουν προσπάθειες να διαφυλαχτεί ο θησαυρός τους, αλλά είναι αρκετά δύσκολο να επιτευχθεί αυτό καθώς απαιτείται μεγάλο ποσό για την έρευνα, την καταγραφή και την διάσωση με την συνδρομή της σύγχρονης τεχνολογίας καθώς και εξειδικευμένου προσωπικού και δυτών αφού θα έχουν να αντιμετωπίσουν τους άρτια εξοπλισμένους αρχαιοκάπηλους που δεν διστάζουν να λεηλατούν τα ελληνικά αλλά και διεθνή ύδατα προωθώντας τα σε οίκους δημοπρασιών και συλλέκτες αρχαιοτήτων. Η αξία των θησαυρών που κρύβονται στο βάθος της θάλασσας μπορεί να είναι ανεκτίμητη. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται και από τον «Μηχανισμό των Αντικυθήρων» ο οποίος βρέθηκε σε ένα ρωμαϊκό ναυάγιο σε βάθος 42 μέτρα, και αποτελεί μέχρι σήμερα το παλαιότερο δείγμα επιστημονικής τεχνολογίας

Σύμφωνα με την UNESCO υπάρχουν 3 εκατομμύρια ναυάγια διασκορπισμένα στα βάθη θαλασσών. Στην Εφορεία των Εναλίων Αρχαιοτήτων για τον Ελλαδικό χώρο έχουν καταγραφεί περίπου 1000 ναυάγια, και χαρτογραφημένα είναι τα 300. Είναι προφανές λοιπόν ότι τα ευρήματα που είναι κρυμμένα στο βυθό της θάλασσας ελκύουν το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας ώστε να θεσπιστούν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία της υποθαλάσσιας κληρονομιάς και φυσικά να βρεθεί ένας τρόπος για την ανάσυρση της όπου είναι εφικτό ή απαραίτητο. Στην Ελλάδα η προστασία της κληρονομιάς συνίσταται στην κήρυξη κάποιων ενάλιων αρχαιολογικών χώρων ως προστατευόμενοι, στις οποίες γίνονται προσπάθειες να αστυνομεύονται ώστε να περιοριστεί το εμπόριο αρχαιοτήτων από την θάλασσα. Τα σύγχρονα μέσα βοηθούν να εντοπιστούν ποιο εύκολα με αποτέλεσμα τα αρχαία αντικείμενα να ανεκλύονται και να προωθούνται μέσω των αρχαιοκάπηλων σε αγορές του

εξωτερικού. Οι αρχαίες πόλεις, τα λιμάνια και τα βυθισμένα ναυάγια των πλοίων προστατεύονται με τον αρχαιολογικό Νόμο 3028. Στα άρθρα 1 και 2 του ν. 3028/2002 αναφέρεται ότι τα πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, καθώς και εντός άλλων θαλάσσιων ζωνών στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο αποτελούν αντικείμενο νομοθετικής προστασίας κατά τις διατάξεις του νόμου. Αυτό σημαίνει ότι η εφαρμογή των διατάξεων επεκτείνεται πέρα των χωρικών υδάτων και της αιγιαλίτιδος ζώνης στη συνορεύουσα ζώνη.

Τα πολιτιστικά αγαθά κάθε χώρας όπου βρίσκονται στον πυθμένα της αιγιαλίτιδας ζώνης του κράτος περιέχονται στο κράτος και διέπονται από την εσωτερική νομοθεσία, την οποία καθορίζει το κάθε κράτος. Στην Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας το άρθρο 303 αναφέρεται στην δικαιοδοσία της συνορεύουσας ζώνης, όπου το κράτος έχει την δυνατότητα να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη, κηρύσσοντας μια διπλάσια ζώνη από αυτή που έχει θεσπίσει το άρθρο 149 της Σύμβασης, όπου καθορίζει το Καθεστώς στην περιοχή του Διεθνούς βυθού. Έτσι, τα αρχαιολογικά και ιστορικά αντικείμενα που βρίσκονται θα διαφυλάσσονται ή θα διατίθενται για το συμφέρον της ανθρωπότητας. Τα πολιτιστικά αγαθά θα διατίθενται στην δικαιοδοσία της Διεθνούς Αρχής, με εξαίρεση την περίπτωση που το κράτος αποδείξει την «συγγένεια» που έχει με το αγαθό που έχει ζητήσει.

Η UNESCO συνειδητοποιώντας την ανάγκη για την προστασία της υποθαλάσσιας πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και την κάλυψη του νομικού κενού ανάμεσα στην συνορεύουσα ζώνη και την έναρξη της διεθνούς περιοχής αναζήτησε μια μέθοδο όπου θα συνεργάζονταν τα κράτη μεταξύ τους. Έτσι, προκύπτει η Σύμβαση για την Προστασία της Υποθαλάσσιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, στις 6 Νοεμβρίου του 2001 στο Παρίσι. Η Ελλάδα ως πρωτοπόρα από το 1932; αναγνώρισε την ανάγκη για σχετική νομοθετική ρύθμιση κι έτσι ψηφίστηκε ο νόμος ΚΝ/5351/32.

Η Υποθαλάσσια πολιτιστική κληρονομιά σύμφωνα με την Σύμβαση περιλαμβάνει ίχνη της ανθρώπινης ύπαρξης σχετικά με την πολιτιστική, ιστορική ή αρχαιολογική σημασία και βρίσκονται στο νερό. Για να προστατευθεί η υποθαλάσσια πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει τα κράτη να συνεργαστούν και η πρώτη τους επιλογή να είναι η διατήρηση, η έρευνα και η καταγραφή της προτού αναλάβουν άλλες ενέργειες που θα έχουν επιπτώσεις.

Πρόβλημα εντοπίζεται στα διεθνή ύδατα όπου δεν γίνεται να εφαρμοστεί η Εθνική Νομοθεσία κάθε χώρας. Αυτό οφείλεται στο νεωτεριστικό σύστημα που καθιερώνει η Σύμβαση για να γνωστοποιηθεί μια αρχαιολογική μια αρχαιολογική ανακάλυψη μέσα στα όρια των διεθνών υδάτων, δηλαδή την αποκλειστική οικονομική ζώνη και την υφαλοκρηπίδα, ενώ για τα αεροσκάφη, τα πολεμικά ή άλλα κρατικά πλοία υπάρχει ειδικό καθεστώς.

Γι' αυτό στην περίπτωση που ανακαλυφθεί ένα ναυάγιο σε διεθνή ύδατα οι διαβουλεύσεις ανάμεσα στις χώρες θα είναι ιδιαίτερα περίπλοκες αλλά και χρονοβόρες. Επίσης, θα πρέπει να αποδείξουν ότι σχετίζονται με πολιτιστικούς, αρχαιολογικούς και ιστορικούς δεσμούς με το εύρημα. Για παράδειγμα, σε περίπτωση που εντοπιστεί στα Ελληνικά ύδατα ένα Τούρκικο ναυάγιο θα πρέπει να μεσολαβήσει η Ελλάδα με την Τουρκία για με προστασία του. Η Σύμβαση υπογράφηκε το 2001 και έχει πολλές προοπτικές για να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι που απειλούν την υποθαλάσσια πολιτιστική κληρονομιά αλλά και την ανάληψη πρωτοβουλιών ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία της.

Συμπεράσματα

Η αρχαιοκαπηλία αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα εγκλήματα για την ανθρωπότητα σύμφωνα με τη διεθνή νομοθεσία. Σήμερα με τις ραγδαίες εξελίξεις της τεχνολογίας και την ευκολία πρόσβασης στην πληροφόρηση υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες υλοποίησης τέτοιων εγκληματικών πράξεων οι οποίες αποφέρουν τεράστια κέρδη. Για την παρεμπόδιση τέτοιων πράξεων δεν απαιτείται απλά φύλαξη αλλά ταυτόχρονα και ένα στρατηγικό και εξειδικευμένο σχέδιο.

Προς την κατεύθυνση αυτή, η πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να καθιερωθεί ως θεμελιώδης αρχή του κοινωνικού συμβολαίου. Ένα μεγάλο βήμα για την προστασία των αρχαιοτήτων αποτελεί ο Ν. 3658/2008 αναφορικά με την προστασία των πολιτιστικών αγαθών. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια η προστασία των αρχαιοτάτων έχει ενισχυθεί με αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο και συνταγματικές αναφορές. Παρόλα, αυτά οι αρμόδιες αρχές πρέπει να βρίσκονται σε ετοιμότητα αφού οι αρχαιοκάπηλοι, οι κλεπταποδόχοι και γενικότερα τα κυκλώματα δρουν κατά των αρχαιοτήτων με το να προσαρμόζονται κάθε φορά στα νέα δεδομένα που διαμορφώνουν οι εκάστοτε νόμοι.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι η εθνική νομοθεσία ρυθμίζει το καθεστώς των «*Εθνικών Θησαυρών*», ενώ η κοινοτική νομοθεσία τους προστατεύει. Στις περιπτώσεις που τα πολιτιστικά αγαθά εξάγονται παράνομα ο όρος «*Εθνικός Θησαυρός*» μπορεί να οδηγήσει ένα ξένο δικαστήριο να εφαρμόσει τις ελληνικές ρυθμίσεις. Μάλιστα μερικά κράτη όπως η Γαλλία έχουν ενσωματώσει την έννοια του «*Εθνικού Θησαυρού*» στη νομοθεσία τους.

Μάλιστα, στο θέμα της πολιτιστικής κληρονομιάς επικρατεί μια εσωστρέφεια για τα κράτη, αλλά ταυτόχρονα και μια εμμονή στις εθνικές τους νομοθεσίες. Γι' αυτό η πλειονότητα των κρατών και συγκεκριμένα τα κράτη «*εισαγωγής*», θα πρέπει να κάνουν αποδεκτές τις διεθνείς συνθήκες αλλιώς αυτοί που κινούν τα νήματα θα περιοριστούν σε ένα διακοσμητικό ρόλο. Η Ελλάδα ως χώρα «*εξαγωγής*» όχι μόνο έχει κυρώσει τις διεθνείς συμβάσεις αλλά τις εφαρμόζει κιόλας. Προσπαθεί, δηλαδή, να ακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις και να τις προσαρμόζει στα δεδομένα της, όσον αφορά την προστασία των πολιτιστικών αγαθών.

Είναι, λοιπόν, πρόδηλο ότι η αρχαιοκαπηλία αποτελεί μια οργανωμένη εγκληματική πάταξη. Για την πάταξη του φαινομένου αυτού που για χρόνια έχει αποτελέσει κίνδυνο και αιτία απώλειας σπουδαίων ιστορικών τεκμηρίων, θα πρέπει να συμβάλουμε όλοι. Για να επιτευχθεί αυτό και να προστατέψουμε την ιστορία μας αλλά και την ιστορία άλλων λαών θα πρέπει να δραστηριοποιηθούμε. Άλλωστε, τα κράτη οφείλουν να ακολουθούν τις κατευθύνσεις των Διεθνών Συμβάσεων ώστε να αποτραπεί η παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών αλλά και να εδραιωθεί ένα νέο πολιτιστικό ήθος στις διεθνείς σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα, να εντοπίζουν τα κενά που υπάρχουν στην νομοθεσία τους και να τα συμπληρώνουν. Για να υπάρχει μια υγιής πολιτιστική πληροφόρηση στα μουσεία θα πρέπει η επιστημονική κοινότητα, οι συλλέκτες καθώς και οι αρχαιοπώλες να ακολουθούν πιστά τους διεθνείς κώδικες δεοντολογίας όσον αφορά τις συνεργασίες, την αγορά, το δανεισμό, την δωρεά, την έκθεση, την τεκμηρίωση, απορρίπτοντας έτσι όλα τα αντικείμενα όπου αγνοείται η προέλευσή τους. Στο πλαίσιο, λοιπόν, μιας ασφαλούς κοινωνίας οφείλουμε όλοι να αναφέρουμε στις αρμόδιες αρχές οποιαδήποτε ύποπτη κίνηση παράνομης διακίνησης αλλά και να αποκαλύψουμε την ανακάλυψη ενός οποιουδήποτε αρχαιολογικού ευρήματος. Είναι καθήκον αλλά και υποχρέωση όλων των πολιτών να προστατέψουν το παρελθόν τους. Ο σεβασμός και η διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μας συνιστούν εθνική ευθύνη και παγκόσμια ηθική δέσμευση. Τα αυξημένα κέρδη που προσφέρει η πώληση των αρχαίων αντικειμένων έχει οδηγήσει πολλούς ανθρώπους να το θεωρούν ως λύση για να αυξήσουν το εισόδημα τους.

Έτσι, η λαθρανασκαφή και η λεηλασία έχουν καθιερωθεί ως ένα είδος διαβίωσης. Οι περισσότεροι αρχαιολογικοί χώροι βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές, κάτι που σημαίνει πως πολλοί παράνομοι αρχαιοκάπηλοι είναι κυρίως αγρότες. Η υπανάπτυξη είναι ένα μεγάλο πρόβλημα στην εποχή που βιώνουμε καθώς η αγορά κινείται ανεξέλεγκτα. Η λύση αυτού του προβλήματος βρίσκεται στην αγορά, ώστε να υπάρξουν εμπορικές πρακτικές που να καλύπτουν και να έχουν ως όφελος τους τοπικούς πληθυσμούς. Η οικονομική κρίση που υπάρχει στην Ελλάδα έχει οδηγήσει στην αύξηση της αρχαιοκαπηλίας με αποτέλεσμα η πολιτιστική κληρονομιά να διακινείται σε όλο τον πλανήτη με ταχύτατους ρυθμούς. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι πλέον δεν είναι εγκληματίες αυτοί που παραβιάζουν ένα μουσείο, αλλά απλοί άνθρωποι ή κάποιοι που ασχολούνται με τη γη, την οικοδομή καθώς επίσης και οι ανιχνευτές μετάλλων. Σύμφωνα με την αστυνομία έχει διαπιστωθεί πως οι άνθρωποι δεν εμπιστεύονται άλλους και προτιμούν να το κάνουν μόνοι τους. Ωστόσο, υπάρχουν και οι συμμορίες στις οποίες για να γίνεις μέλος θα πρέπει να περάσεις κάποιες δοκιμασίες, ώστε να μπορέσουν με αυτό τον τρόπο να σε δεχτούν. Οι διαμεσολαβητές είναι αυτοί που έχουν επαφές με τους ανθρώπους της υψηλής κοινωνίας και τους προστατεύουν. Τα άτομα που εκτελούν τις λαθρανασκαφές είναι αυτοί που από το κύκλωμα θα πάρουν τα λιγότερα λεφτά, με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του κυκλώματος είναι η περίπτωση του θησαυρού του Αϊδινίου που βρέθηκε στην Νέα Υόρκη.

Συνακόλουθα, όταν ένα αντικείμενο εξάγεται από τη γενέτειρά του και οι αρχαιοκάπηλοι το προωθούν σε οίκους δημοπρασιών, μαγαζιά εμπορίου και συλλέκτες αυτόματα δημιουργείται ένα κενό στην πολιτιστική κληρονομιά της χώρας αλλά και στην ιστορία διεθνώς. Η απώλεια αυτή δεν επηρεάζει μόνο αυτούς που ασχολούνται με τα πολιτιστικά αγαθά, δηλαδή αρχαιολόγους, ιστορικούς κλπ., αλλά τον ευρύ πληθυσμό που χάνει ένα κομμάτι από την ιστορία του. Βέβαια στο εμπόριο αρχαιοτήτων δε τους αφορά η πολιτιστική κληρονομιά της κάθε χώρας, αλλά πρωτίστως το κέρδος. Έτσι τα αντικείμενα πωλούνται ως έργα τέχνης, καταστρέφοντας αυτόματα τις πληροφορίες του αντικειμένου και τις αρχαιολογικές πληροφορίες για την ιστορική εξέλιξη. Πολλά αρχαιολογικά μέρη ή ακόμα και αντικείμενα τα οποία δε έχουν εξεταστεί από αρχαιολόγους αποτελούν εύκολο στόχο ώστε να κλαπούν και να πουληθούν.

Έως σήμερα λοιπόν, οι αρχαιολόγοι δεν έχουν βγάλει ένα ολοκληρωμένο προϋπολογισμό για τις λεηλασίες που έχουν πραγματοποιηθεί, ώστε να εκτιμηθεί το κόστος της συντήρησης των αντικειμένων που δυστυχώς στις μέρες μας είναι δύσκολο να υπολογιστεί. Όπως έχει αναφερθεί στο άρθρο «*Protecting the Past of the Future*» οι Veletta Canouts και Francis P. McManamon θέτουν το ζήτημα του οικονομικού προσδιορισμού του κόστους της λαθρανασκαφής και του κέρδους του παράνομου εμπορίου ώστε να προσδιοριστούν οι οικονομικές επιπτώσεις του φαινομένου και να αντιμετωπιστεί πλέον το φαινόμενο ως προς την πρόληψη και την προστασία των αρχαιολογικών χώρων αλλά και στην οικονομική βάση. Βέβαια οι περισσότεροι αρχαιολόγοι θα συμφωνούσαν ότι πρόκειται για μια ρεαλιστική προσέγγιση καθώς τίποτα δεν μπορεί να αντικαταστήσει την αξία από τα συμφραζόμενα που χάνονται όταν τα αντικείμενα αφαιρούνται από το πλαίσιο τους. Γι' αυτό, είμαστε όλοι συνυπεύθυνοι για τη διάδοση της ιστορίας μας.

Η αρχαιοκαπηλία λοιπόν, αποτελεί ένα φαινόμενο που μας αφορά όλους. Από εμάς εξαρτάται αν θα λάβει ένα οριστικό τέλος αυτό το έγκλημα κατά της ανθρωπότητας και της ταυτότητας κάθε λαού. Για να επιτευχθεί αυτό οφείλουμε να συμβάλουμε όλοι αποτρέποντας τέτοιου είδους ενέργειες που φέρνουν σε κίνδυνο τόσο τα ιστορικά μνημεία της χώρας μας αλλά ταυτόχρονα και την ταυτότητα του τόπου μας που έχει διαμορφωθεί σύμφωνα με τους πρόγονους μας και τη σπουδαία πολιτιστική κληρονομιά που μας κληροδότησαν.



Για να καταπολεμηθεί το φαινόμενο αυτό που για αιώνες αποτελεί μάστιγα της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να υπάρξει ένα όραμα για το μέλλον του Ελληνικού Πολιτισμού, το οποίο θα φέρει μια ολοκληρωμένη εθνική πολιτιστική πολιτική ώστε να εξαλειφθεί. Εξετάζοντας το συγκεκριμένο θέμα με ευαισθησία σας παραθέτουμε κάποιους τρόπους ώστε να αντιμετωπιστεί η παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών και κατ' επέκταση να μειωθούν τα κρούσματα της αρχαιοκαπηλίας τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Αρχικά, η «Καταγραφή» των Νεότερων Μνημείων, των Κινητών Πολιτιστικών Αγαθών και των Ιστορικών Τόπων θα μπορούσε να μετριάσει την αρχαιοκαπηλία αφού όπως αναφέρεται και στο άρθρο 16 της διακήρυξης της Βενετίας «Οι εργασίες συντήρησης, αποκατάστασης και ανασκαφής θα πρέπει να βασίζονται σε εξακριβωμένη τεκμηρίωση, δηλαδή σε αναλυτικές και κριτικές εκθέσεις, εικονογραφημένες με σχέδια και φωτογραφίες», κάτι

που θα βοηθήσει στη αναγνώριση του «Εθνικού Θησαυρού» κάθε χώρας και ταυτόχρονα στην αποτροπή να χαθεί κάποιο ιστορικό της τεκμήριο. Επιπροσθέτως, οι τοπικές κοινωνίες θα πρέπει να δραστηριοποιηθούν τόσο για να αποτραπούν οι κλοπές όσο και για να διαφυλάξουν σε ασφαλή μέρη τα κειμήλια τους. Με την σωστή οργάνωση και δραστηριοποίηση των τοπικών κοινωνιών καθώς και την νομική θωράκιση θα μειωθούν τα κρούσματα αρχαιοκαπηλίας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συστηματικής ενημέρωσης από τα ΜΜΕ καθώς και με την οργάνωση διάφορων ημερίδων όπου θα ενημερώνεται ο απλός πολίτης για το κακό που προξενεί η αρχαιοκαπηλία στη χώρα τους προτρέποντας τους να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για να σώσουν τον πλούτο τους. Όπως όλοι γνωρίζουμε όμως, οι αρχαιοκάπηλοι προκειμένου να εξάγουν αρχαιότητες εφεύρουν διάφορους τρόπους. Από τα νησιά φεύγουν μέσω των κότερων, όπου είναι και ο ευκολότερος τρόπος ενώ μέσω τις ξηράς έχουν περισσότερες επιλογές, αφού μπορούν να χρησιμοποιήσουν κοντέινερ, νταλίκες, φορτηγά, ψυγεία ακόμη και να τα εξάγουν κανονικά με το ταχυδρομείο. Από την Ελλάδα αποχωρούν καθημερινά εκατοντάδες νταλίκες, στις οποίες μπορεί να κρύβονται τα αρχαία στις συσκευασίες των προϊόντων και όπως είναι φυσικό αφού δεν υπάρχει έλεγχος στα σύνορα τα αρχαία καταλήγουν είτε σε συλλογές ιδιωτών, είτε σε συλλογές μουσείων στο εξωτερικό. Αν υπήρχε αυστηρότερος έλεγχος των συνόρων θα είχαν αποτραπεί πολλές παράνομες εξαγωγές αρχαιοτήτων και θα είχε σωθεί μεγάλο μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε λαού. Από τα μέτρα καταπολέμησης της αρχαιοκαπηλίας δεν πρέπει να λείπει ο εμπλουτισμός του Ποινικού Κώδικα με πρόσθετους και αυστηρότερους νόμους κατά των αρχαιοκάπηλων. Η καθιέρωση αυστηρότερων ποινών θα μπορέσει να αποτρέψει πολλούς λάτρεις αρχαιοτήτων να υλοποιήσουν κάποια εγκληματική ενέργεια κατά του πολιτισμού μιας χώρας. Σύμφωνα με τις υπάρχουσες ποινικές διατάξεις όπως αναφέραμε στο Κεφάλαιο 3 η κλοπή αρχαιοτήτων, η υπεξαίρεση, η παράνομη ανασκαφή, η παράνομη εξαγωγή αρχαίων από τη χώρα αλλά και η αποδοχή και διάθεση αρχαιοτήτων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος τιμωρείται με κάθειρξη 10 ετών, εάν όμως αυξανόταν η ποινή στα 15 έτη και ακολουθούσαν πιστά τους Νόμους 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής κληρονομιάς» καθώς και τον Ν. 3658/2008 «Μέτρα για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και Άλλες Διατάξεις» θα είχε μειωθεί ραγδαία το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας.

Μάλιστα, εκτός από όλα τα παραπάνω για την προστασία των μνημείων και συνακόλουθα των πολιτιστικών αγαθών θα πρέπει να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα προστασίας τα Μουσεία καθώς και οι αρχαιολογικοί χώροι. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την εγκατάσταση κάμερών ασφαλείας σε όλους τους χώρους των Μουσείων ώστε να υπάρχει πλήρης έλεγχος και φυσικά φύλαξη από Security όλο το 24ωρο.



Βιβλιογραφία

- Αναγνωστοπούλου, Μ. (1997). Η Λεηλασία της Κύπρου. Εφημερίδα: *Η Καθημερινή*, σελ. 24-28
- Αποστολίδης, Α. (2006). *Αρχαιοκαπηλία και Εμπόριο Αρχαιοτήτων. Μουσεία, έμποροι τέχνης, οίκοι δημοπρασιών, ιδιωτικές συλλογές*. Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα.
- Εγκυκλοπαίδεια Δομή, Εκδόσεις «Δομή» Α.Ε., Τόμος 7.
- Εφημερίδα, *Η Καθημερινή*, 18/05/1997, «*Τα αρχαία στην Κατοχή*».
- Κέφαλος, Δ. (2018) *Υποθαλάσσια Εγκατάσταση ΕΝ.Α.Ε. Κέντρο Ερευνών και Υποθαλάσσιο Μουσείο στον Παγασητικό Κόλπο*. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πτυχιακή Εργασία
- Κομνηνού, Α. (2008). «*Μέτρα Προστασίας των Πολιτιστικών Αγαθών κατά τον ν.3658/2008*», Πτυχιακή Εργασία.
- Κώνστα, Ε. (2017). *Πολιτιστική Κληρονομιά, Αρχαιολογία και Παράνομη διακίνηση Πολιτιστικών Αγαθών: Μελέτη ενδεικτικών περιπτώσεων*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Διπλωματική Εργασία.
- Μπούνια, Α. (1998). *Στα Παρασκήνια του Μουσείου*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Νάκου, Ε, (2009). *Μουσεία, Ιστορίες και Ιστορία*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος.
- Παπακωνσταντίνου, Β. (2003). *Εγχειρίδιο Αρχαιοκαπηλίας Επίσημης και Ανεπίσημης*, Αθήνα: Εκδόσεις Περιπλους.
- Ποινικές Διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 28 Ιουνίου 2002, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 153.
- Σωτηρίου, Κ.Ο. (2010). *Το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας στην Ελλάδα: Μια εις βάθος έρευνα μεταξύ των ετών 1999 - 2009*, Διπλωματική Εργασία.

Διαδικτυακή Βιβλιογραφία

- <https://translate.google.gr/translate?hl=el&sl=en&u=https://en.wikipedia.org/wiki/Christie%2527s&prev=search>
- http://amfipolinews.blogspot.com/2018/02/o_13.html
- <http://amphipolisbc.blogspot.com/2006/05/blog-post.html>
- <http://culturepolis.org/fysiki-klironomia-perivallon/http://eranistis.net/wordpress/2013/05/10/%CE%BF%CE%B9-%CE%BB%CE%B5%CE%B7%CE%BB%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA/>
- <http://eranistis.net/wordpress/2013/05/10/%CE%BF%CE%B9-%CE%BB%CE%B5%CE%B7%CE%BB%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA/>
- <http://gr.euronews.com/2015/11/10/aristougrima-tou-montiliani-epiase-170-ekatomyria-dolaria-se-dimoprasia>
- <http://hellinikongenios.blogspot.com/p/1998-35-reviel-netz.html>
- http://infognomonpolitics.blogspot.com/2011/11/blog-post_297.html
- <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/13723/P0013723.pdf?sequence=1>
- http://kinisienergoipolites.blogspot.com/2018/04/blog-post_715.html
- <http://kyprioscharacter.eie.gr/el/episthmonikes-symbolos/details/sulloges-kupriakon-arkhaioteton/sulloges-kupriakon-arkhaioteton-se-mouseia-tou-exoterikou>
- <http://mobile.tovima.gr/article.aspx?id=118832>
- <http://mobile.tovima.gr/article.aspx?id=20773>
- <http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sdo/bah/2015/NikolidakisCharalampos/attached-document-1427798185-406826-12061/NikolidakisCharalampos2015.pdf>
- http://repository.library.teimes.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/906/dikseo_0924.pdf?sequence=1
- <http://repository.library.teimes.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/5930/%CE%9C%CE%95%CE%A4%CE%A1%CE%91%20%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3%20%CE%A4%CE%A9%CE%9D%20%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%A9%CE%9D%20%CE%91%CE%93%CE%91%CE%98%CE%A9%CE%9D%20%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%20%CE%9D.3658.2008.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- <http://users.sch.gr/vasilatis/Landscape%20into%20Art/Istoselida%20G2/VanEyckAdoration.htm>

- <http://www.arcadiaportal.gr/news/oi-katastrofes-kai-oi-klopes-arxaiotiton-apo-tous-germanous-kata-tin-diarkeia-tis-katoxis-1941->
- http://www.arttravel.gr/arttravel-best_secrets/article/16849/pou-tha-deite-tous-5-diashmoterous-pinakes-pou-eixan-klapei
- http://www.arttravel.gr/arttravel-best_secrets/article/16849/pou-tha-deite-tous-5-diashmoterous-pinakes-pou-eixan-klapei
- http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/2/293.pdf
- <http://www.elculture.gr/blog/article/%CE%BC%CF%8D%CE%B8%CE%BF%CE%B9-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BE%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B5%CF%82/>
- <http://www.elculture.gr/blog/article/%CF%80%CE%BF%CF%81%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%AF%CF%84%CE%B1-%CF%83%CE%B5%CE%B6%CE%AC%CE%BD-national-gallery/>
- <http://www.enikos.gr/society/247822/arxaiotitika-epitima-epi-germanon>
- <http://www.enikos.gr/society/247822/arxaiotitika-epi-germanon>
- <http://www.gazetta.gr/plus/article/1060675/ta-glypta-toy-parthenona-pos-eklapisan-oi-253-arhaiotites-apo-tin-hora-mas>
- <http://www.iefimerida.gr/news/243878/ta-151-pio-akriva-erga-tehnis-toy-2015-ena-hryso-hrimatistirio-eikones#/>
- <http://www.iefimerida.gr/news/243878/ta-151-pio-akriva-erga-tehnis-toy-2015-ena-hryso-hrimatistirio-eikones>
- [http://www.iefimerida.gr/news/31893/%CE%BF%CE%B9-%CF%80%CE%B9%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%AD%CF%82-%CE%AD%CF%81%CE%B3%CF%89%CE%BD-%CF%84%CE%AD%CF%87%CE%BD%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B5%CF%82-](http://www.iefimerida.gr/news/31893/%CE%BF%CE%B9-%CF%80%CE%B9%CE%BF-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%AD%CF%82-%CE%AD%CF%81%CE%B3%CF%89%CE%BD-%CF%84%CE%AD%CF%87%CE%BD%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B5%CF%82/)
- <http://www.iefimerida.gr/news/373430/i-megali-klopi-otan-eklepsan-ti-mona-liza-apo-loyvro-itan-yoptos-akomi-kai-o-pikaso>
- <http://www.iefimerida.gr/news/421771/protofanis-kinisi-toy-oikoy-sothebys-paei-tin-ellada-sta-dikastiria-gia-ena-halkino>
- <http://www.insider.gr/eidiseis/bloomberg/3512/ta-10-erga-tehnis-poy-sarosan-tis-dimoprasies-2015>
- http://www.istorikathemata.com/2010/04/blog-post_19.html
- <http://www.kathimerini.gr/898816/article/epikairothta/ellada/h-peripeteia-mias-aristokratissas>

- <http://www.kathimerini.gr/911092/article/politismos/eikastika/ena-neo-koino-gia-ta-filellhnika-antikeimena-h-dhmoprasia-toy-oikoy-vergos>
- <http://www.kathimerini.gr/911092/article/politismos/eikastika/ena-neo-koino-gia-ta-filellhnika-antikeimena-h-dhmoprasia-toy-oikoy-vergos>
- http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2016.nsf/mfa16_gr/mfa16_gr?OpenDocument&print
- <http://www.mixanitouxronou.gr/i-klemmeni-ellada-sta-mousia-tis-evropis-pos-i-afroditi-tis-milou-ke-i-niki-tis-samothrakis-katelixan-sto-louvro-ke-ta-glipta-tou-epikouriou-apollona-sto-vretaniko-mousio-nea-ekpompi/>
- <http://www.mixanitouxronou.gr/to-skandalo-me-tin-arpagi-tou-thisavrou-ton-aidonion-apo-tin-nemea-ellines-archeokapili-eskavan-gia-chronia-me-tin-anochi-ton-archon/>
- <http://www.newsnowgr.com/article/55100/vrethike-klemmenos-pinakas-tou-pol-sezan.html>
- <http://www.newsville.be/to-templo-tis-gandis-apokalyptetai/>
- http://www.real.gr/archive_koinonia/arthro/epestرافي_to_1947-214449/
- <http://www.tanea.gr/2013/04/16/lifearts/elliniki-paroysia-sti-dimoprasia-eyrwpaikwn-ergwn-toy-19oy-aiwna-toy-sotheby-s-sto-londino/>
- <http://www.tanea.gr/2013/04/16/lifearts/elliniki-paroysia-sti-dimoprasia-eyrwpaikwn-ergwn-toy-19oy-aiwna-toy-sotheby-s-sto-londino/>
- <http://www.thebest.gr/news/index/viewStory/290563>
- <http://www.tmth.gr/home/57-science/875-palimpsisto-archimidi>
- <http://www.topontiki.gr/article/61087/agalma-poy-mas-eklepse-o-hitler>
- <http://www.tovima.gr/2015/05/28/culture/i-symbasi-tis-xagis-kai-i-prostasia-mnimeiwn-se-empolemes-perioxes/>
- <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=693830>
- http://www.vergosauctions.com/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=42&Itemid=140
- <http://www.voria.gr/article/brethike-to-agori-me-kokkino-gileko>
- <http://www.zougla.gr/greece/article/ipo8esi-sxinousa-to-koukouloma-tou-eona>
- <https://artnews.liberal.gr/arthro/186604/techni-kai-oikonomia/2017/mia-anadromi-sta-250-chronia-poreias-tou-korufaiou-oikou-dimoprasion-Christies.html>
- <https://artnews.liberal.gr/arthro/186604/techni-kai-oikonomia/2017/mia-anadromi-sta-250-chronia-poreias-tou-korufaiou-oikou-dimoprasion-Christies.html>
- [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Das_J%C3%BCngste_Gericht_\(Memling\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Das_J%C3%BCngste_Gericht_(Memling).jpg)
- <https://diulistirio.blogspot.com/2014/10/unesco.html?m=1>
- https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/13904/1/Tsiori_Mcs2009.pdf
- https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/13904/1/Tsiori_Mcs2009.pdf
- <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PHS297/GEO.pdf>
- https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%82_%CE%AD%CF%81%CE%B3%CF%89%CE%BD_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%A1%CE%AD%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%BD%CF%84

- <https://ellas2.wordpress.com/2014/09/23/%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%86%CF%85%CF%81%CE%AF-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CE%B3%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1/>
- <https://mikropragmata.lifo.gr/aksechasta/poios-eiche-klepsei-tin-mona-liza-apo-to-louvrou-to-1911/>
- <https://nomosphysis.org.gr/10093/upobruxia-arxaiologiki-klironomia-stin-elladonomiki-prostasia-kai-diaxeirisi-noembrios-2005/>
- <https://olympia.gr/2010/10/05/archimedes/>
- <https://openececlass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMF252/%CE%A4%CE%B1%CF%85%CF%84%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82.pdf>
- <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/1327792/theFile%20%CE%9-10>
- https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/4424/1/15527_Vasileiadis%20Total-KOY.pdf
- <https://rodosreport.gr/poulan-klemena-nomismata/>
- <https://tvxs.gr/news/politismos/sta-xeria-ton-arxon-agori-me-kokkino-gileko>
- <https://www.archaiologia.gr/blog/2008/05/06/%CE%BD%CE%AD%CE%BF%CF%82-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CF%80%CE%B7%CE%BB%CE%AF%CE%B1%CF%82-2/>
- <https://www.cnn.gr/style/politismos/story/104762/megali-dimoprasia-ellinikon-ergon-texnis-kallitexnon-19oy-kai-20oy-aiona>
- <https://www.cnn.gr/style/politismos/story/104762/megali-dimoprasia-ellinikon-ergon-texnis-kallitexnon-19oy-kai-20oy-aiona>
- <https://www.crashonline.gr/politismos/228390/%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%AD%CF%81%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%80%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BF-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9/>
- <https://www.dailymotion.com/video/xetz30>
- <https://www.ellines.com/good-news/18335-oi-5-pio-simantikes-ellinikes-archaiotites-pou-briskontai-sto-exoteriko/>
- <https://www.liberal.gr/arthro/207331/epikairota/2018/o-oikos-Sothebys-minuei-tin-ellada.html>
- <https://www.lifo.gr/now/culture/192063/spaei-kathe-rekor-i-dimoprasia-tis-amythitis-syllogis-ton-rokfeler-ekatommyria-gia-pikaso-mone-kai-matis>

- <https://www.naftemporiki.gr/story/1029044/170-ekatommuria-dolaria-gia-to-gumno-tou-montiliani>
- <https://www.news.gr/ellada/koinonia/article/171732/amfipolh-to-hryso-makedoniko-stefani-poy-eftase-s.html>
- <https://www.news247.gr/mixani-tou-xronou/michani-toy-chronoy-oi-archaiokapiloi-chtypoyntin-amfipoli-to-thriler-me-to-chryso-makedoniko-stefani-poy-vrethike-sto-moyseio-gketi-meso-germanias.6290192.html>
- <https://www.newsbeast.gr/weekend/arthro/2036172/to-top-10-tis-frikis-pou-echi-epivali-ston-planiti-to-isis>
- <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/430784/oi-megaluteres-listeies-ergon-tehnis>
- <https://www.parapolitika.gr/article/polountai-se-dimoprasies-thisauroi-tis-amfipolis>
- <https://www.protagon.gr/epikairota/44341620391-44341620391>
- <https://www.protothema.gr/culture/article/781655/ta-spasei-ta-rekor-to-gumno-tou-modiliani-150-ekat-dolaria-i-timi-ekkinisis/>
- <https://www.protothema.gr/culture/arts/article/190011/sto-veligradi-brethhke-to-agori-me-to-kokkino-gileko-toy-pol-sezan/>
- <https://www.protothema.gr/world/article/785878/to-koritsi-me-to-kalathi-me-louloudia-tou-pikaso-polithike-gia-115-ekatommuria-dolaria/>
- <https://www.sansimera.gr/articles/305>
- <https://www.sansimera.gr/biographies/1068>
- <https://www.star.gr/lifestyle/exodos/306844/afta-einai-ta-16-pio-akriva-erga-technis-pou-dimoprathikan-to-2015>
- <https://www.timesnews.gr/rebrant-ollandos-zografos-ke-cha/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=51LIQhQFafg&feature=youtu.be>
- <https://www.youtube.com/watch?v=cU2zTFAanus&feature=youtu.be>
- <https://www.youtube.com/watch?v=mI1WjyxotGc>
- <https://www.youtube.com/watch?v=UGYYbyUgxVY>
-

